

AVALIK ARVAMUS JA RIIGIKAITSE

Tellija: Kaitseministeerium

Juhan Kivirähk

Sügis 2017

SISUKORD

SISUKORD	2
KOKKUVÕTE	4
UURINGU TAUST	9
1 Valim	9
2 Küsitlustöö	10
3 Teostajad	12
UURINGU TULEMUSED	13
1 Hinnangud Eesti elule ning ohuks Eesti üle	13
2 Institutsioonide usaldusväärsus	15
2.1 Üldine taust	15
2.2 Kaitseväge ja Kaitseliidu usaldusväärsus	17
3 Julgeolek ning ohud	18
3.1 Julgeolek maailmas	18
3.2 Julgeolek Eestis	19
3.3 Ohud maailma julgeolekule	20
3.4 Ohud Eestile	23
3.5 Julgeolekuohtude meediakajastusest	25
3.6 Julgeolekutagatised	26
4 Eesti inimeste kaitsetahe	28
4.1 Suhtumine vastupanu osutamise vajalikkusesse	28
4.2 Valmisolek osaleda kaitsetegevuses	30
4.3 Soov sõjaohu korral Eestist lahkuda	32
4.4 Oskus käituda võimaliku kallaletungi korral	34
4.5 Mis teemadel vajatakse rohkem informatsiooni?	35
5 Eesti kaitsevõime	37
5.1 Hinnang Eesti kaitsevõimele	37
5.2 Seisukohad kaitsekulutuste mahu osas	38
5.3 Valmisolek omapoolseks annetuseks riigikaitsele	39
5.4 Hinnang riigi tegevusele riigikaitse arendamisel	40
5.5 Hinnang Eesti piiri kaitstusele	41
6 Eesti riigikaitse korraldus	42
6.1 Suhtumine ajateenistusse	42
6.2 Suhtumine kutselisse kaitsevähki	47
6.3 Suhtumine riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse	48
6.4 Kaitseliidu ülesanded	49
6.5 Suhtumine Kaitseliiduga liitumisse	50
7 NATO	52
7.1 Suhtumine NATO-sse kuulumisse	52
7.2 NATO abi Eestile võimaliku ohu korral	54
7.3 Hinnangud NATO poolt ette võetud sammudele	55
7.4 Hinnangud NATO lahingugrupi mõjule Eesti turvalisusele	56
7.5 Hinnangud NATO lahingugrupi sõduritele	57
8 Rahvusvahelised sõjalised operatsioonid	59
8.1 Suhtumine Eesti osalemisse rahvusvahelistes operatsioonides	59
8.2 Rahvusvahelistel operatsioonidel osalemise argumendid	59
8.3 Suhtumine osalemisse NATO, EL ja ÜRO missioonidel	61
8.4 Arvamus Euroopa Liidu ühisest piirivalveteenistusest ja relvajõududest	63
9 Naiste rollist kaitsevähis	64
10 Veteranipoliitika	67

10.1	Veterani mõiste	67
10.2	Veteranide päev.....	68
11	Riigikaitseõpetus koolides	69
12	Meediatarbimine	70
LISAD.....		73
1	Küsimustik.....	73
2	Vastuste koondtabelid	73
3	Sagedustabelid eestlaste vastustega	73
4	Sagedustabelid mitte-eestlaste vastustega	73

KOKKUVÕTE

- Turu-uuringute AS viis 2017. aasta oktoobris Kaitseministeeriumi tellimusel läbi riigikaitse teemalise avaliku arvamuse uuringu, mille käigus küsitleti 1201 Eesti elanikku alates 15 aasta vanusest. Tegemist oli juba **neljakümne teise küsitlusega avaliku arvamuse monitooringuseerias**, millega tehti algust 2000. aasta jaanuaris.
- Inimeste hinnangud muutustele Eesti elus on järk-järgult paranenud: seda, et Eesti elu on muutunud paremuse poole, leiab 41 protsenti ning seda, et olukord on muutunud halvemaks, arvab vaid viiendik küsitletutest. Eesti elule antud hinnangute järsk paranemine leidis aset pärast eelmisel sügisel toimunud valitsuse vahetust.

Venekeelsed vastajad hindavad Eesti elus toimunud muutusi kriitilisemalt kui eestlased, kuid ka nende hinnangud riigis toimunud muudatustele on liikunud positiivsemas suunas. Eestlastest näeb liikumist paremuse poole 44%, mitte-eestlastest 36%.

- Nende osakaal, kes tunnevad Eestis elamise üle uhkust ja heameelt väga või küllalt sageli, on võrreldes eelmise küsitlusega kahanenud aasta varasemale tasemele (55%). Eestlaste hulgas on selliseid vastajaid 63 protsenti, venekeelsete vastajate seas 38 protsenti.
- Kümnest institutsioonist, mille usaldusväärsust paluti vastajatel hinnata, on kõige kõrgem usaldus päästeteenistuste vastu (täielikult või pigem usaldab 95%). Sellele järgnevad pingereas politsei (85%), kaitseväge (76%), Kaitseliit (71%). Poliitiliste institutsioonide usaldusväärsus tõusis võrreldes mitme varasema küsitluskorraga plusspoolele juba 2016 sügisel ja on endiselt positiivne: Vabariigi presidenti usaldab 68%, peaministrit 59 protsenti; valitsust 52% ja riigikogu 49% küsitletutest.
- Arvamus, et eeloleval aastakümnel suureneb maailmas ebastabiilsus ja kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus, tõusis 2015. aasta kevadel 70 protsendist suuremaks. Vahepeal sellise hinnangu andjate osakaal küll vähenes, ent viimane küsitlus näitab taas ärevuse kasvu: 66 protsenti küsitletutest leiab, et olukord maailmas muutub ebaturvalisemaks ja vaid 9% usub, et maailm muutub eeloleval kümnendil turvalisemaks. 19% arvab, et olukord püsib muutumatuna.
- Eesti julgeoleku olukorda tajuvad vastajad mõnevõrra positiivsemana kui maailmas tervikuna: 27 protsenti arvates elavad Eesti elanikud kümne aasta pärast praegusest turvalisemates tingimustes; 25 protsenti näeb ette ebaturvalisuse kasvu; 33 protsenti olukorra muutumatuna püsimist.
- Kui peamiste ohtudena maailma julgeolekule oli veel 2015. aasta märtsis esikohal Venemaa tegevus oma mõjuvõimu taastamiseks, siis sealt alates on ohtlikumaks peetud Islamiriigi tegevust. Siiski on ka selle ohu aktuaalsus avalikus arvamuses kahanenud. Islamiriiki peab kindlasti ohuks 60%, sellele järgneb terrorivõrgustike tegevust (53%). Ohuks maailmarahule peetakse ka sõjapõgenike ja pagulaste sissetõu Euroopasse (49%) ning esmakordselt vastuste valikusse lülitatud Põhja-Korea tuumaprogrammi (50%).

Sõda Süürias on tasapisi oma aktuaalsust kaotamas, seda kindlasti ohuks pidavate vastajate osakaal langenud 39 protsendile. Venemaa katsed taastada oma mõjuvõimu naaberriikides on ohutegurina taandunud päris pingerea lõppu – seda peab kindlasti ohtlikuks vaid 29 protsenti küsitletutest. Venemaa mõjuvõimu taotlustest ohtlikumaks hinnatakse seekordses küsitluses globaalsete kliimamuutuste mõju; organiseeritud kuritegevust; relvakonflikti Ida-Ukrainas ning ülemaailmset majanduskriisi.

- Eestit ähvardavate ohtude seas on kolm sellist, mille realiseerumist peavad enam kui pooled vastanuist lähemate aastate jooksul väga või küllaltki tõenäoliseks: 67% elanike arvates võib toimuda organiseeritud rünnak Eesti riiklike infosüsteemide vastu; 58% hinnangul võib mõni välisriik sekkuda Eesti poliitika või majanduse mõjutamiseks oma huvides ning ulatuslikku merereostust peab väga või küllaltki tõenäoliseks 50% küsitletutest.

Ulatuslikku või piiratud ulatusega sõjalist rünnakut Eesti vastu peab väga või küllaltki tõenäoliseks 21 protsenti küsitletutest. Veel 2015. aasta kevadel pidas sõjalist rünnakut Eesti vastu väga või küllaltki tõenäoliseks 36 protsenti küsitletutest.

- Seekordses küsitluses esitati täiendav küsimus selle kohta, kuidas hinnatakse julgeolekuohtude teemalist meediakajastust - kas Eesti meedias kirjutatakse ja räägitakse Eestit ähvardavatest sõjalistest ohtudest ülearu palju ja liiga sageli, parasjagu või pigem liiga vähe? Enam kui pooled eestlased (54%) leiavad, et Eestit ähvardavatest sõjalistest ohtudest räägitakse ja kirjutatakse parasjagu ja piisavalt, mitte-eestlaste enamiku arvates aga kajastatakse seda teemat ülearu palju (52%). Seda, et sõjalistest ohtudest räägitakse liiga vähe, arvab vaid 8 protsenti küsitletutest
- Eesti riigi peamiseks julgeolekutagatiseks peetakse jätkuvalt NATO-sse kuulumist (61% nimetab seda ühena kolmest olulisemast tegurist). Sarnaselt varasemale on olulisuselt teisel kohal Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine (40%), sellele järgneb koostöö ja head suhted Venemaaga (30%), mida peavad peamiseks julgeolekugarantiiks 59% venekeelsetest ja 16% eestlastest vastajatest. Eestlaste jaoks on selgelt olulisim julgeolekugarantii NATO-sse kuulumine (78%; venekeelsetest 26%) ja teisel kohal Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine (43%; venekeelsed 34%).
- Relvastatud vastupanu osutamist võõrriigi kallaletungi korral peab kindlasti või tõenäoliselt vajalikuks 80 protsenti küsitletutest. Eestlased peavad relvastatud vastupanu osutamist vajalikumaks kui mitte-eestlased (kindlasti vajalikuks peab vastupanu osutamist 52% eesti- ja 36% venekeelsetest vastajatest), kuid ka viimastest ei pea vastupanu vajalikuks vaid 14 protsenti.
- Oma võimete ja oskuste kohaselt oleks valmis kaitsetegevuses osalema 54% elanikkonnast: 61% eestlastest ja 41% venekeelsetest vastajatest. Alla 65-aastastest meeskodanikest on valmis ise riigikaitstes osalema kolm neljandikku, eestlastest meeskodanikest 80 protsenti.
- Olukorras, kus Eestile tungitaks kallale, kaaluks siit lahkumist iga viies inimene. Tõenäolisemad Eestist lahkujad oleksid naised (kindlasti või tõenäoliselt 27%) ning kuni 39 aastased inimesed (umbes kolmandik). Venekeelsete vastajate seas oleks tõenäoliseid lahkujaid 27 protsenti, eestlastest 20 protsenti.
- Elanike teadlikkus ohuolukorras käitumisest on küllaltki madal. Vaid veidi üle neljandiku küsitletutest vastab, et teavad üldjoontes, mida nad saaks taolises olukorras riigi kaitsmiseks teha, enam kui kaks kolmandikku ei ole aga sellest pigem või kindlasti mitte informeeritud.

Inimesed vajaksid enda sõnul rohkem informatsiooni sellest, kuidas on kavas teavitada ohu korral avalikkust (40%), kuidas käituda, kui ollakse tsiviilisikuna konfliktipiirkonda sattunud (33%), kuidas korraldatakse evakueerimist (34%) ning kuidas lahendada esmatasandi olme ja majapidamisega seotud küsimusi (32%). Meessoost vastajad tunnevad keskmisest pisut enam huvi ka mobilisatsiooni läbiviimise ja oma kohustuste vastu riigikaitstes osalemiseks.

- 52 protsenti küsitletutest leiab, et võõrriigi relvastatud kallaletungi korral oleks võimalik Eestit kaitsta kuni liitlaste abi saabumiseni.
- Eesti kaitsekulutuste mahtu hinnates on domineeriv seisukoht on, et kaitsekulud võiks püsida praeguseks saavutatud tasemel (47%). Kaitsekulutuste tõstmist pooldab 23% ja vähendamist 21% elanikkonnast.
- Omapoolseks annetuseks riigikaitse arendamiseks oleks kindlasti või tõenäoliselt valmis 28 protsenti küsitletutest. Tõenäoliselt või kindlasti mitte ei annetaks riigikaitsele 63 protsenti.

- Positiivseid hinnanguid riigi tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel on viimasel kolmel aastal andnud ligikaudu 70 protsenti küsitletutest. Seekord on selliste vastajate osakaal 72 protsenti. Eestlaste hinnang riigikaitse arendamisele võrreldes mitte-eestlastega on positiivsem (riigikaitse arendamiseks tehtut hindab heaks vastavalt 79% ja 57%).
- Kui 2014. aasta sügisel olid hinnangud Eesti riigipiiri kaitstusele selgelt negatiivsed, siis juba 2016 kevadeks jõudsid positiivseid hinnangud ülekaalu. Oktoobris 2017 andis riigipiiri kaitstusele positiivse hinnangu 56 protsenti ja negatiivse hinnangu 27 protsenti küsitletutest.
- Noormeeste ajateenistuse suhtes on Eesti elanikud läbi kogu monitooringuperioodi olnud väga soosivalt meelestatud. Ka käesolevas küsitluses peab ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks vajalikuks 92 protsenti, sh 63% peab seda kindlasti vajalikuks.
- Valdavalt pooldatakse ka seisukohta, et sobiva koormusega võiksid kaitseväeteenistuse läbida ka väiksemate tervisehäiretega noormehed – seda leiab 66% küsitletutest.
- Suurem osa inimestest suhtub ajateenistusest kõrvalehoidmisse taunivalt – 25% mõistab sellise käitumise hukka ja 43% suhtub sellesse negatiivselt. Keskmisest tolerantsemad on ajateenistusest kõrvalehoidmise suhtes nooremad vanusegrupid: 20-29 aastastest suhtub kõrvalehoidmisesse mõistvalt üle 40 protsendi.
- Alates 2013. aastast naistele antud võimalus vabatahtlikult ajateenistust läbida leiab ühiskonnas järjest enam mõistmist. Kolme variandi hulgast, milline võiks olla naiste suhe ajateenistusega, valis 79 protsenti küsitletutest vastuse, et naistel peaks olema võimalus vabatahtlikult ajateenistust läbida. Naiste kohustuslikku ajateenistust pooldas 4 protsenti; seda, et naised ei peaks ajateenistust üldse läbima, arvas 15 protsenti.

Eestlased ja nooremad vastajad on soolise võrdõiguslikkuse küsimuses kaasaegsemate hoiakutega kui venekeelsed ja vanemaealised. Kui eestlastest pooldab naiste võimalust ajateenistust vabatahtlikult läbida 83%, siis venekeelsetest 70 protsenti.

- Neilt vastajailt, kes naiste vabatahtlikku ajateenistust kindlasti või pigem vajalikuks pidasid, küsiti, mis vormis see ajateenistus peaks toimuma: kas noormeestega samadel tingimustel või eraldi programmi järgi? Koos toetuse tõusuga naiste vabatahtlikule ajateenistusele on paraku suurenenud nende vastajate osakaal, kes leiavad, et naiste ajateenistust tuleks korraldada eraldi programmi järgi – nii arvab 55% naiste ajateenistuse pooldajatest, ajateenistust noormeestega samadel alustel peab õigeks 40 protsenti.
- 80% elanikkonnast eelistab riigikaitse ülesehitusel praeguse süsteemi säilitamist, kus kutseline kaitsevägi on kombineeritud ajateenistuse läbinutest moodustuva reservarmeeaga. Kohustuslikust ajateenistusest loobumist ja üksnes kutselisele kaitseväele üleminekut peaks õigeks 13 protsenti.
- 78 protsenti küsitletutest (eestlastest 85 protsenti) on arvamusel, et selline laiapõhjaline lähenemine, mille kohaselt ei ole riigikaitse mitte ainult kaitseväge ja Kaitseliidu, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne, on Eesti jaoks kindlasti või tõenäoliselt sobiv.
- Eesti elanikud peavad Kaitseliidu peamiseks ülesanneteks sõjalise õppe läbiviimist ja pidevat valmisolekut riigi sõjaliseks kaitseks – need ülesanded paigutavad esikohale vastavalt 29 ja 22 protsenti küsitletutest. Kolme valiku kokkuvõttes tõuseb esikohale pidev valmisolek riigi sõjaliseks kaitseks (53%) ning teist-kolmandat kohta tõuseb sõjalise õppe läbiviimise kõrval jagama õnnetuste ja katastroofide korral päästetegevuses osalemine (mõlemad 45%).

Kui eestlaste seas domineerivad Kaitseliidu puhul riigikaitse ülesanded, siis venekeelne elanikkond näeb Kaitseliitu pigem tsiviilkaitselise organisatsioonina, tähtsustades rohkem selliseid ülesandeid nagu õnnetuste ja katastroofide korral päästetegevuses osalemine ning tsiviilelanikkonna organiseeritud kaitsmine ohuolukordades.

- Kaitseliidu tegevuses osaleb küsitletutest viis protsenti, mõne pereliikme või sõbra kaudu on kontakt Kaitseliiduga 22 protsendil. Kui neile, kes Kaitseliitu ei kuulu, tehtaks ettepanek Kaitseliiduga või sellega seotud organisatsioonidega ühineda, oleks kindlasti valmis liituma 6% ja arvatavasti liituks 17%. Liitumisvalmidus on kõrgem nooremate vastajate seas.

- Suhtumine Eesti kuulumisse NATO-sse püsib stabiilselt positiivsena: seda pooldab 74% elanikkonnast. Eestlastest pooldab NATOsse kuulumist 92 protsenti, venekeelsetest vastajatest vaid 33 protsenti.
- Küsimuses selle kohta, millist abi on Eestil NATO-lt sõjalise ohu korral oodata, oli vastajatel võimalik anda mitu vastust. Pooled vastajaist leidsid, et NATO osutaks konflikti puhkedes otsest sõjalist abi ning 39% arvas, et NATO liikmeks olek hoiab sõjalise rünnaku võimaluse Eesti vastu hoopis ära. Seda, et NATO riigid piirduksid vaid poliitilise ja diplomaatilise toetusega, leidis 17% küsitletuist ning seda, et Eestil pole NATO poolt mingit abi loota arvas 13 protsenti.
- Kindlustundele NATO toetuse osas aitavad kaasa alliansi poolt tehtud reaalsed sammud Eesti turvalisuse tagamisel, mida elanikkond valdavalt toetab: 70 protsenti küsitletutest (eestlastest 81%) leiab, et NATO on Eesti julgeoleku tagamiseks piisavalt teinud ja 70% elanikkonnast (90% eestlastest, kuid vaid 26 protsenti venekeelsetest vastajatest) toetab NATO liitlasvägede kohalolekut Eestis.
- Oktoobris 2017 lisandus küsimus, kas Eestisse paigutatud NATO lahingugrupi sõdurid muudavad riigi üldiselt turvalisemaks või pigem vähem turvaliseks või ei mõjuta nad turvalisust kummaski suunas. Kui eestlastest leiab 78 protsenti, et NATO lahingugrupp on muutnud Eesti turvalisemaks, siis mitte-eestlaste enamik selles Eesti turvalisusele mõju ei näe.
- Teise uue küsimusena soovisime teada saada, milliste omadussõnadega iseloomustavad vastajad Eestisse paigutatud NATO lahingugrupi sõdureid. Sõdurite kirjeldamiseks kasutatakse valdavalt positiivseid sõnu, millest kõige sagedamini kordub „professionaalsed“. Järgnevad sellised iseloomustused nagu „sõbralikud“, „heade kavatsustega“, „viisakad“, „võimekad“, „pühendunud“ ja „Eestist hästi informeeritud“. Eesti suhtes ükskõikseks peab liitlasvägede sõdureid vaid 9 protsenti, mitteusaldusväärseks viis protsenti.
- 67% elanikkonnast leiab, et Eesti kaitsejõudude üksused peaksid vastavalt oma võimalustele osalema rahvusvahelistes operatsioonides erinevates maailma pingekolletes. Eestlaste toetus Eesti kaitsejõudude osalemisele missioonidel on suurem (75%), venekeelsetel vastajatel madalam (50%).
- Rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel osalemist peetakse vajalikuks ennekõike seetõttu, et see annab meie sõduritele vajaliku reaalse lahingukogemuse (seda nimetas ühe põhjusena kolmest 66%) ning tagab võimalike ohtude puhul Eestile NATO abi (51%).
- Kaks kolmandikku ja rohkem küsitletutest toetab Eesti osalemist NATO, Euroopa Liidu ja ÜRO egiidi all toimuvatel missioonidel. Venekeelsete vastajate seas on soositum osalemine ÜRO missioonidel, selle järel Euroopa Liidu missioonidel ning kõige vähem toetatakse osalust NATO üksuste koosseisus.
- Euroopa Liidu ühise piirivalveteenistuse loomist toetab 60 protsenti ja Euroopa Liidu ühiste relvajõudude loomist 50 protsenti küsitletutest.
- Avalikkuse arusaamad naiste rollist ja pädevusest kaitseväes on üsnagi vastandlikud: 46 protsenti küsitletutest leiab, et naised peaksid kaitseväes teenima pigem tagalas ja toetavates funktsioonides ja 44 protsenti, et naised võiksid teenida meestega võrdselt kõikides väeosades ja ametikohtadel.
- Erinevatest väidetest naiste rolli kohta kaitseväes sai kõige üksmeelsema toetuse seisukoht, et kaitseväes teenimine sobib vähestele naistele, kuid soovijatele ei tohiks mingeid piiranguid seada – sellega nõustus täielikult või pigem 82 protsenti küsitletutest.

Valdava toetuse pälvis ka seisukoht, et naised saavad Kaitseväes hakkama kõikide ülesannetega, kui neile on tagatud meestega nii võrdsed võimalused kui ka võrdsed nõudmised – sellega nõustus 60% küsitletutest. Ka väide, et suurem osa naistest ja meestest on võrdselt võimelised riigikaitstes osalema, pälvis 59% küsitlute nõusoleku.

Samas nõustus 53 protsenti küsitletutest ka seisukohaga, et naised pole sõjapidamiseks sobivad, mistõttu riigikaitse peaks jääma meeste pärusmaaks ning 51 protsenti, et sõja ajal ei tohiks naised lahingüksustes teenida. Kõige ebapopulaarsemaks osutus seisukoht, et naiste kaasatuse suurendamiseks tuleks kaitseväes rakendada sookvoote ning alandada naistele esitatavaid nõudmisi – seda pooldas vaid 31 protsenti küsitletutest.

- Sõna „veteran“ on venekeelses arvamusruumis tugevalt seotud Teise maailmasõja kuvandiga – 67 protsenti venekeelsete vastajate jaoks on veteranideks just Suurest Isamaasõjast osavõtnud. 58 protsenti eestlaste jaoks seostub aga mõiste „veteran“ kõigi Eesti eest erinevates sõdades võidelnutega.
- Järjest suuremat poolehoidu kogub veteranide päeva tähistamine – 77 protsenti küsitletutest peab seda kindlasti või pigem vajalikuks. Venekeelsete vastajate teadlikkus sellise päeva tähistamisest jääb siiski veel väikeseks – sellest päevast ei tea midagi või ei oska öelda 30 protsenti vastanutest. Samas, päeva tähistamise vajalikuks pidajaid oli ka venekeelsete vastajate seas enamus (56 protsenti), eestlastest toetab veteranide päeva tähistamist 85 protsenti.
- Riigikaitseõpetuse õpetamisele avalikkuse poolt avaldatavat toetust võib võrrelda noormeeste kohustusliku ajateenistuse vajalikuks pidamisega – see kogub väga kõrge ja stabiilse poolehoidu läbi kõikide küsitluste. Seda, et kõigis keskharidust andvates õppeasutustes peaks olema võimalik õppida riigikaitseõpetust, leiab kindlasti või arvatavasti 84 protsenti küsitletutest. Toetus riigikaitseõpetusele on suur nii eesti- kui ka venekeelsete vastajate hulgas.

UURINGU TAUST

Käesolev aruanne on koostatud Turu-uuringute AS-i poolt 26. septembrist kuni - 16. oktoobrini 2017. aastal läbi viidud omnibussiküsitluse ning varasemate samalaadsete küsitluste tulemuste põhjal. Aruanne esitatakse **Kaitseministeeriumile**.

Uuringu eesmärgiks oli selgitada, milline on:

- Üldised hinnangud elule Eestis ning uhkus ja heameel Eestis elamise üle;
- Riiklike institutsioonide (sh. kaitsejõudude) usaldusväärsus;
- Hinnangud Eestit ning maailma ähvardavatele julgeolekuriskidele;
- Hinnangud Eesti kaitsevõimekusele;
- Inimeste kaitsetahe ning käitumine võimalike Eestit ähvardavate ohtude korral;
- Suhtumine NATO-sse ja selle rolli Eesti julgeoleku tagamisel;
- Suhtumine meeste kohustuslikku ning naiste vabatahtlikku ajateenistusse;
- Suhtumine naiste rolli riigikaitstes;
- Suhtumine Kaitseleitu ning arusaamad Kaitseleidu ülesannetest;
- Arvamused Eesti osalemise kohta rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel;
- Suhtumine riigikaitseõpetusse koolides.

Aruande esimeses osas on toodud meetoodika kirjeldus, teises osas tulemused koos jooniste ning kommentaaridega, lisades on esitatud tulemuste tabeljaotused oluliste taustatunnuste lõikes.

1 Valim

Küsitlus viidi läbi Omnibuss-keskkonnas. Omnibuss on regulaarselt (kindla ajakava järgi) läbiviidav uuring, mille üldkogumi moodustavad Eesti Vabariigi alalised elanikud alates 15 aasta vanusest, kokku 1 102 953 inimest (ESA, 01.01.2016.a.).

Tavapärane omnibussi valim on suurusega **1000 vastajat**. Valim moodustatakse üldkogumi **proportsionaalse mudeli alusel**. Mudeli aluseks on piirkonnad ning asula suurus (elanike arv), mille alusel valitakse kokku 100 lähteadressi (valimipunkti). Lähteadressi valik iga piirkonna sees toimub **juhuslikkuse põhimõttel** Rahvastikuregistri aadressiloendite alusel.

Seekordses küsitluses moodustati lisaks põhivalimile ka **lisavalim suurusega 200 vastajat**, et saavutada **venekeelse elanikkonna täielikum esindatus** valimis. Ehkki üldjaotustes on elanikkonna keeleline koosseis kaalutud tegelikkusele vastavaks (st. suurendades eestikeelsete ja vähendades venekeelsete vastajate mõju), võimaldab valimi selline suurendamine täpsemalt analüüsida üksikute venekeelse elanikkonna rühmade hoiakuid ja arvamusi.

Vastajate valikul lähteadressil rakendati nn „**noore mehe reeglit**“. See tähendab, et valimisse sattunud aadressil viiakse läbi intervjuu noorima kodusoleva meessoost leibkonna liikmega vanuses 15 ja rohkem aastat, kui mehi kodus ei ole, siis noorima naisega. Selline meetod annab neile vastajate kategooriatele, kes tavaliselt harvemini kodus viibivad (nooremad inimesed, meesterahvad), lisatõenäosuse valimisse sattuda, muutes nii empiirilise valimi elanikkonna tegeliku soolis-vanuselise koosseisule vastavamaks.

Lähtumine üldkogumi proportsionaalsest mudelist tagab valimi esinduslikkuse ehk võimaluse uuringu alusel tehtud järeldusi üldistada kogu Eesti vastavaealisele elanikkonnale. 1000 inimese küsitlemisel ei ületa maksimaalne viga $\pm 3,10\%$, väiksemate gruppide vaatlemisel võib viga olla suurem.

Järgnevas tabelis 1 on toodud valimivea piirid proportsioonihinnangul 95% usaldusnivool.

Tabel 1 Valimivea piirid

	Vastuse proportsioon											
	50%	45%	40%	35%	30%	25%	20%	15%	10%	5%	3%	2%
10	30.99%	30.83%	30.36%	29.56%	28.40%	26.84%	24.79%	22.13%	18.59%	13.51%	10.57%	8.68%
20	21.91%	21.80%	21.47%	20.90%	20.08%	18.98%	17.53%	15.65%	13.15%	9.55%	7.48%	6.14%
30	17.89%	17.80%	17.53%	17.07%	16.40%	15.49%	14.31%	12.78%	10.74%	7.80%	6.10%	5.01%
40	15.49%	15.42%	15.18%	14.78%	14.20%	13.42%	12.40%	11.07%	9.30%	6.75%	5.29%	4.34%
50	13.86%	13.79%	13.58%	13.22%	12.70%	12.00%	11.09%	9.90%	8.32%	6.04%	4.73%	3.88%
60	12.65%	12.59%	12.40%	12.07%	11.60%	10.96%	10.12%	9.03%	7.59%	5.51%	4.32%	3.54%
70	11.71%	11.65%	11.48%	11.17%	10.73%	10.14%	9.37%	8.36%	7.03%	5.11%	4.00%	3.28%
80	10.96%	10.90%	10.73%	10.45%	10.04%	9.49%	8.77%	7.82%	6.57%	4.78%	3.74%	3.07%
90	10.33%	10.28%	10.12%	9.85%	9.47%	8.95%	8.26%	7.38%	6.20%	4.50%	3.52%	2.89%
100	9.80%	9.75%	9.60%	9.35%	8.98%	8.49%	7.84%	7.00%	5.88%	4.27%	3.34%	2.74%
110	9.34%	9.30%	9.15%	8.91%	8.56%	8.09%	7.47%	6.67%	5.61%	4.07%	3.19%	2.62%
120	8.95%	8.90%	8.76%	8.53%	8.20%	7.75%	7.16%	6.39%	5.37%	3.90%	3.05%	2.50%
130	8.59%	8.55%	8.42%	8.20%	7.88%	7.44%	6.88%	6.14%	5.16%	3.75%	2.93%	2.41%
150	8.00%	7.96%	7.84%	7.63%	7.33%	6.93%	6.40%	5.71%	4.80%	3.49%	2.73%	2.24%
200	6.93%	6.89%	6.79%	6.61%	6.35%	6.00%	5.54%	4.95%	4.16%	3.02%	2.36%	1.94%
300	5.66%	5.63%	5.54%	5.40%	5.18%	4.90%	4.53%	4.04%	3.39%	2.47%	1.93%	1.58%
500	4.38%	4.36%	4.29%	4.18%	4.02%	3.79%	3.51%	3.13%	2.63%	1.91%	1.49%	1.23%
750	3.58%	3.56%	3.50%	3.41%	3.28%	3.10%	2.86%	2.55%	2.15%	1.56%	1.22%	1.00%
1 000	3.10%	3.08%	3.03%	2.95%	2.84%	2.68%	2.48%	2.21%	1.86%	1.35%	1.06%	0.87%
1 500	2.53%	2.52%	2.48%	2.41%	2.32%	2.19%	2.02%	1.81%	1.52%	1.10%	0.86%	0.71%

2 Küsitlustöö

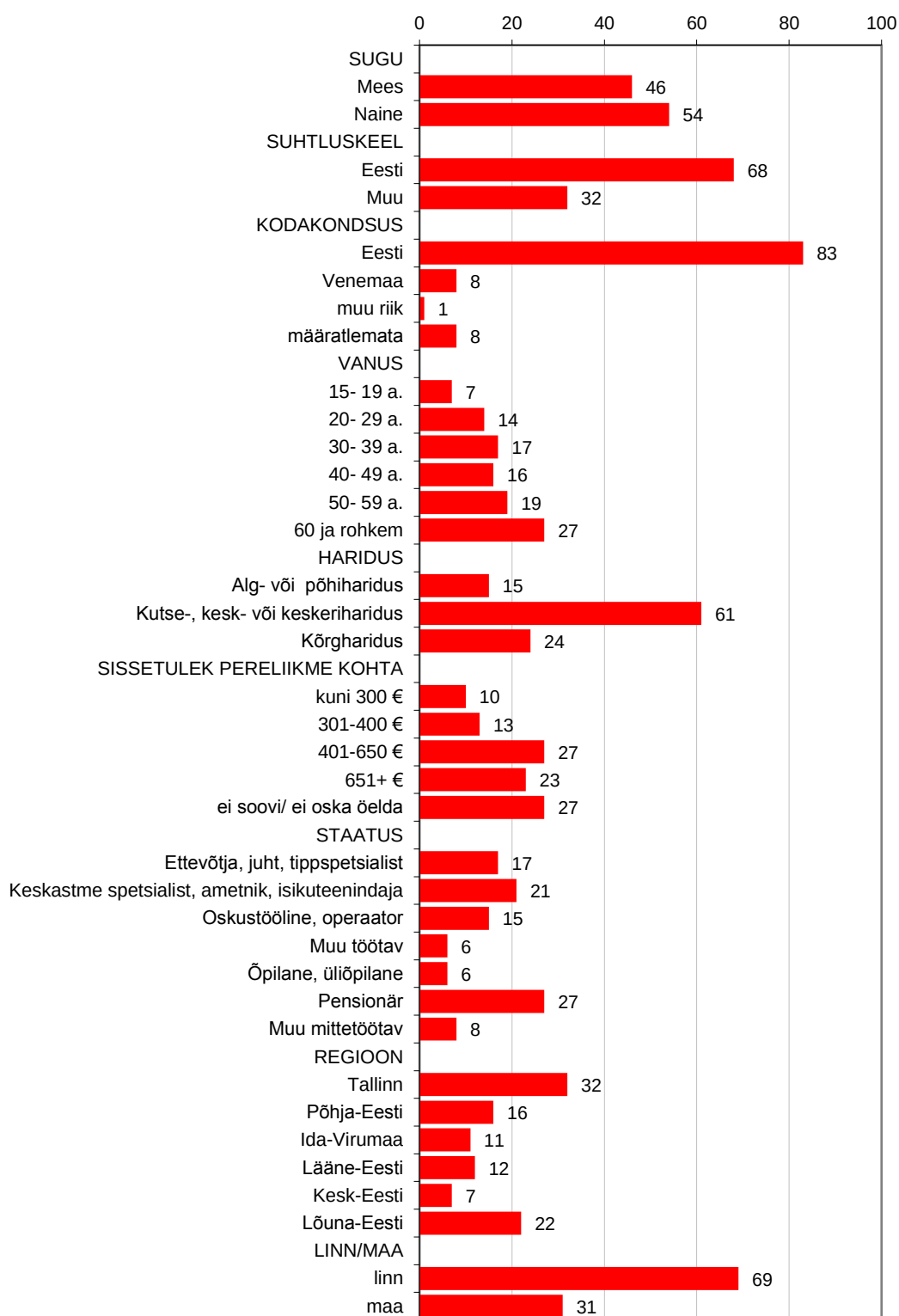
Küsitlusmeetodina kasutati personaalintervjuud tahvelarvutite vahendusel, mis viidi läbi vastavalt respondendi eelistusele kas eesti või vene keeles. Küsitlustöös osales **63** vastava ettevalmistuse saanud Turu-uuringute AS-i küsitajat. Kokku viidi läbi **1201** intervjuud **100** erinevas küsitluspunktis. Vastanute sotsiaal-demograafiline profiil on toodud joonisel 1.

Ülevaade küsitlustöö tulemustest (külastatud aadresside arv, intervjuu mitte-toimumise põhjused) on esitatud tabelis 2.

Tabel 2 Küsitlustöö tulemused

Põhjused, miks küsitlus ei toimunud	Kokku
Peres ei ela sihtrühma kuuluvaid inimesi	417
Kedagi pole kodus	2463
Sihtrühma kuuluv inimene pole kodus	110
Keelduti kontaktist	546
Sihtrühma kuuluv inimene keeldus intervjuust	818
Muu mittetoimumise põhjus	151
Ei ole eluruumid või aadressile ei pääse ligi	175
Kokkuvõte	
Kokku aadresse	5881
Korduvvisiite	1168
Korrektsetl täidetud küsimustikke	1201

Uuringutulemuste tötluseks kasutati andmetötluspaketti SPSS for Windows 22.0.

Joonis 1 – Lõppvalimi kaalutud sotsiaaldemograafiline profiil, %, n=1201

3 Teostajad

Uuringu erinevates etappides olid vastutavad:

Aruanne, projekti juhtimine:
Valim/Küsitlustöö koordineerimine:

Juhan Kivirähk
Kristel Merusk,
Kaja Södor,
Roman Vjazemski.

Andmetöötlus ja tabelid:

Reijo Pohl
Marina Karpištšenko

Tellija-poolne kontaktisik:

Anniki Rebane

Kontaktandmed:

- Üldtelefon: 585 29 700
- E-post: post@turu-uuringute.ee
- Kodulehekülg: www.turu-uuringute.ee
- Aadress: Pärnu mnt. 102, korpus A, 11312 Tallinn

Uuringujuhi kontaktandmed:

- Telefon: 5515200
- E-post: juhan@turu-uuringute.ee

UURINGU TULEMUSED

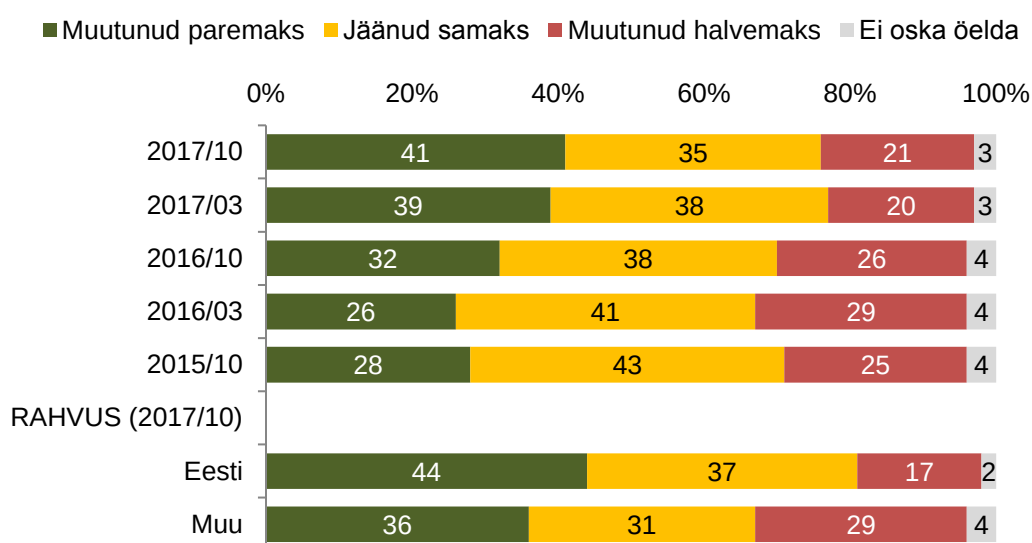
1 Hinnangud Eesti elule ning uhkus Eesti üle

Inimeste suhtumist ühiskonnaelu erinevatesse küsimustesse, sealhulgas riigikaitse, mõjutab muuhulgas ka see, kui positiivselt või negatiivselt hinnatakse Eesti elu tervikuna. Selle teada saamiseks küsisime, kas olukorda Eestis nähakse arenemas paremuse või halvemuse suunas.

Võrreldes 2015 aastaga on inimeste hinnangud muutustele Eesti elus järk-järgult paranenud: seda, et Eesti elu on muutunud paremuse poole, leiab 41 protsenti ning seda, et olukord on muutunud halvemaks, arvab vaid viiendik küsitletutest (Joonis 2). Hüppeline paranemine Eesti elule antud hinnangutes leidis aset pärast eelmisel sügisel toimunud valitsuse vahetust.

Venekeelsed vastajad hindavad Eesti elus toimunud muutusi siiski veel kriitilisemalt kui eestlased, kuid ka nende hinnangud riigis toimunud muudatustele on muutunud positiivsemaks.

Joonis 2. Hinnangud muutustele Eesti elus, 2015-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

Positiivsemalt hindavad Eesti arengut kõrgharidusega vastajad, kelle seas muutusi paremuse suunas tajub 52 protsenti. Kesk- või kesk-eriharidusega vastajatest arvab nii vaid 36 protsenti, 38% aga leiavad, et olukord pole muutunud.

Mõistagi mõjutab hinnanguid ka vastaja majanduslik olukord – muudatusi paremuse poole hakatakse keskmisest enam tajuma alates 400 euro suurusest sissetulekust ühe leibkonna liikme kohta kuus. Neist vastajaist, kelle igakuine sissetulek pere liikme kohta on 401-650 eurot, näevad muutusi paremusele 43 protsenti ning neist, kelle sissetulek pere liikme kohta ületab 650 eurot kuus - 46 protsenti.

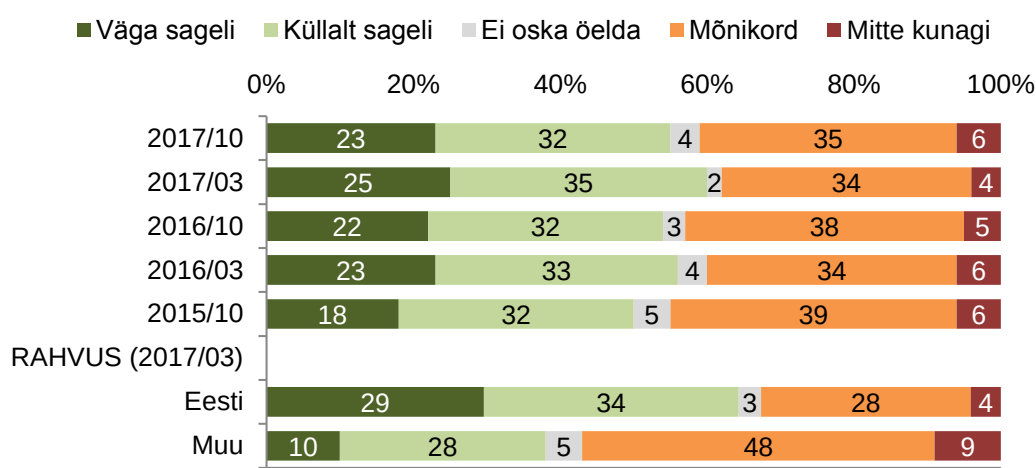
Kuni 300 eurot leibkonna liikme kohta saavatest vastajaist tajub olukorra paranemist vaid 32%, 27% neist aga peab olukorda halvenenuks ja 39% samaks jäänuks.

Sellest, kuidas tajutakse muutusi Eesti elus, sõltub olulisel määral ka see, milline on vastajate emotsionaalne suhe Eestisse - kas siin elamise üle tuntakse uhkust ja heameelt.

Nende osakaal, kes tunnevad Eestis elamise üle uhkust ja heameelt väga või küllalt sageli, on võrreldes eelmise küsitlusega kahanenud aasta varasemale tasemele. Kui kevadel andis sellele küsimusele vastuse „väga või küllalt sageli“ 60 protsenti, siis seekord on vastav näitaja vaid 55 protsenti. Eestlaste hulgas on väga või küllalt sageli uhkust või heameelt tundvaid vastajaid 63 protsenti, teistest rahvustest inimeste seas 38 protsenti.

Nende vastanute osakaal, kes ei tunne Eestis elamise üle kunagi uhkust või heameelt, ei ole viimastes küsitlustes ületanud kuut protsenti, rohkem on selliseid inimesi venekeelsete vastajate seas (9%) (Joonis 3).

Joonis 3. Uhkus ja heameel selle üle, et elatakse Eesti Vabariigis, 2015-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

Kõige vähem tunnevad Eestis elamise üle uhkust ja heameelt Eesti kodakondust mitte omavad vastajad: Venemaa kodanikud 34% ja määratlemata kodakondsusega vastajad 32%.

Mitte-eestlastest Eesti kodanikest tunnevad Eestis elamise üle uhkust ja heameelt 44 protsenti, mitte kunagi – 7 protsenti.

Järgmisest tabelist on näha, kuidas on seotud uhkus ja heameel Eestis elamise üle hinnangutega Eesti elu arengule. Positiivse suhtumisega Eesti üldisesse arengusse kaasneb ka suurem uhkustunne ning vastupidi – nende seas, kes tajuvad Eesti arengut negatiivselt, on ka oluliselt vähem neid, kes tunnevad uhkust ja heameelt Eestis elamisest.

Tabel 3 – Eesti elule antud hinnangute seos uhkuse ja heameelega Eesti üle

Kas tunnete uhkust ja heameelt ...	Eesti elu on muutunud		
	paremaks	jäänud samaks	halvemaks
... Eestis elamise üle			
väga v. küllalt sageli	67%	53%	37%
mitte kunagi	3%	7%	11%

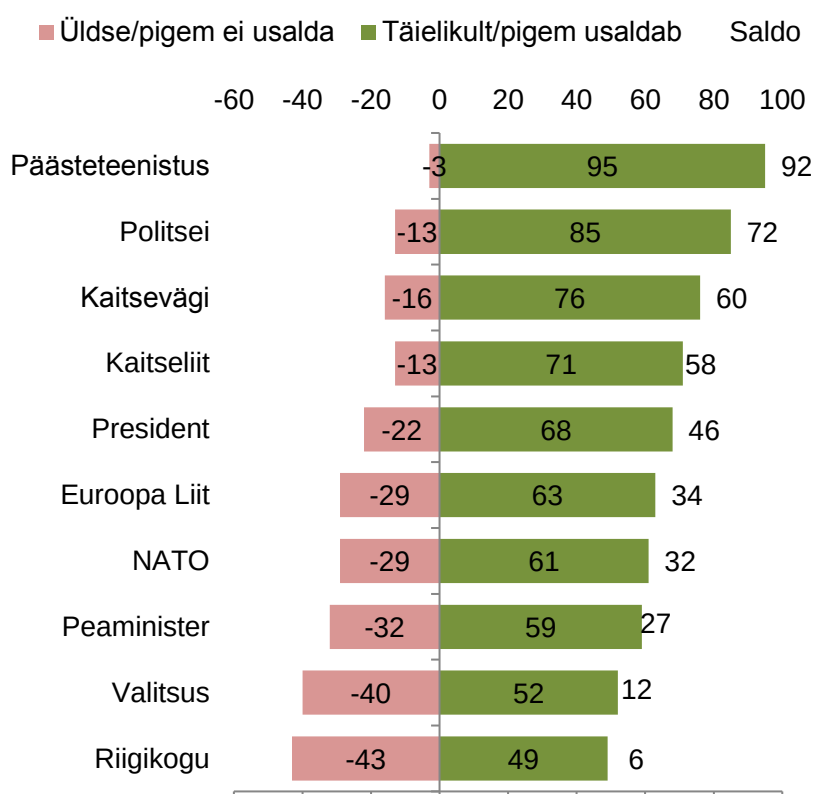
2 Institutsioonide usaldusväärsus

Uuringus on vaatluse all elanike usaldus mitmete riiklike ja rahvusvaheliste institutsioonide vastu. Institutsioonide valik on tehtud, arvestades nende olulist rolli Eesti julgeolekupoliitika kujundajana, elluvijana või toetajana.

2.1 Üldine taust

Vastajad hindasid institutsioonide usaldusväärsust neljapallisel skaalal: täielikult usaldan, pigem usaldan, pigem ei usalda, üldse ei usalda. Kümnest uuringusse lülitatud institutsioonist **usaldatakse kõige enam päästeteenistust – päästjaid usaldab tervelt 95% Eesti elanikkonnast, järgnevad politsei (85%), kaitsevägi (76%) ja Kaitseliit (71%)** (Joonis 4). Seega usaldavad Eesti inimesed kõige enam ühiskonna turvalisust tagavaid jõustruktuure.

Joonis 4. Institutsioonide usaldusväärsus (%; N = kõik vastajad)

Ehkki traditsiooniliselt pälvivad kõige vähem usaldust poliitilised institutsioonid, on ka riigikogu ja valitsuse usaldusväärsuse saldo (usaldajate ja mitte-usaldajate osakaalude vahe) võrreldes eelmise valitsuse võimuperioodiga olnud viimases kahes küsitluses plusspoolel – nii valitsust kui ka riigikogu usaldab ligikaudu pool elanikkonnast.

Valitsusest mõnevõrra suuremat usaldust tuntakse peaministri isiku vastu (59%), kõige usaldusväärsem võimu-institutsioon on aga Vabariigi president (68%) .

Presidendi ja peaministri vahele mahuvad usaldusväärsuselt Euroopa Liit ja NATO

Ka kõrgematele riigi võimuinstitutsioonidele antud hinnanguid mõjutab hinnang sellele, kuidas on Eesti elu viimastel aastatel arenenud. Need, kes näevad arengut positiivses suunas, usaldavad keskmisest enam Riigikogu ja valitsust, need aga, kelle arvates elu on muutunud halvemaks, väljendavad riigivõimu tegevuse suhtes usaldamatust (Tabel 4).

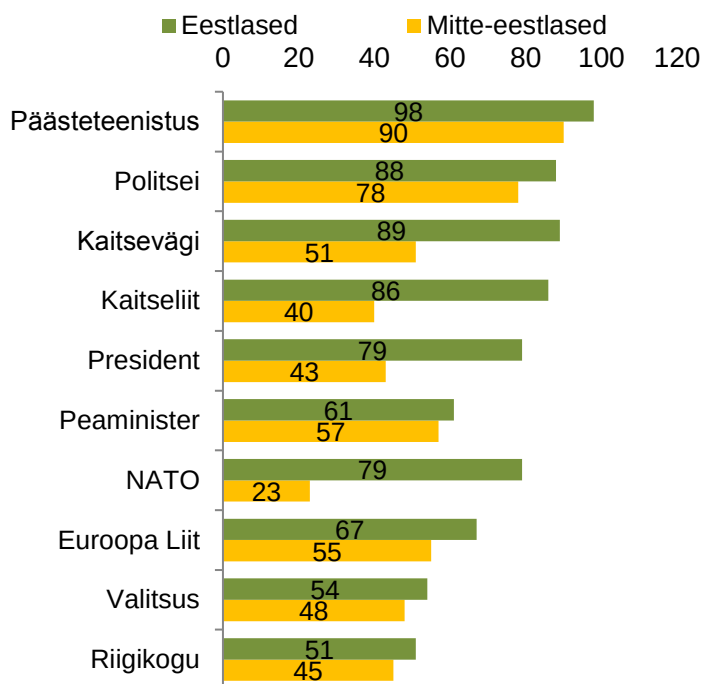
Tabel 4 – Eesti elule antud hinnangute seos riigivõimu usaldusväärusega

Mil määral Te usaldate ...	Eesti elu on muutunud		
	paremaks	jäänud samaks	halvemaks
... Riigikogu täielikult v. pigem usaldab pigem v. üldse ei usalda	66% 27%	47% 46%	22% 68%
... Valitsus täielikult v. pigem usaldab pigem v. üldse ei usalda	70% 22%	49% 42%	26% 70%

Eestlaste usaldus kõikide institutsioonide vastu on suurem kui mitte-eestlastel (Joonis 5).

Kõige väiksemad on erinevused peaministri, valitsuse ja riigikogu puhul - Reformierakonna valitsemise ajal tekkinud suur lõhe võimuorganite usaldusvääruses hakkab tasapisi kaduma. Ka päästeteenistuste ja politsei puhul ei ületa erinevus kümnet protsenti. Suurimad erinevused ilmnevad aga NATO (eestikeelsetest elanikest usaldab täielikult või pigem 79%, venekeelsetest 23%), Kaitsealiidu (86% vs 40%), kaitseväge (89% vs 51%) ja presidendi (79% vs 43%) puhul.

Joonis 5. Institutsioonide usaldusväärsus eestlaste ja muust rahvusest elanike silmis
(täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

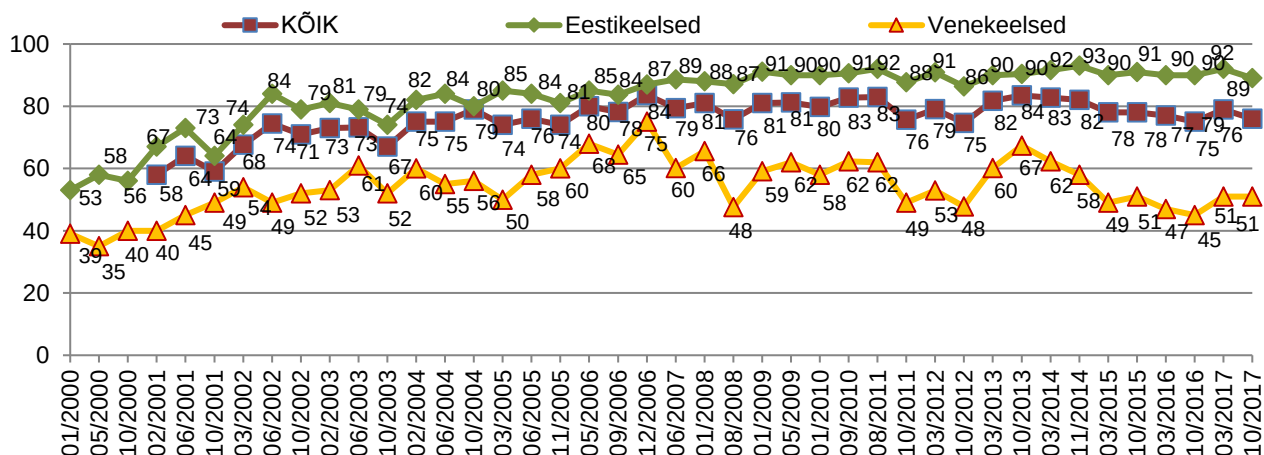

2.2 Kaitseväge ja Kaitseliidu usaldusväärsus

Kaitseväge, mis on Päästeameti järel usaldusväärseuse pingereas kolmandal, eestlaste hinnangutes aga teisel kohal, **usaldas 2017. aasta oktoobris 76% Eesti elanikest** – seda on kolme protsendi võrra vähem kui märtsis (Joonis 6). Pisut on kahanenud eestlaste usaldusprotsent - venekeelsete vastajate seas püsib see 51 protsendil.

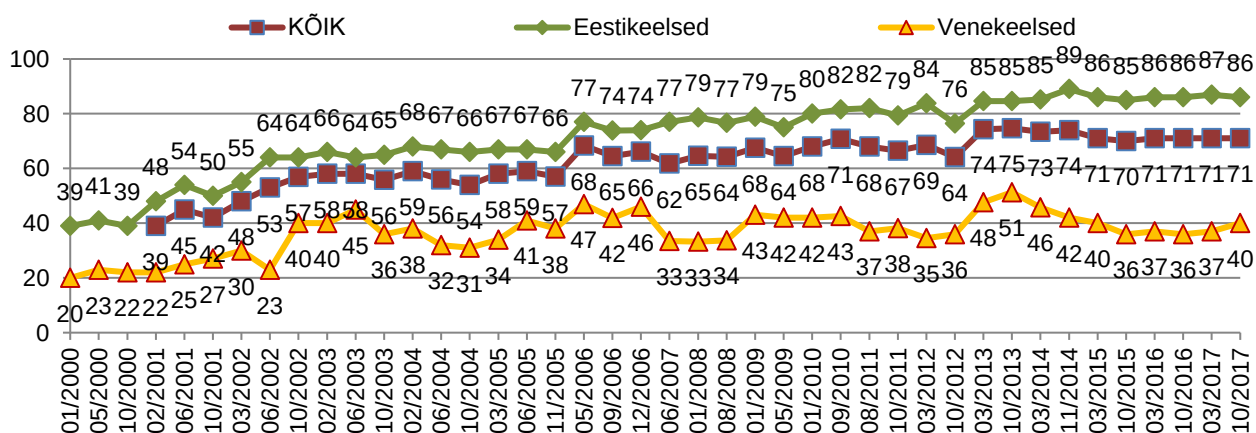
Siiski on eesti- ja venekeelsete vastajate hinnangutes endiselt väga suur erinevus. Tundub, et kui eestlastest vastajate jaoks seostub kaitseväge Eesti turvalisuse tagamisega, siis venekeelsed vastajad hindavad seda pigem sarnaselt riigi poliitiliste institutsioonidega.

Joonis 6. Kaitseväge usaldusväärsus 2000-2017; eesti- ja venekeelsete elanike hinnangute võrdlus (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

Kaitseliit asub usaldusväärsemate institutsioonide seas kohe kaitseväge järel ja selle usaldusväärsus pole kevadega võrreldes muutunud – **Kaitseliitu usaldas 2017. aasta oktoobris 71% Eesti elanikest (86 protsenti eestlastest ja 40% mitte-eestlastest)**. Selline tase on püsinud muutumatu juba 2015 kevadest saadik (Joonis 7).

Joonis 7. Kaitseliidu usaldusväärsus 2000-2017; eesti- ja venekeelsete elanike hinnangute võrdlus (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

3 Julgeolek ning ohud

Kolmas peatükk annab ülevaate sellest, milliseks hindab avalikkus julgeoleku alast olukorda Eestis ja maailmas, milliseid ohtusid nähakse lähemate aastate jooksul julgeolekule ning mis aitaks tagada Eesti riigi suuremat julgeolekut.

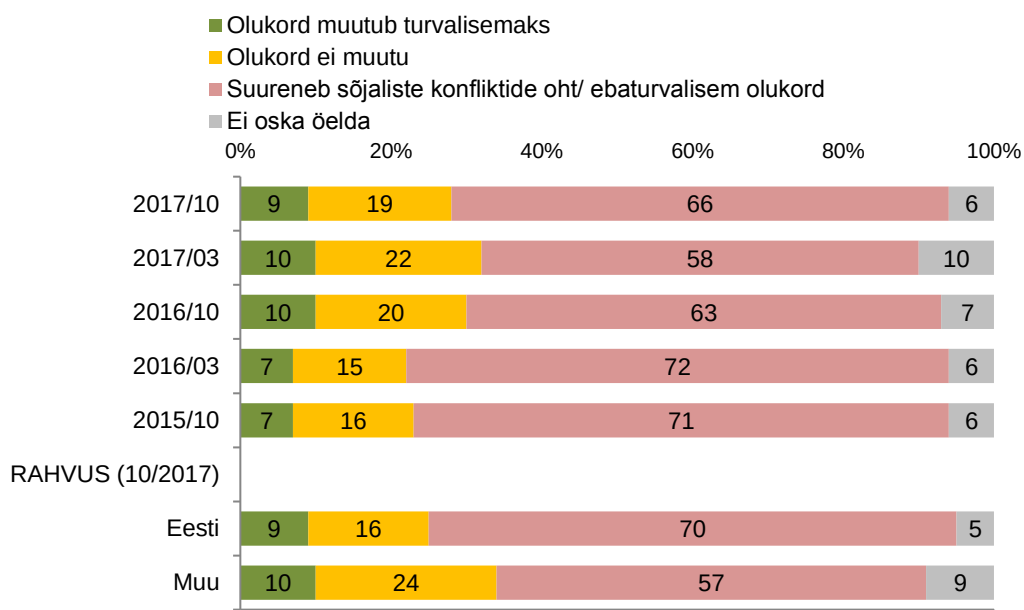
3.1 Julgeolek maailmas

Küsimust, millega vastajatel palutakse hinnata maailma julgeolekuolukorra muutumist, on esitatud juba alates 2000. aastast ja see kõlab järgmiselt: **Kuidas Te arvate, kas eeloleval aastakümnel muutub maailm turvalisemaks ja sõjaliste konfliktide oht väheneb või vastupidi, suureneb ebastabiilsus ja maailmas kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus?**

Arvamus, et eeloleval aastakümnel suureneb maailmas ebastabiilsus ja kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus, tõusis 2015. aasta kevadel 70 protsendist kõrgemale. 2016 sügisel sellise hinnangu andjate osakaal küll vähenes, ent püsis endiselt kõrge. Viimane küsitlus näitab taas ärevuse kasvu: 66 protsenti küsitletutest leiab, et olukord maailmas muutub ebaturvalisemaks, vaid 9% usub, et maailm muutub eeloleval kümnendil turvalisemaks. 19% arvab, et olukord püsib muutumatuna (Joonis 8).

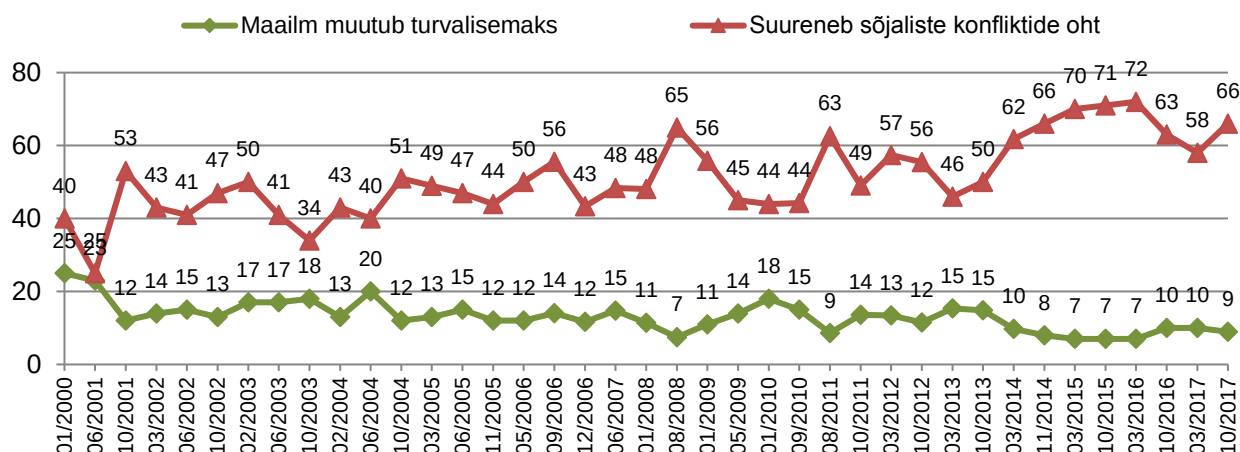
Kasvanud on nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste ohutaju: eestlaste seas on ebaturvalisuse kasvu hinnangud kasvanud 66 protsendilt 70 protsendile; mitte-eestlaste seas aga 40 protsendilt 57 protsendile. Neljandik mitte-eestlasest prognoosib olukorra muutumatuks jäämist.

Joonis 8. Olukord maailmas eeloleval aastakümnel, 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Pikemaajalisem trend kahe vastandliku seisukoha osakaaludega on esitatud [joonisel 9](#). Sellelt on näha, et alates 2014 aasta kevadest, kui sai alguse Ukraina kriis, on ebaturvalisuse ja sõjaliste konfliktide kasvu kartvate vastajate osakaal püsinud 60 protsendist kõrgemal (kolmes küsitluses koguni üle 70 protsendi).

Turvalisema maailma lootusi pole pärast 2000. aastat enam eriti juletud hellitada.

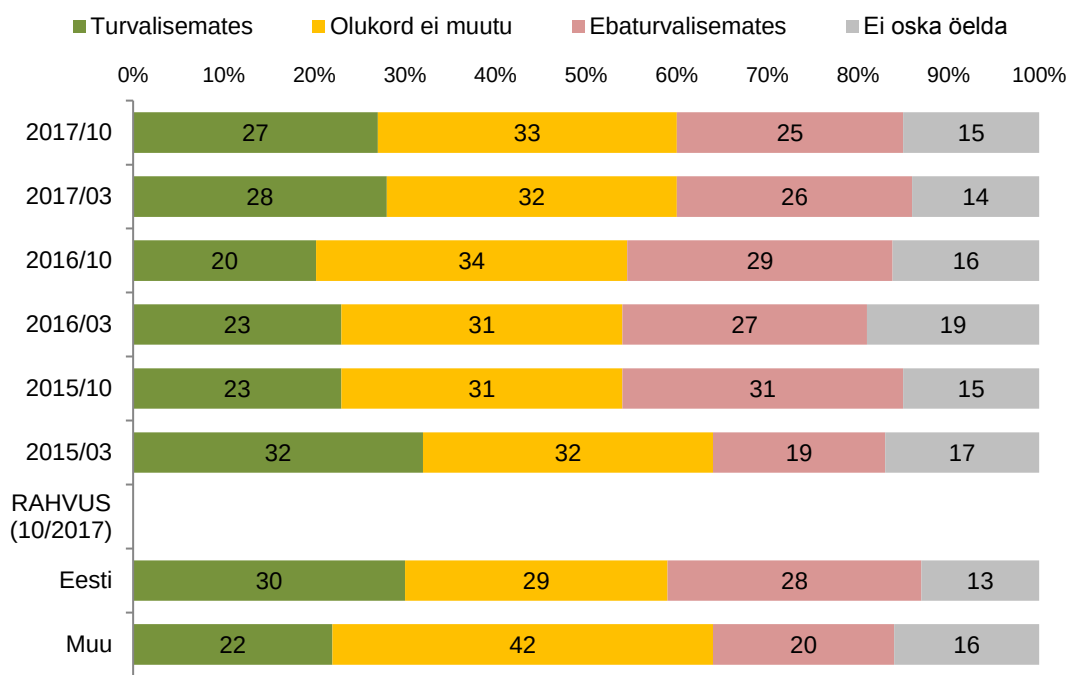
Joonis 9. Olukord maailmas eeloleval aastakümnel; 2000-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

3.2 Julgeolek Eestis

Küsimus Eesti julgeolekuolukorra kohta esitati alljärgnevas sõnastuses:

Mis Te arvate, milliseks kujuneb olukord Eestis? Kas Eesti elanikud elavad kümne aasta pärast praegusest turvalisemates või ebaturvalisemates tingimustes?

Turvalisuse olukorda Eestis tajutakse positiivsemana kui maailmas tervikuna. Kui 2015 kevadel oli kolmandik neid, kes uskusid turvalisuse kasvu, kuid seejärel kolmes küsitluses olid ebaturvalisuse kasvu eeldajad ülekaalus, siis nüüd on positiivse ja negatiivse hinnangu andnute osakaalud ligikaudu võrdsustunud: 27 protsendi arvates elavad Eesti elanikud kümne aasta pärast praegusest turvalisemates tingimustes, 25 protsenti näeb ette ebaturvalisuse kasvu ning 33 protsenti olukorra samana püsimist.

Joonis 10. Olukord Eestis eeloleval aastakümnel, 2015-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

Eestlased on tuleviku turvalisust hinnates veidi pessimistlikumad kui mitte-eestlased: ebaturvalisuse kasvu eeldab 28 protsenti eestlastest ja 20 protsenti venekeelsetest vastajatest. Eestlastega võrreldes eeldavad venekeelsed vastajad rohkem olukorra samaks jäämist (42%).

3.3 Ohud maailma julgeolekule

Palusime vastajatel hinnata, mil määral kujutavad nende arvates ohtu rahule ja julgeolekule maailmas erinevad tegurid. Nende tegurite olulisuse hindamisel pole viimastes küsitlustes suuri muutusi toimunud.

Kõige olulisemate ohtudena tõstavad vastajad esile Islamiriigi ja terrorivõrgustike tegevust, kuid mõlemat ohtu hinnatakse pisut madalamaks kui kevadises küsitluses: Islamiriiki peab kindlasti ohtlikuks 60% (kevadel 64%) ja terrorivõrgustikke 53% (61%).

Pooled küsitletud peavad maailmarahu jaoks kindlasti ohuks ka **Põhja-Korea tegevust tuumarelvade loomisel ning sõjapõgenike ja pagulaste sisserännet Euroopasse.** Kui Põhja-Korea figureeris küsitluses esmakordselt, siis sõjapõgenike ja pagulaste sisserännet peab kevadise 57 protsendi asemel seekord kindlasti ohuks 49 protsenti küsitletutest.

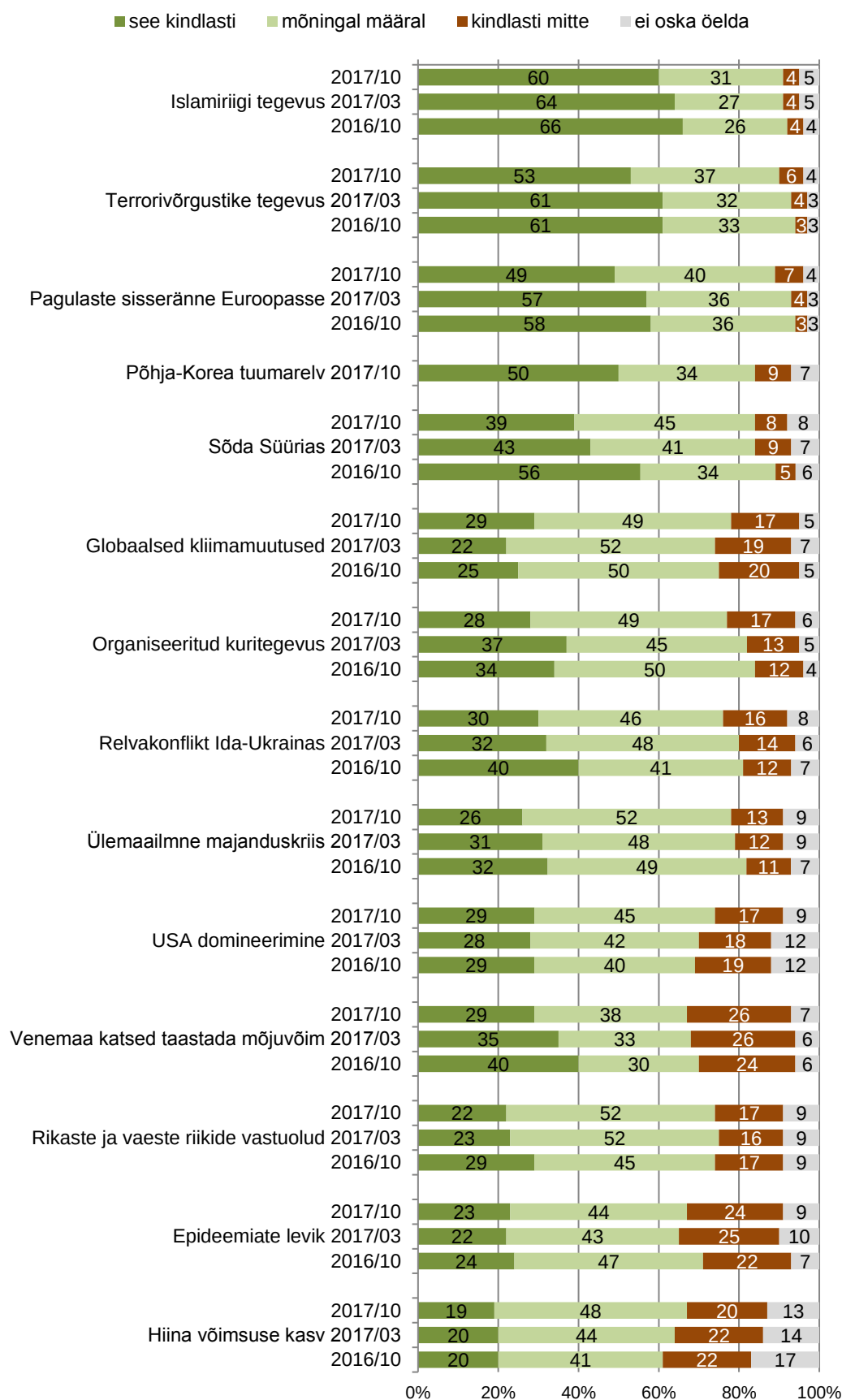
Sõda Süürias on tasapisi oma aktuaalsust kaotamas, 43 protsendilt on seda kindlasti ohuks pidavate vastajate osakaal langenud 39 protsendile.

Venemaa katsed taastada oma mõjuvõimu naaberriikides on ohutegurina taandunud päris pingerea lõppu – seda peab kindlasti ohtlikuks vaid 29 protsenti küsitletutest (veel 2005 märtsis oli Venemaa tegevus ohutegurina esikohal 46 protsendiga).

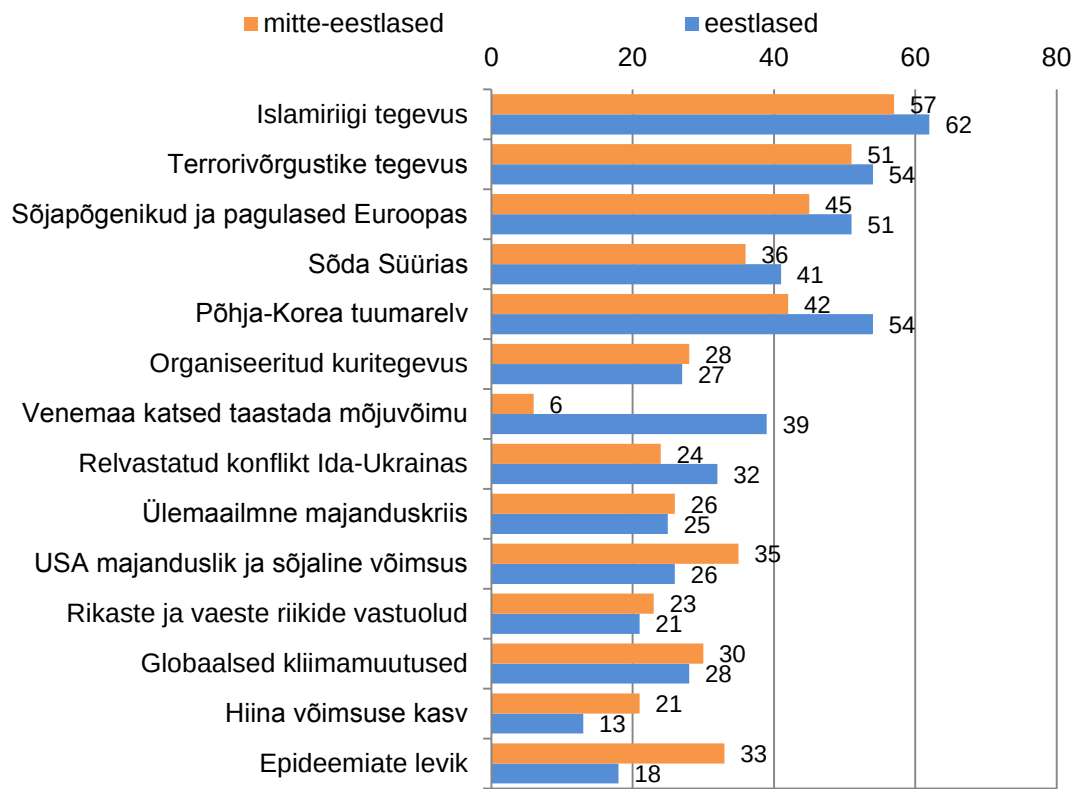
Venemaa mõjuvõimu taotlustest ohtlikumakski hinnatakse seekordses küsitluses **globaalsete kliimamuutuste** mõju (kindlasti 29%, mõningal määral 49%); **organiseeritud kuritegevust** (vastavalt 28% ja 49%), **relvakonflikti Ida-Ukrainas** (30% ja 46%) ning **ülemaailmset majanduskriisi** (26% ja 52%).

Koos vastusega „mõningal määral“ tõusevad aga ohtudena vähemalt 60 protsendi tasemeni siiski ka kõik teised etteantud vastusevariantides loetletud riskid, mis näitab, et maailma turvalisust ohustavaid tegureid on tänapäeval palju. Kõige vähem osatakse peljata epideemiate levikut ja Hiina mõjuvõimu kasvu maailmas (Joonis 11).

Üldiselt hindavad eestlased enamikku globaalsetest teguritest ohtlikumaks kui mitte-eestlased, ainsaks erinevuseks on USA mõju maailmas ning epideemiate levik (vt. joonis 12). Kõige suurem erinevus on selles, kui ohtlikuks hinnatakse **Venemaa tegevust oma mõjuvõimu taastamiseks naaberriikides.** Eestlaste jaoks see ohtlikkuselt kuuendal kohal kohe pärast sõda Süürias (vastavalt 39% ja 41%), venekeelsete vastajate jaoks aga Venemaa oht oluliselt viimasele kohale kuue protsendiga.

Joonis 11. Ohud rahule ja turvalisusele maailmas 2016 - 2017 (%) ; N = kõik vastajad)

Joonis 12. Ohud rahule ja turvalisusele maailmas 2017 oktoobris
(vastused „see kindlasti“ %; eesti- ja venekeelsete võrdlus)

3.4 Ohud Eestile

Eesti riiki ähvardavate ohtude tõenäosuse väljaselgitamiseks esitati vastajaile 12 erinevat võimalikku ohtu ning paluti hinnata nende esinemise tõenäosust lähemate aastate jooksul (Joonis 13).

On kolm ohtu, mille realiseerumist peavad enam kui pooled vastanuist lähemate aastate jooksul väga või küllaltki tõenäoliseks: 67 protsendi arvates võib toimuda **organiseeritud rünnak Eesti riiklike infosüsteemide vastu (nn küberrünnak)**, 58 protsendi hinnangul võib mõni **välisriik sekkuda Eesti poliitika või majanduse mõjutamiseks oma huvides** ning **ulatuslikku merereostust** peab väga või küllaltki tõenäoliseks 50% küsitletutest.

Olulisuselt neljandal kohal on terroriakt (seda peab väga või küllaltki tõenäoliseks 46%) ja sellele järgneb mõnes välisriigis Eesti kodanike vastu sooritatud rünnak (37%).

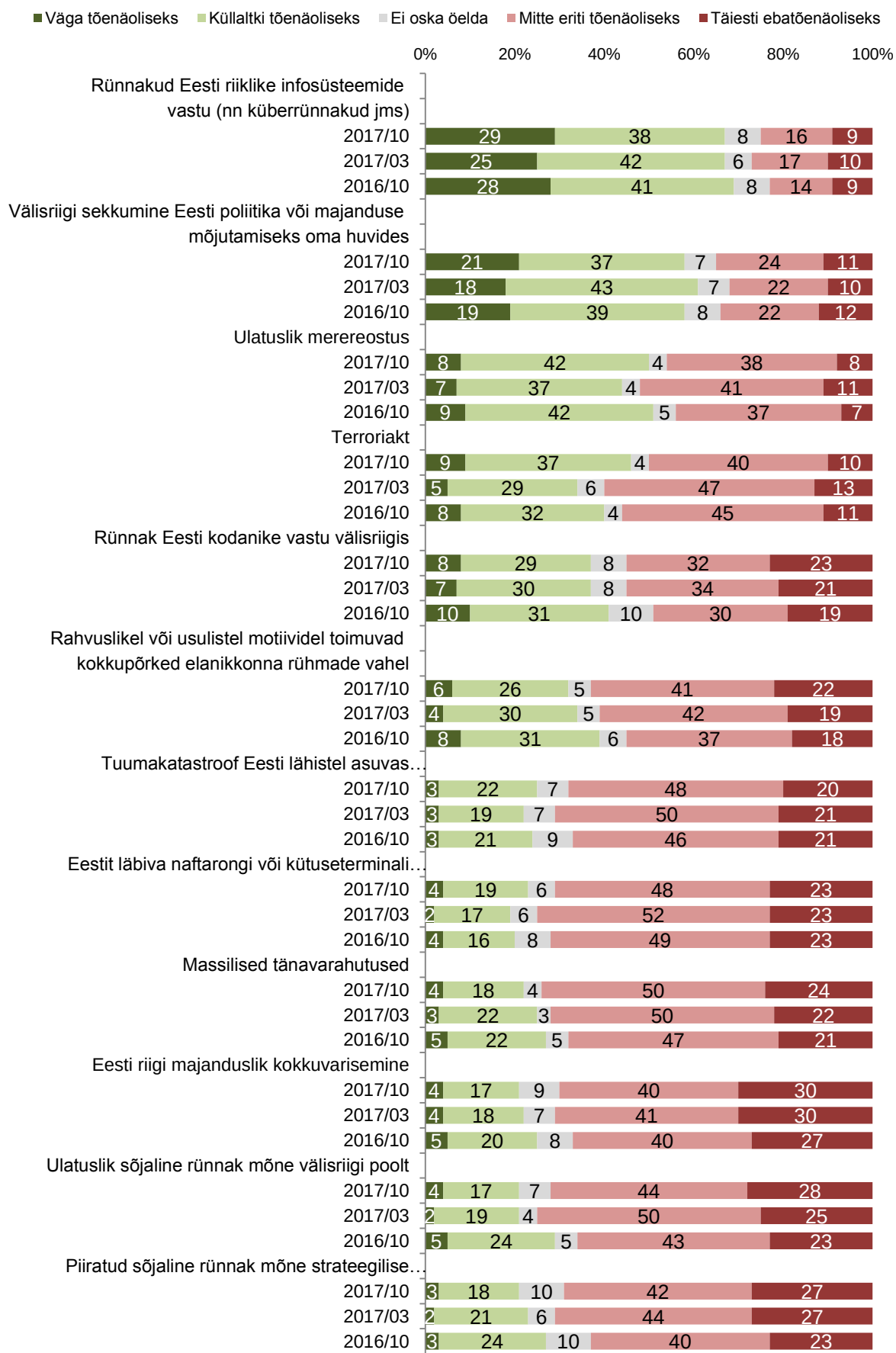
Üle 30 protsendi küsitletutest peavad tõenäoiseks rahvuslikel või usulistel motiividel toimuvaid kokkupõrkeid elanikkonna rühmade vahel (32%)., ülejäänud ohte peavad aga väga või küllaltki tõenäoliseks vaid 20-25 protsenti küsitletutest.

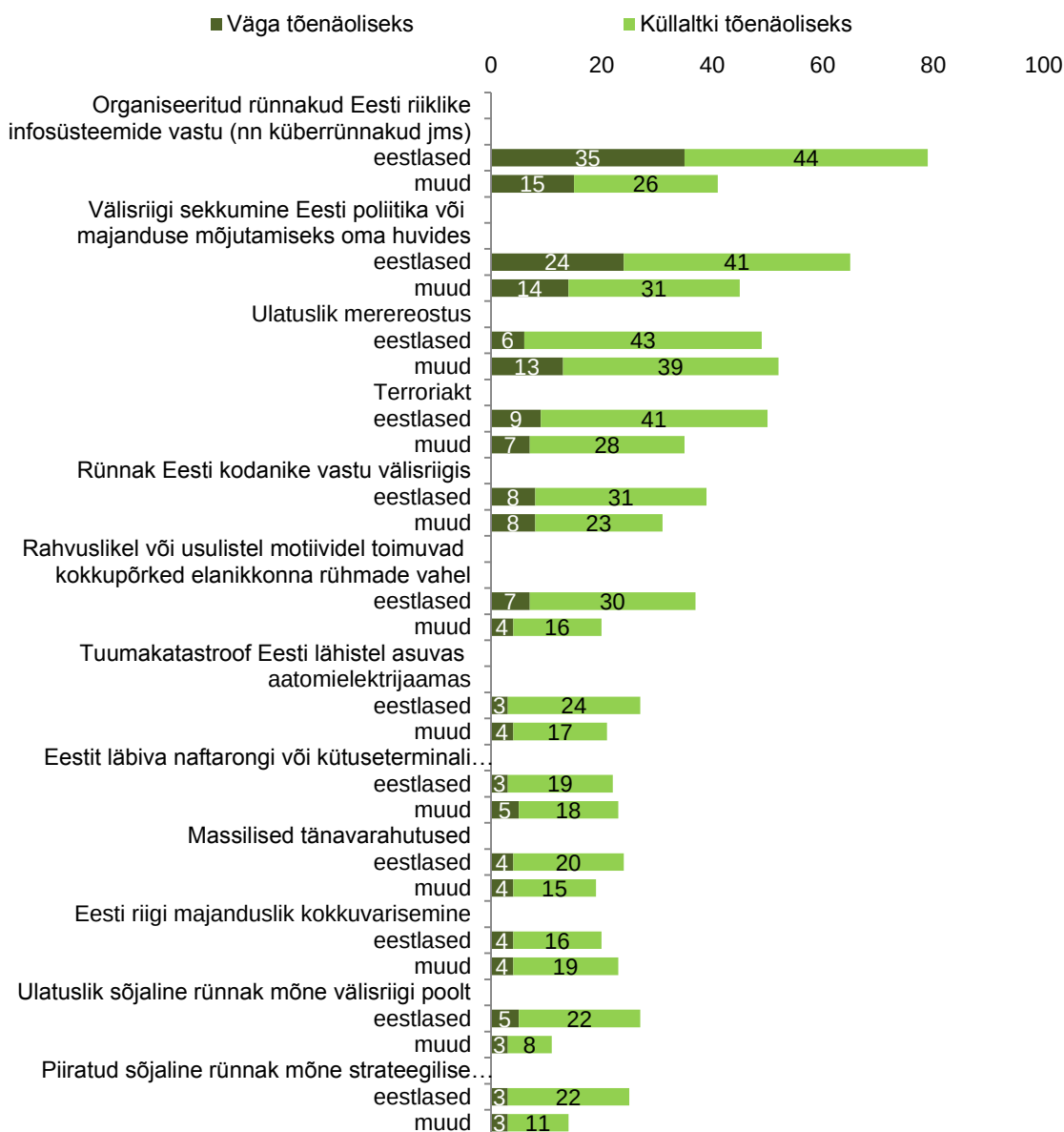
Ulatuslikku või piiratud ulatusega sõjalist rünnakut Eesti vastu peab väga või küllaltki tõenäoliseks 21 protsenti küsitletutest. Veel 2015. aasta kevadel pidas sõjalist rünnakut Eesti vastu väga või küllaltki tõenäoliseks 36 protsenti küsitletutest.

Ka Eesti siseste ohtude hindamisel ilmnevad erinevused eestlaste ja mitte-eestlaste poolt antud vastustes. **Eestlased peavad enamikke ohte tõenäolisemaks kui venekeelsed vastajad.**

Suurim erinevus on küberrünnakute tõenäoliseks pidamises (vastavalt 79% ja 41%), samuti pelgavad eestlased rohkem mõne välisriigi sekkumist Eesti poliitikasse või majandusse (65% ja 45%). Kui ulatuslikku või piiratud sõjalist rünnakut peab tõenäoliseks neljandik eestlastest, siis mitte-eestlaste seas jääb seda ohtu tõenäoliseks pidavate vastajate osakaal kümnendiku kanti.

Venekeelsed vastajad hindavad eestlastega võrreldes sarnaselt selliseid ohte nagu ulatuslik merereostus, Eestit läbiva naftarongi või kütuseterminali plahvatus ja Eesti riigi majanduslik kokkuvarisemine (Vt. Joonis 14).

Joonis 13. Erinevate Eestit ähvardavate ohtude tõenäosus lähemate aastate jooksul, 2016-2017 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad

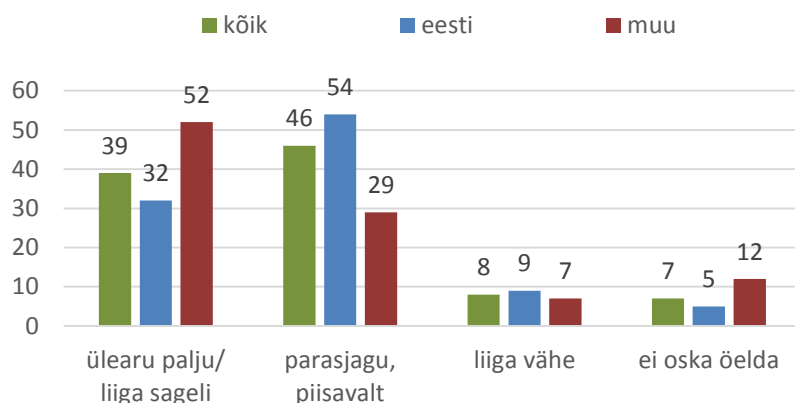
Joonis 14. Erinevate Eestit ähvardavate ohtude tõenäosus lähemate aastate jooksul; eesti- ja venekeelsete elanike hinnangute võrdlus 2017 oktoobris (%) (N = kõik vastajad)

3.5 Julgeolekuohtude meediakajastusest

Seekordses küsitluses esitati täiendav küsimus selle kohta, kuidas hinnatakse julgeolekuohtude teemalist meediakajastust: **Kuidas Teile tundub, kas Eesti meedias kirjutatakse ja räägitakse Eestit ähvardavatest sõjalistest ohtudest ülearu palju ja liiga sageli, parasjagu või pigem liiga vähe?**

Kui enam kui pooled eestlased leiavad, et Eestit ähvardavatest sõjalistest ohtudest räägitakse ja kirjutatakse parasjagu ja piisavalt, siis mitte-eestlaste enamiku arvates kajastatakse seda teemat ülearu palju. Seda, et sõjalistest ohtudest räägitakse liiga vähe, arvavad vaid 8 protsenti küsitletutest (Vt. [Joonis 15](#)).

Joonis 15. Kas Eesti meedias kirjutatakse ja räägitakse Eestit ähvardavatest sõjalistest ohtudest ülearu palju ja liiga sageli, parasjagu või pigem liiga vähe? Oktoober 2017 (%; N = kõik vastajad)

3.6 Julgeolekutagatised

Tegurite hulgas, mis tagavad elanikkonna arvates Eesti riigile suurima julgeoleku, on läbi kõigi varasemate uuringulainete esikohal **Eesti riigi liikmesus NATO-s** – seda nimetab kolme olulisema teguri seas 61 protsenti vastajaist (märtsis 57%), kusjuures see tulemus on saavutatud eelkõige eestlastest vastajate toel. Eestlastest peab NATO-t peamiseks julgeolekutagatiseks 78 protsenti. Venekeelsetest vastajatest valis NATO liikmesuse kolme olulisema julgeolekutagatise hulka vaid 26 protsenti (Joonis 16).

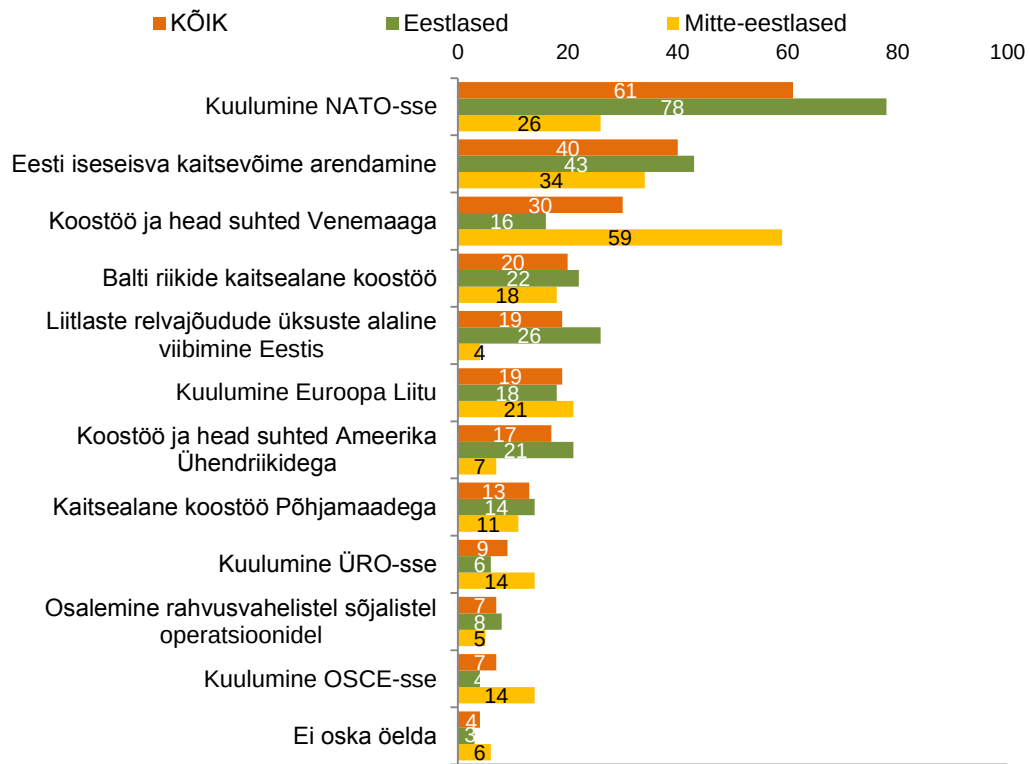
Olulisuselt teisel kohal on vastajate hinnangul **Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine**, mida mainib ühena peamistest julgeolekutagatistest 40% elanikkonnast. Selle puhul ei ole erinevus eesti- ja venekeelsete vastajate hinnangutes enam nii suur: iseseisva kaitsevõime arendamise loevad kolme olulisema julgeolekutagatise hulka vastavalt 43% eestlastest ja 34% mitte-eestlastest.

Neile kahele tegurile järgneb, peamiselt venekeelsete vastajate mõjul, **koostöö ja head suhted Venemaaga**, mida nimetab kolme olulisema seas 59 protsenti mitte-eestlastest ja vaid 16 protsenti eestikeelsetest vastajatest.

Nii eesti- kui ka venekeelsetelt vastajatelt saab enam-vähem võrdselt toetust Balti riikide kaitsealane koostöö. Üsna sarnaselt tähtsustatakse ka kuulumist Euroopa Liitu, koostööd Põhjamaadega ning osalemist missioonidel.

Eestlaste vastustes nimetatakse võrreldes venekeelsete vastajatega sagedamini häid liitlassuhteid USA-ga ja liitlaste relvajõudude alalist Eesti territooriumil viibimist. Seevastu ÜRO ja OSCE liikmeks olekut tähtsustavad venekeelsed vastajad rohkem kui eestlased.

Joonis 16. Eesti julgeoleku tagatised (kuni 3 olulisemat); eestlaste ja venekeelsete elanike hinnangute võrdlus (%; N = kõik vastajad)

4 Eesti inimeste kaitsetahe

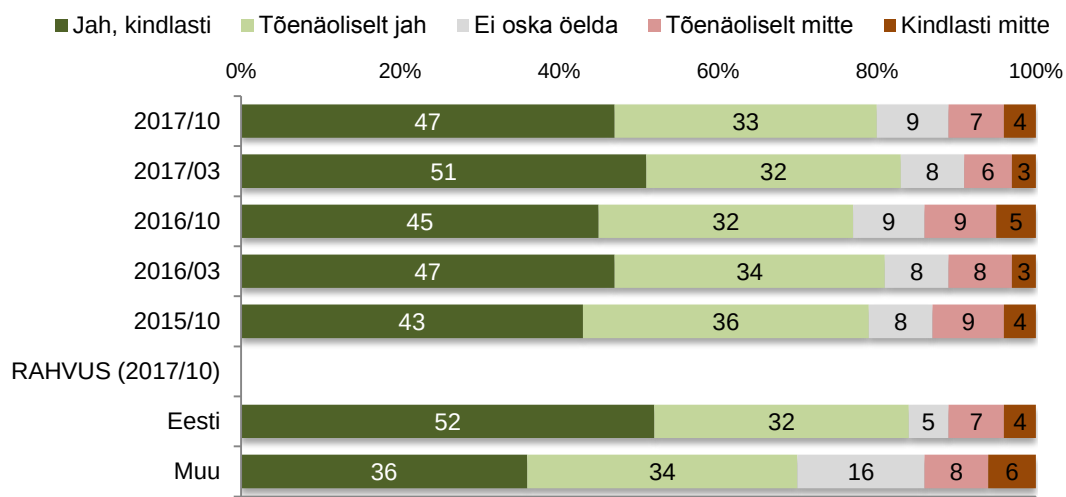
Kaitsetahtet mõõdetakse selles uuringus kolme küsimuse abil. N.ö. passiivset kaitsetahtet väljendab seisukoht, et Eestit tuleks välisvaenlase kallaletungi korral kaitsta (*"Kui Eestit peaks ründama mõni riik, kas me peaksime igal juhul, sõltumata ründajast, osutama relvastatud vastupanu?"*), aktiivset kaitsetahtet aga isiku valmisolek ise oma oskuste ja võimete kohaselt riigikaitstes kaasa lüüa (*"Kui Eestile tungitaks kallale, kas oleksite valmis oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses?"*). Samuti selgitatakse välja nende inimeste osakaal, kes väljendavad soovi kallaletungi korral Eestist lahkuda. Kaitsetahte teemaga seostub ka küsimus elanike informeeritusest selle kohta, kuidas nad saaksid võimaliku kallaletungi korral Eesti kaitsmises osaleda – kui inimestel puudub arusaam oma võimalikust rollist sõjalise konflikti olukorras, pole põhjust eeldada ka kõrget kaitsevalmidust.

4.1 Suhtumine vastupanu osutamise vajalikkusesse

Relvastatud vastupanu osutamist vajalikuks pidavate elanike osakaal on püsinud stabiilselt 80 protsendi lähedal, kord sellele alla jäädes, siis taas ületades. Kasvanud. Oktoobris 2017 pidas relvastatud vastupanu osutamist kindlasti vajalikuks 47% ja tõenäoliselt vajalikuks 33% ([Joonis 17](#)). Seega on **sõjalise vastupanu osutamise poolt kokku 80% ning mittevajalikuks peab seda 11% Eesti elanikkonnast**.

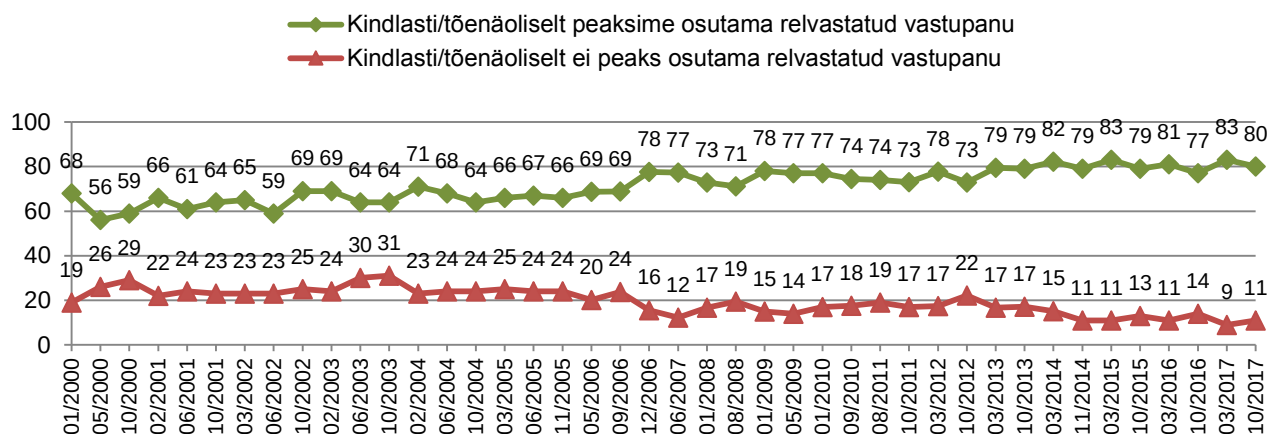
Eestlased vastajad peavad relvastatud vastupanu vajalikumaks kui venekeelsed inimesed (kindlasti vajalikuks peab vastupanu 52% eestlastest ja 36% venekeelsetest vastajatest). 14% venekeelsetest vastajatest ja 11% eestlastest ei pea vastupanu osutamist vajalikuks. Mitte-eestlaste hulgas on ka rohkem „ei oska öelda“ vastanuid (16%).

Joonis 17. Relvastatud vastupanu osutamise vajadus, kui Eestit ründaks mõni riik, 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

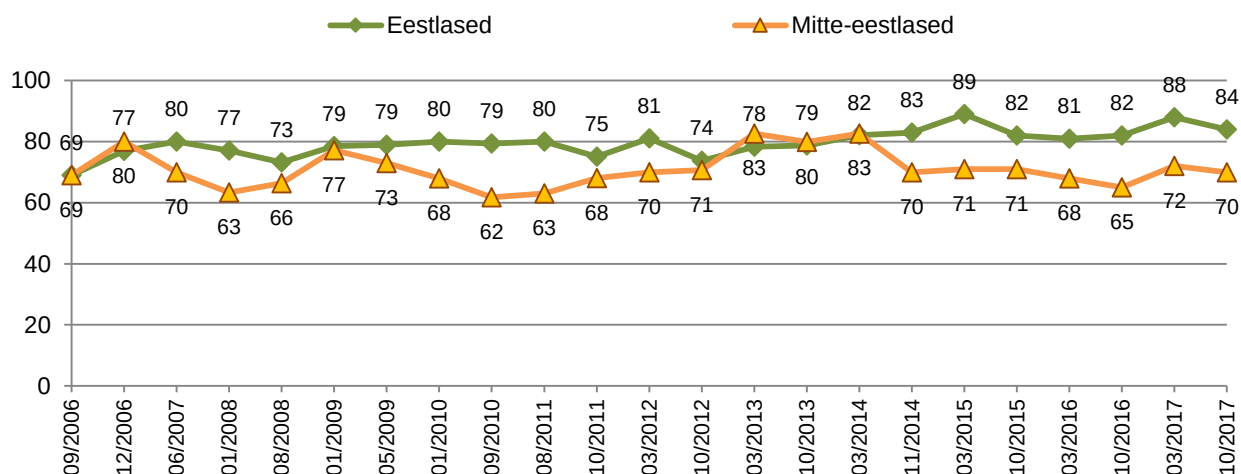

Passiivset kaitsetahtet väljendanute osakaal on olnud kõrge ka varasematest uuringutes, ehkki ajalisel perspektiivis võib näha selle pooldajate osakaalu pidevat kasvu (Vt. [Joonis 18](#)). Eesti- ja venekeelsete vastajate võrdlustrend on esitatud [joonisel 19](#).

Joonis 18. Relvastatud vastupanu osutamise vajadus, kui Eestit ründaks mõni riik; 2000-2017 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

Joonis 19. Rünaku korral relvastatud vastupanu osutamise pooldajate osakaal; eestlaste- ja mitte-eestlaste võrdlus 2006-2017 (kindlasti ja tõenäoliselt relvastatud vastupanu vajalikuks pidajate %; N = kõik vastajad)

4.2 Valmisolek osaleda kaitsetegevuses

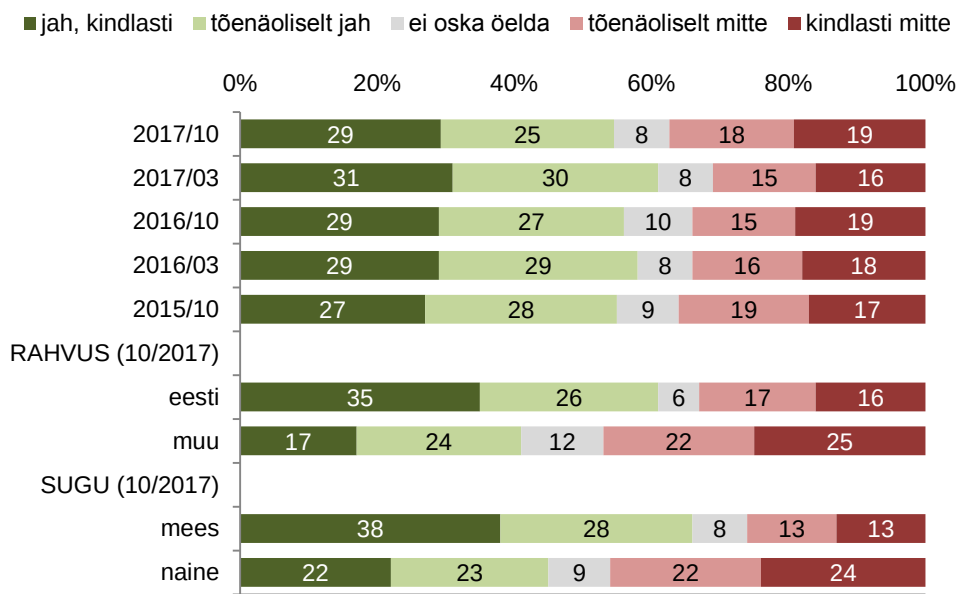
Valmisolek isiklikult kaitsetegevuses osaleda (ehk nn. aktiivne kaitsetahe) on madalam kui riigi tasandil relvastatud vastupanu osutamist vajalikuks pidajate osakaal. Kui relvastatud vastupanu osutamist pidas vajalikuks 80%, siis ise oleks **oma võimete ja oskuste kohaselt valmis kaitsetegevuses osalema 54% elanikkonnast** (Joonis 20). Seda on seitsme protsendi võrra vähem kui 2017 märtsis.

29 protsenti Eesti elanikkonnast oleks kindlasti ja 25 protsenti tõenäoliselt valmis oma oskuste ja võimete kohaselt riigikaitstes kaasa lööma. Kindlasti või tõenäoliselt ei oleks valmis ise kaitsetegevuses osalema 37 protsenti küsitletutest (märtsis 2017 oli selliseid vastajaid 31%).

Kuna kaitseväeteenistus kuulub vaid Eesti kodanike kohustuste hulka, siis on aktiivse kaitsetahte küsimuses erinevus eesti- ja venekeelsete elanike hoiakutes ootuspäraselt suurem kui passiivse kaitsetahte puhul. Kui **eestlastest oleks valmis ise kaitsetegevuses osalema 61%** (võrreldes märtsiga 5 protsenti vähem), **siis mitte-eestlastest vaid 41%** (võrreldes märtsiga 6 protsenti vähem). Venekeelsete Eesti kodanike seas on see protsent 46%, Venemaa kodanike seas 25% ning määratlemata kodakondsusega vastajate hulgas 42%.

Aktiivse kaitsevalmiduse puhul tuleb silmas pidada asjaolu, et riigikaitstes osalemist seostatakse avalikus arvamuses eelkõige relvastatud vastupanuga, milles nähakse traditsiooniliselt reservväelaste ja meeste ülesannet. Seetõttu jääb valmisolek omapoolseks panustamiseks paratamatult madalamaks naiste ja vanemaealiste vastajate puhul (meestest oleks valmis kaitsetegevuses osalema 66 protsenti, siis naistest vähem kui pooled; üle 60-aastastest vastajatest oleks kaitsetegevuses valmis osalema vaid 37 protsenti).

Joonis 20. Valmisolek osaleda kaitsetegevuses, kui Eestile tungitaks kallale, 2015-2017 võrdlus (%; N=kõik vastajad)

Kui võtta välja üksnes meessoost kodanike valmisolek riigikaitstes osaleda, saame aktiivsest kaitsetahtest siiski positiivsema pildi. Meessoost kodanikest on valmis riigikaitstes kaasa lööma 71 protsenti.

Venekeelsete meessoost kodanike valmisolek riiki kaitsta on siiski pisut madalam kui eestlastel. Alla 34-aastastest venekeelsetest meeskodanikest on valmis ise riigikaitstes osalema 60%, 35-49 aastastest 59%, 50-64 aastastest 50% ning üle 65 aastastest vaid kolmandik.

Alla 65-aastastest eestlastest meestest on riigi kaitsmiseks valmis 80 protsenti (Tabel 4).

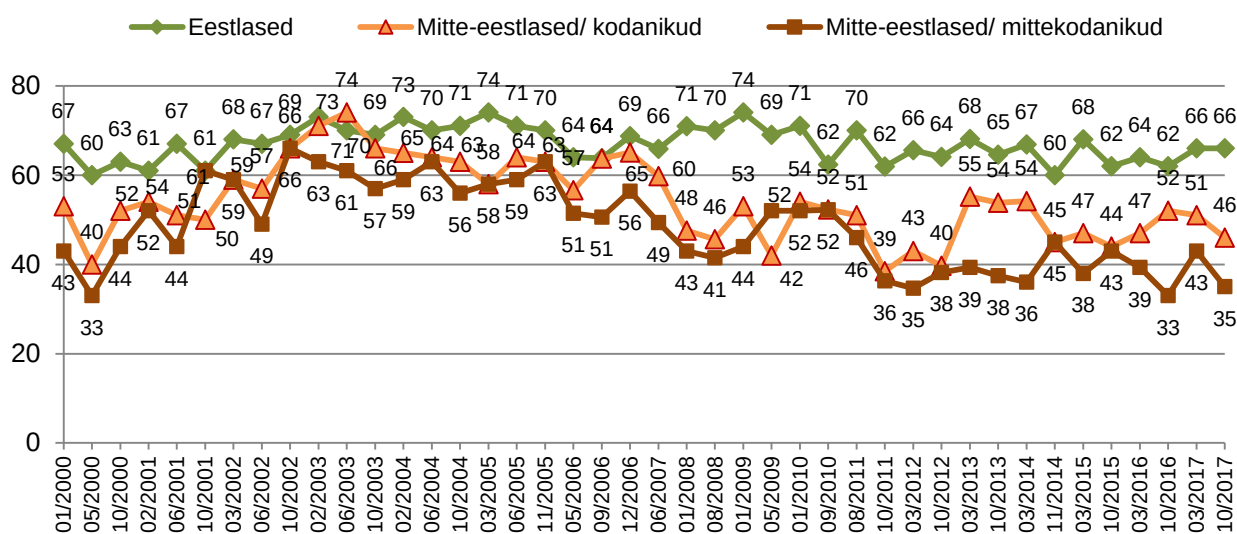
Tabel 4 – Valmisolek kindlasti või tõenäoliselt riigikaitstes osaleda meessoost kodanike vanusegruppides rahvuse lõikes

RAHVUS	KÕIK	15-34	35-49	50-64	65+
Eesti	76%	80%	82%	79%	49%
Vene v. muu	55%	60%	59%	50%	32%
KÕIK mehed/kodanikud	71%	75%	77%	76%	47%

Kui vaadata kaitsetahte ajalist muutumist rahvuse ja kodakondsuse lõikes, siis ilmneb, et aastal 2006 oli Eesti kodakondsusega mitte-eestlaste kaitsetahte võrreldaval tasemel eestlaste kaitsetahtega. Pärast pronksiöö sündmusi 2007. aastal langes nii Eesti kodakondsusega kui ka määratlemata või Venemaa kodakondsusega mitte-eestlaste kaitsevalmidus märgatavalt (Joonis 21). Aastatel 2013-2014 hakkas mitte-eestlastest kodanike kaitsevalmidus taas kasvama, kuid 2014 aasta lõpus langes see taas alla 50 protsendi. Eelmisel sügisel venekeelsete Eesti kodanike aktiivne kaitsetahte kasvas ning sel kevadel on tõusnud ka Eesti kodakondsust mitteomavate vastajate valmisolek riigikaitstes osaleda. Kuid venekeelse elanikkonna aktiivne kaitsetahte ei ole veel kaugeltki sellisel tasemel nagu see oli eelmise kümnendi alguses, aastatel 2002-2006.

Joonis 21. Kallaletungi korral kaitsetegevuses osalemiseks valmis olevate elanike osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2000-2017

(kindlasti ja tõenäoliselt osalemiseks valmis olivate %; N = kõik vastajad)

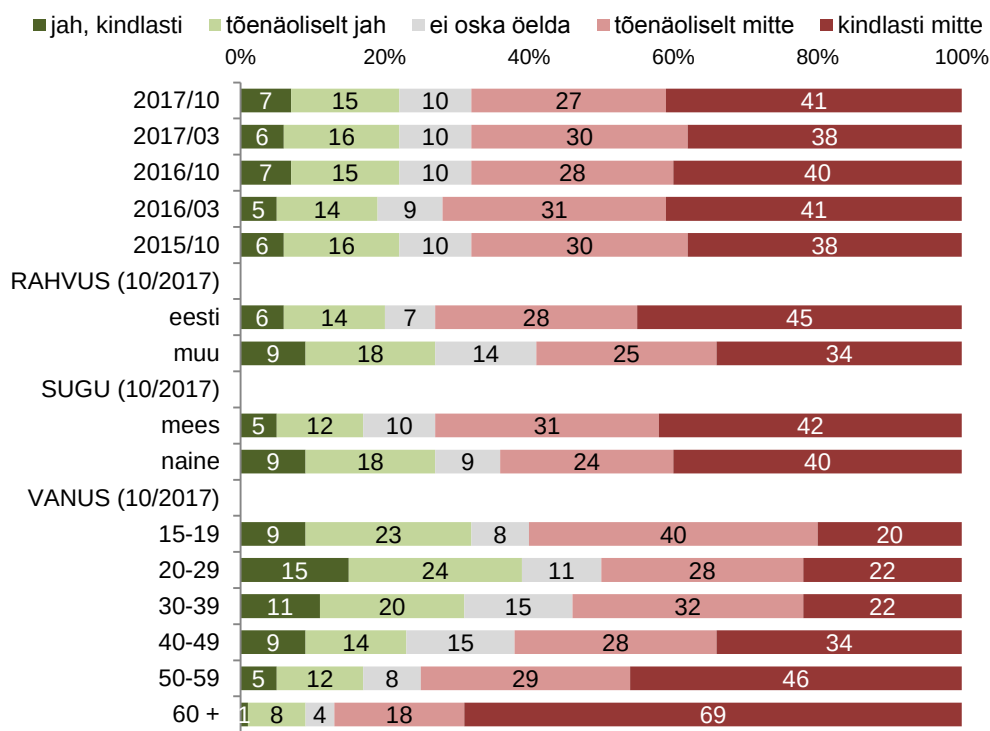

4.3 Soov sõjaohu korral Eestist lahkuda

Kui Eestile tungitaks kallale, kaaluks siit lahkumist viiendik (22%) eestimaalastest – see näitaja ei ole võrreldes kevadega muutnud. 7% püüaks taolises olukorras kindlasti lahkuda ja 15% teeks seda tõenäoliselt ([Joonis 22](#)). Võimalike lahkujate osakaal on viimase kolme aasta jooksul olnud küllaltki stabiilne. Kindlasti või tõenäoliselt ei kavatseks ohu korral lahkuda 68 protsenti elanikest.

Tõenäolisemad Eestist lahkujad oleksid naised (kindlasti või tõenäoliselt 27%) ning nooremad, kuni 39 aastased inimesed (nende seas oleks lahkujaid umbes kolmandik). Alates 40 eluaastast soov sõjaohu korral Eestist lahkuda järsult langeb ning kõige vähem on võimalikke lahkujaid 60 aastast vanemate inimeste seas. Mitte-eestlaste seas oleks tõenäolisi lahkujaid 27 protsenti, eestlaste seas 20 protsenti.

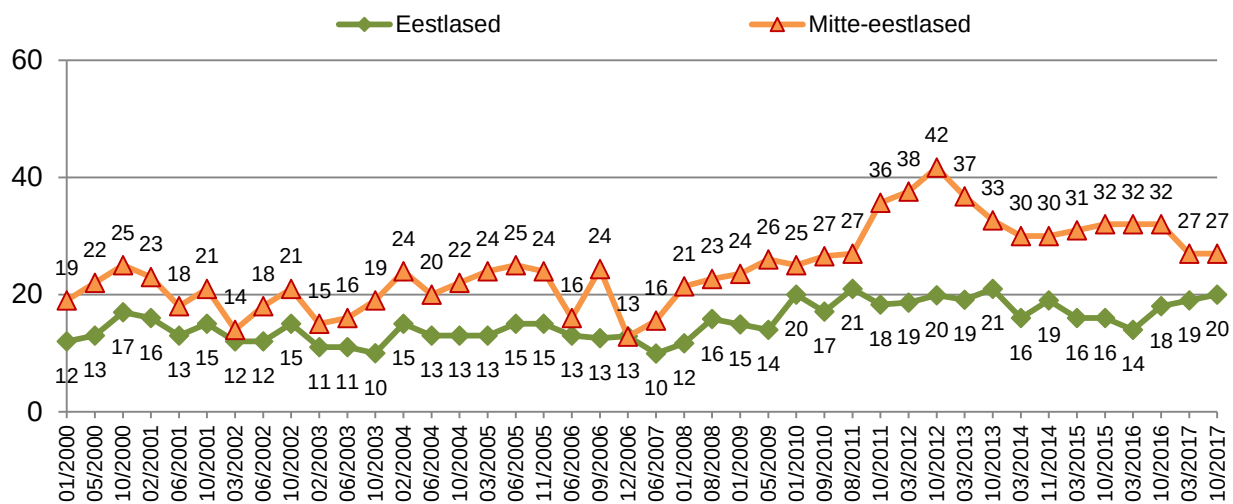
Joonis 22. Eestist lahkumise tõenäosus, kui Eestile tungitaks kallale, 2015-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

Vaadeldes kogu aegrida alates uuringuseeria algusest näeme mitte-eestlaste lahkumissoovi tõusu 2007. aastast alates, mis 2013. aastaks tõusis eriti kõrge 42 protsendi tasemele ning on seejärel püsis 30-protsendi piiril. Viimases kahes küsitluses on lahkuda soovijate osakaaluks olnud 27 protsenti.

Eestlaste lahkumissoov tõusis 20 protsendi piirile masu-aastatel 2010-2013 ning on viimastes küsitlustes taas sellele lähenenud (Vt. [Joonis 23](#)).

Joonis 23. Kallaletungi korral Eestist lahkuda soovijate osakaal; eestlaste – mitte-eestlaste võrdlus 2000-2017 (kindlasti ja tõenäoliselt lahkuda püüdjate %; N = kõik vastajad)

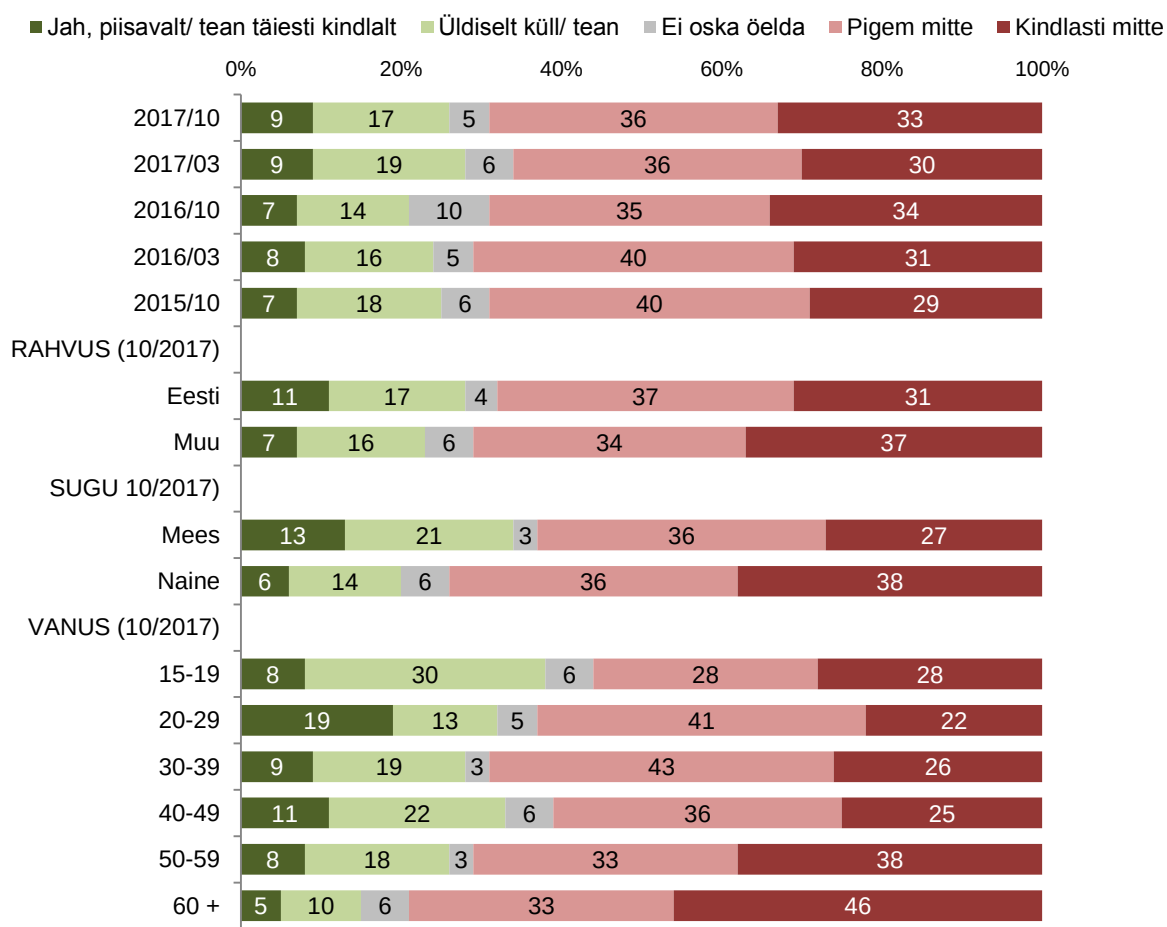

4.4 Oskus käituda võimaliku kallaletungi korral

Elanike kaitsealasest teadlikkusest ülevaate saamiseks paluti vastajail öelda, kas nad on endi hinnangul piisavalt informeeritud sellest, mida nad saaksid teha Eesti kaitseks juhul, kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung. Tulemused näitavad, et **inimesed hindavad oma oskust võimaliku kallaletungi korral käituda küllaltki madalalt** – vaid veidi üle neljandiku küsitletutest vastab, et teavad vähemalt üldjoontes, mida saaks taolises olukorras riigi kaitsmiseks teha, enam kui kaks kolmandikku ei ole aga sellest pigem või kindlasti mitte informeeritud.

Võrreldes paaril viimasel aastal läbi viidud küsitluste tulemusi, näitavad need stabiilselt kasinat informeeritust riigikaitstes osalemise võimalustest ([Joonis 24](#)).

Joonis 24. Informeeritus sellest, mida saaks teha Eesti kaitseks juhul, kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung, 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

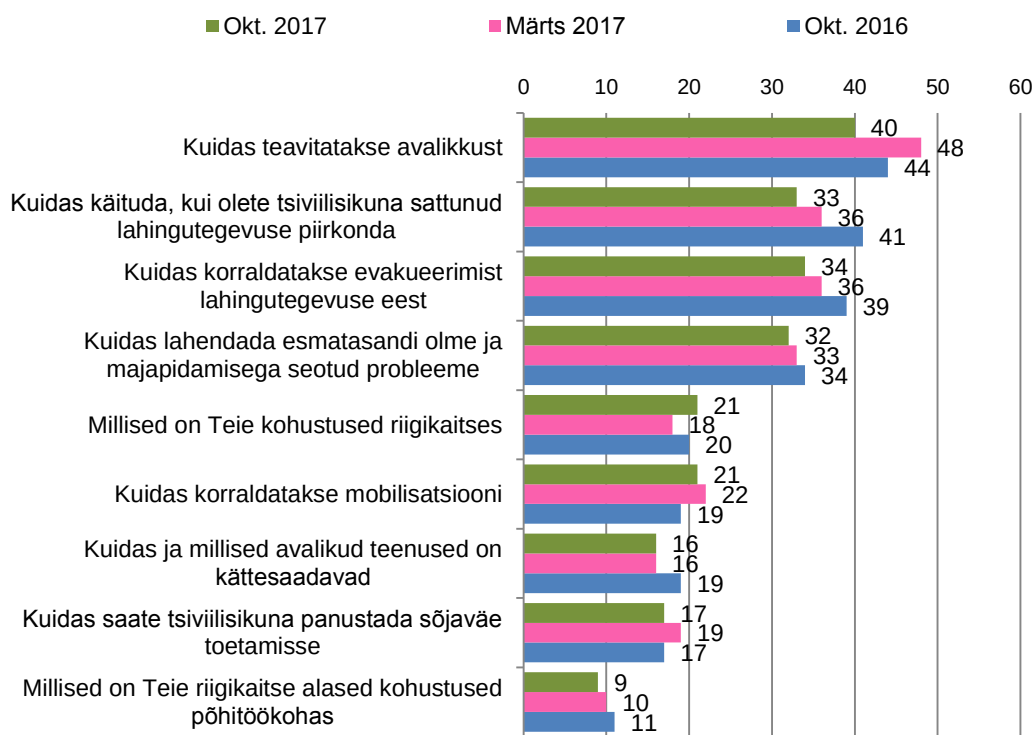
Mehed hindavad oma informeeritust paremaks kui naised (34% vs 20%), mida võib selgitada nende suurema kokkupuutega riigikaitsestruktuuridega (ajateenistuse läbimine, Kaitseliit). Eestlased on aga mõnevõrra paremini informeeritud võrreldes venekeelsete vastajatega (28% vs 23%).

Kõige paremini on informeeritud alla 20 aastased (38%) ja 40-49 aastased (33%), kuid vastaja vanuse kasvades informeeritus langeb ja üle 60 aastastest peab end informeerituks vaid 15 protsenti.

4.5 Mis teemadel vajatakse rohkem informatsiooni?

Kuna elanikkonna hinnangud oma informeeritusele sellest, mida teha välisvaenlase kallaletungi korral, on olnud läbi kõikide küsitluste madalal tasemel, on alates novembrist 2014 uuringusse lisatud küsimus selle kohta, millistel teemadel vajaksid inimesed kõige enam informatsiooni riigi tegevusest ja isiklikust elukorraldusest välisvaenlase kallaletungi korral (Joonis 25). Ette antud üheksast teemast pidid küsitletavad valida kolm nende jaoks olulisemat.

Joonis 25. Millistel teemadel vajatakse rohkem informatsiooni, 2016-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

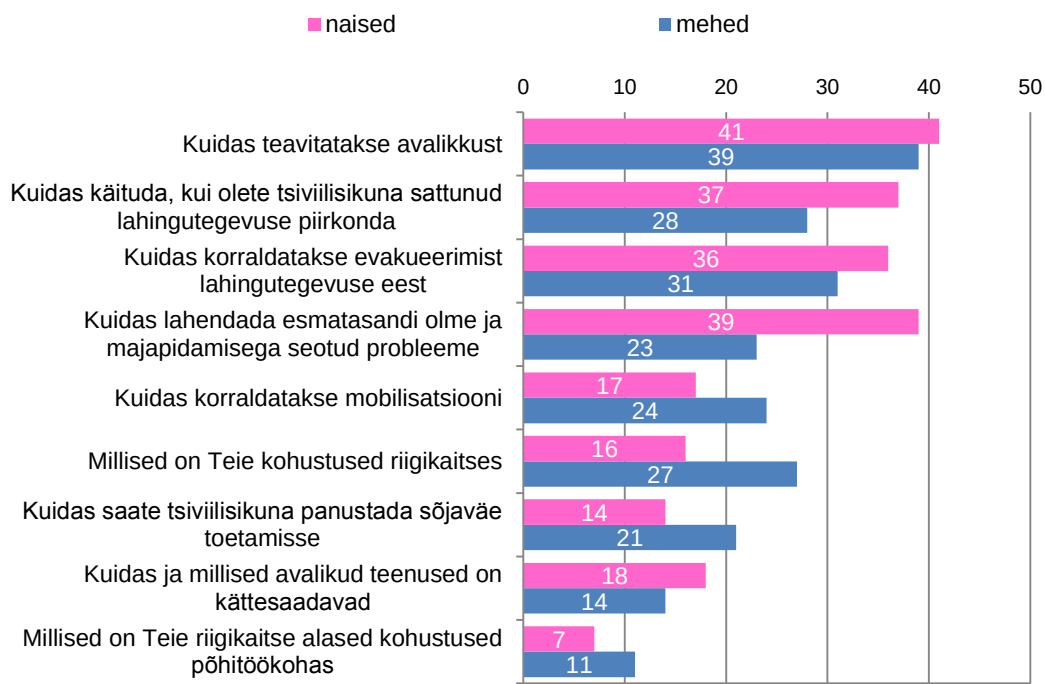

Infovajadus erinevate teemade osas on võrreldes varasemate küsitlustega kahanenud, vaid oma kohustuste kohta riigikaitstes soovitakse saada infot kevadega võrreldes enam.

Neli olulisemat teemat, mis on tõusnud olulisemate sekka kõigis viimases kuues küsitluses, seostuvad tsiviilisikute rolliga konflikti korral: **kuidas teavitatakse avalikkust (40%)**; **kuidas käituda, kui ollakse tsiviilisikuna sattunud lahingutegevuse piirkonda (33%)**, **kuidas korraldatakse evakueerimist (34%)** ning **kuidas lahendada esmatasandi olme ja majapidamisega seotud küsimusi (32%)**. Ülejäänud teemad on juba järgu võrra vähemolulised: millised on kohustused riigikaitstes ja kuidas korraldatakse mobilisatsiooni pakub huvi viiendikule küsitletutest.

Mõnevõrra erineb meeste ja naissoost vastajate infovajadus. Ehkki ka meestel on esiplaanil kolm üldjärjestuses olulisemat teemat, peavad nad keskmisest olulisemaks ka seda, kuidas korraldatakse mobilisatsiooni, millised on nende kohustused riigikaitstes ja kuidas on võimalik tsiviilisikuna panustada sõjaväe toetamisse.

Naised soovivad meestega võrreldes rohkem infot tsiviilisikuna käitumise, evakuatsiooni, esmatasandi olme probleemide lahendamise ning avalike teenuste kättesaadavuse kohta. (Joonis 26).

Joonis 26. Millistel teemadel vajatakse rohkem informatsiooni – meeste ja naiste võrdlus oktoober 2017 (%) ; N = kõik vastajad)

5 Eesti kaitsevõime

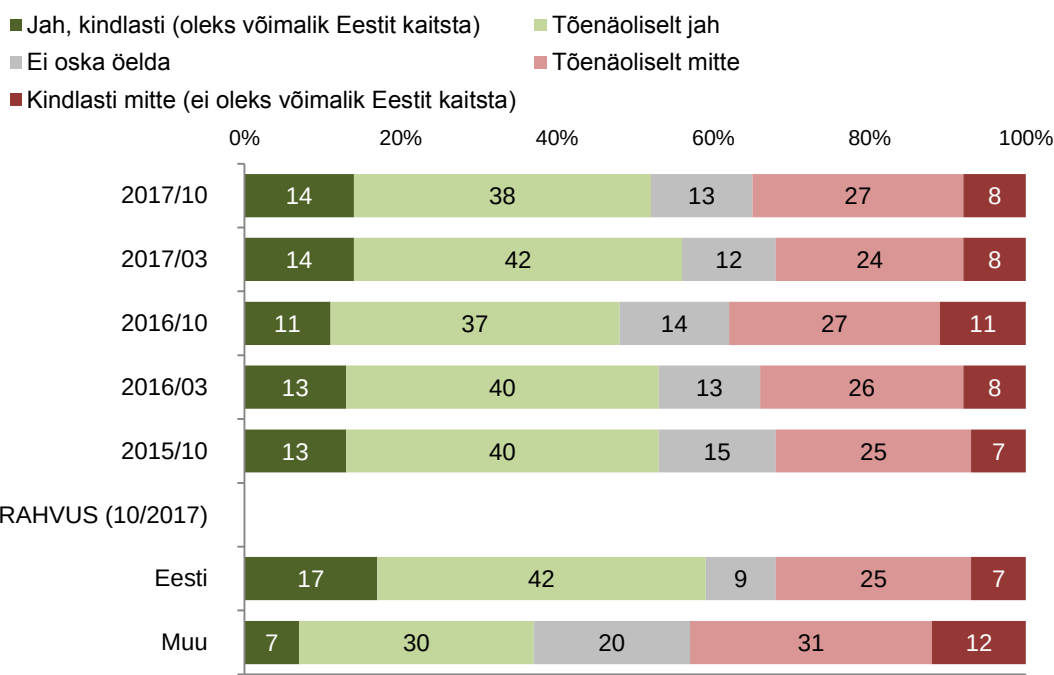
Viies peatükk kajastab elanike hoiakuid seoses Eesti kaitsevõime, kaitsekulutuste mahu ja riigi tegevusega riigikaitse arendamisel.

5.1 Hinnang Eesti kaitsevõimele

Vastajail paluti hinnata, kas võõrriigi relvastatud kallaletungi korral oleks võimalik Eestit kaitsta kuni liitlaste abi saabumiseni. Alates 2014. aasta sügisest on nende vastajate osakaal, kes leiavad, et Eesti kaitsmine oleks võõrriigi relvastatud kallaletungi korral võimalik, ulatunud üle 50 protsendi. Ehkki oktoobris 2016 see näitaja ühekordselt halvenes, usub nüüd Eesti kaitstavust taas 52 protsenti küsitletutest.

Nende vastajate osakaal, kes ei pea Eesti kaitsmist võimalikuks, on 35 protsenti ([Joonis 27](#)).

Joonis 27. Hinnang Eesti kaitsevõimele võõrriigi relvastatud kallaletungi korral, 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

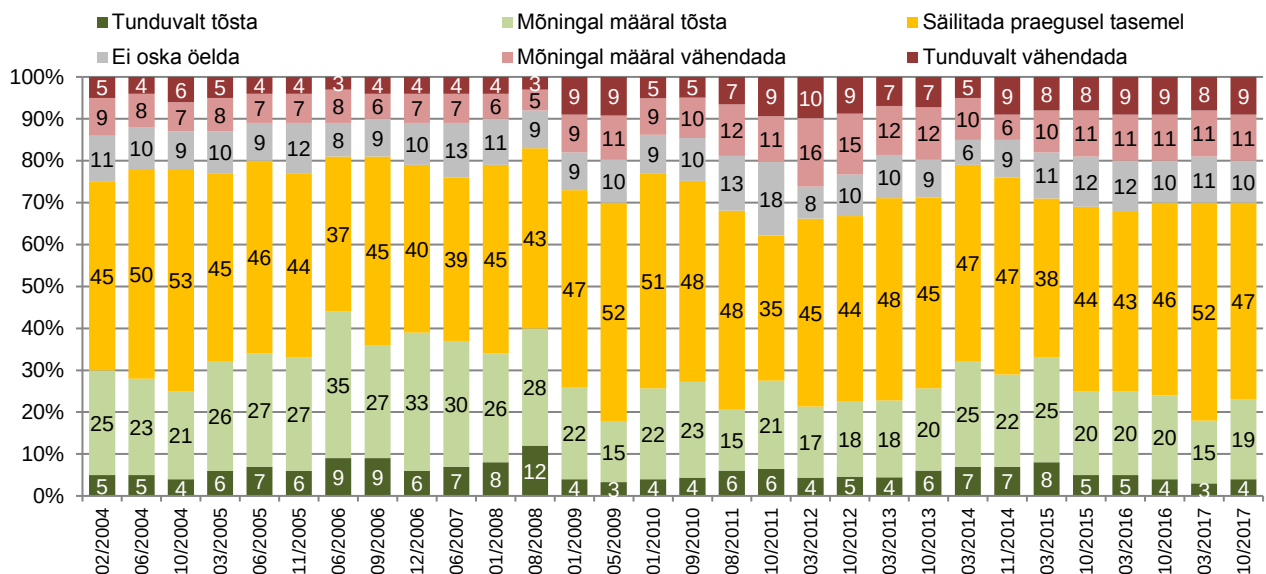
Usk Eesti iseseisvasse kaitsevõimesse on suurem eestlaste ning väiksem venekeelsete vastajate seas: vastavalt 59% ja 37%. Kodakondsuse olemasolu või selle puudumine venekeelsete vastajate arvamustele mõju ei avalda, suhtumine on sarnane nii Eesti kodanike, Venemaa kodanike kui ka määratlemata kodakondsusega vastajate puhul.

5.2 Seisukohad kaitsekulutuste mahu osas

Hinnangutes Eesti kaitsekulutuste mahule on kõige suurem nende vastajate osakaal, kes peavad vajalikuks **säilitada kaitsekulutusi praegusel tasemel (47%)** (Joonis 28). **Kaitsekulutuste tõstmist pooldab 23% ja vähendamist 21% elanikkonnast.**

NATO-ga liitumise järel oli mõne-aastane periood, mil kaitsekulude tõstmist peeti vajalikuks kolmandiku või veelgi suurema osa elanikkonna poolt. Tol ajal räägiti palju vajadusest viia kaitsekulud NATO nõuetega vastavalt 2 protsendini SKP-st. Kuna praeguseks ajaks on kahe protsendi kriteerium juba täidetud ja isegi ületatud, on viimastes küsitlustes kaitsekulutuste tõstmine kogunud varasemast vähem toetust ning suurem osa vastajatest pooldab praeguse taseme säilimist.

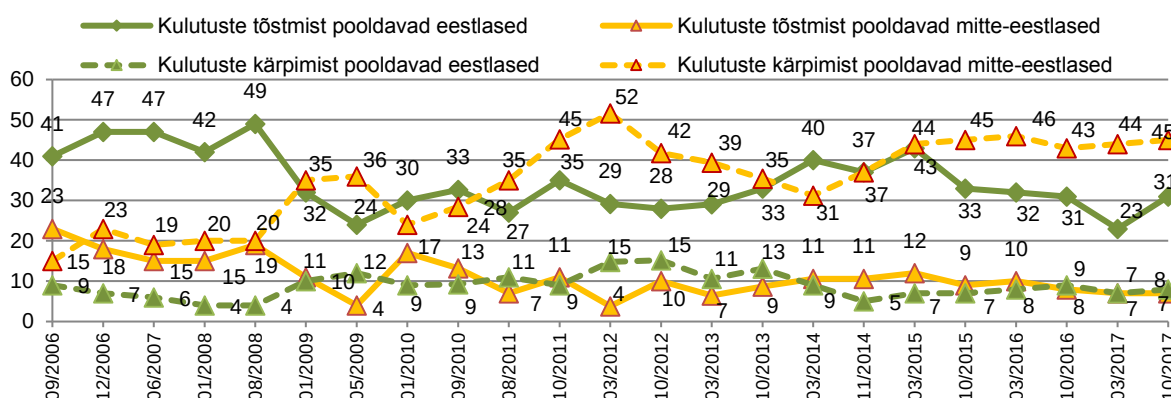
Joonis 28. Seisukohad Eesti kaitsekulutuste osas; 2004-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Eesti- ja venekeelsete vastajate hoiakutes võib näha suuri erinevusi. Venekeelsete elanike hulgas on kaitsekulutuste kärpimise pooldajaid olnud viimastes küsitlustes stabiilselt 43-46 protsenti – seda on sama palju, kui oli varem eestlaste seas kaitsekulutuste tõstmise pooldajaid (Joonis 29). Viimase kahe aasta jooksul on toetus kaitsekulutuste tõstmisele ka eestlaste seas langenud. Samas kaitsekulutuste tõstmise pooldajaid on venekeelsete vastajate seas sama vähe kui nende kulutuste langetamise soovijaid eestlaste hulgas.

2017. aasta oktoobris oli 31% eesti- ja 7% venekeelsetest elanikest seisukohal, et kaitsekulutuste mahtu tuleks tõsta; kulutuste vähendamist aga pooldas 8% eesti- ja 45% muukeelsetest vastajatest.

Joonis 29. Seisukohad Eesti kaitsekulutuste mahu osas; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2006-2017 (%) (N = kõik vastajad)

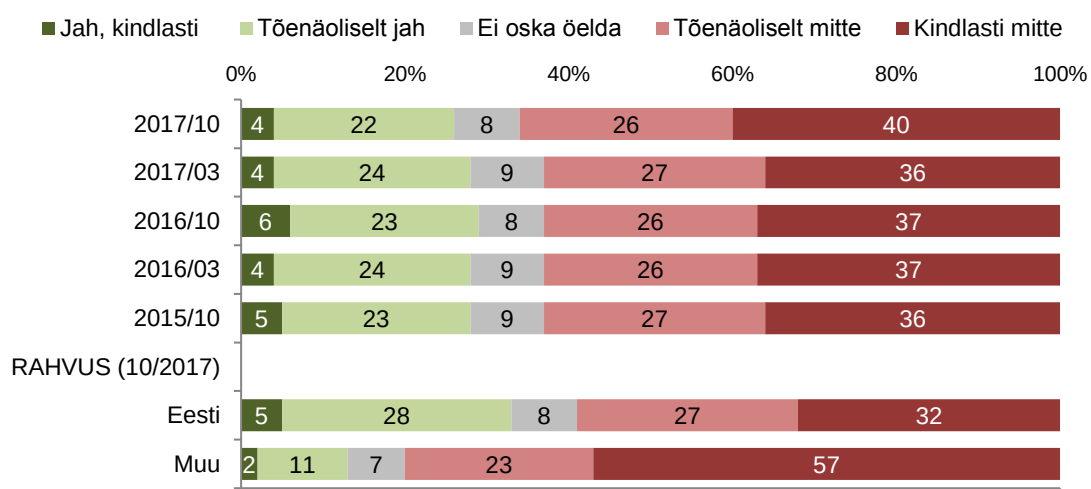
5.3 Valmisolek omapoolseks annetuseks riigikaitseks

Riigikaitsele mõeldud kulutuste suurendamine või vähendamine riigieelarves jääb paljude inimeste jaoks suhteliselt abstraktseks – selle juures ei tajuta vahetut seost oma isikliku rahakotiga. Hoopis teine lugu on siis, kui küsime inimeste valmisoleku kohta teha omapoolset rahalist annetust Eesti riigikaitse tugevdamiseks.

Eesti inimesed ei ole eriti aktiivsed annetajad, mida on madalaid sissetulekuid arvestades ka üsna lihtne mõista. Küsitlustulemused näitavad, et omapoolseks annetuseks oleks **kindlasti või tõenäoliselt valmis 28 protsenti küsitletutest**. Tõenäoliselt või kindlasti mitte ei annetaks riigikaitsele 63 protsenti. Selline jaotus on olnud püsiv juba läbi viie viimase uuringu. (Joonis 30).

Kui eestlastest oleks valmis riigikaitset rahaliselt toetama 33 protsenti, siis venekeelsetest vastajatest vaid 13 protsenti.

Joonis 30. Valmisolek omapoolseks rahaliseks annetuseks Eesti riigikaitseks; 2015-2017 võrdlus (%) N = kõik vastajad

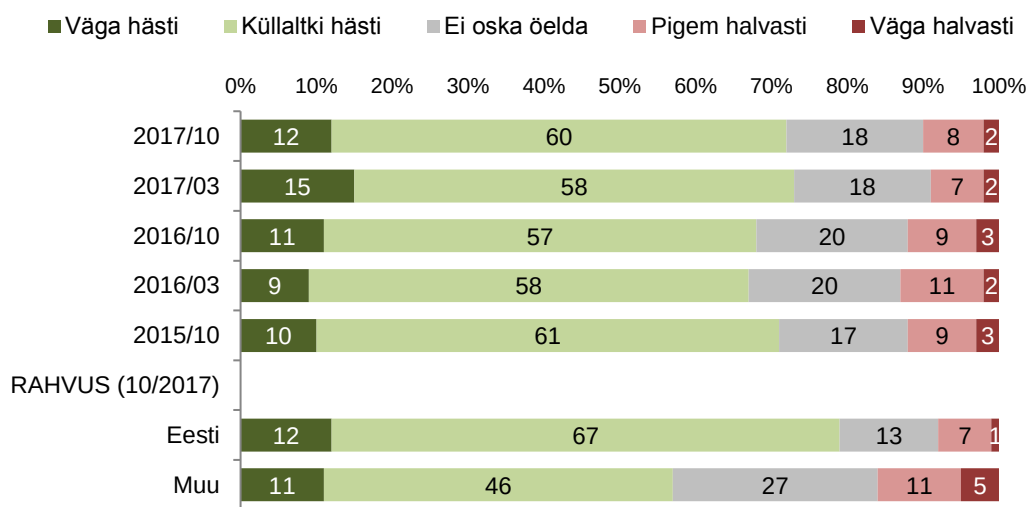
Keskmisest veidi kõrgem on valmisolek annetamiseks kõige suurema sissetulekuga vastajate seas. Neist, kelle keskmise sissetulek ühe pere liikme kohta kuus ületab 650 eurot, oleks valmis riigikaitset omalt poolt rahaliselt toetama 37 protsenti. Kõige väiksem (24%) on valmisolek riigikaitse toetuseks annetada 301-400 eurose sissetulekuga vastajate seas – see on sissetuleku vahemik, kuhu kuulub suurem osa pensionäridest.

5.4 Hinnang riigi tegevusele riigikaitse arendamisel

Positiivseid hinnanguid riigi tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel on viimasel kolmel aastal andnud ligikaudu 70 protsenti küsitletutest. Sel aastal on riigikaitse arengut positiivselt hinnanud vastajate osakaal veelgi tõusnud: kevadel andis sellele positiivse hinnangu 73% ning seekord 72 protsenti (Joonis 31).

Nagu enamike riigikaitsele või riigi institutsioonidele antud hinnangute puhul, näeme ka siin eestlaste kõrgeimaid hinnanguid võrreldes venekeelsete vastajatega: riigikaitse arendamist peab heaks või väga heaks 79% eestlastest ja 57% venekeelsetest vastajatest. Siiski ei ole ka viimaste hulgas negatiivseid hinnanguid riigikaitse arendamisele ülearu palju, kuid eestlastest rohkem on „ei oska öelda“ vastanuid (27%).

Joonis 31. Hinnangud riigi viimaste aastate tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel; 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

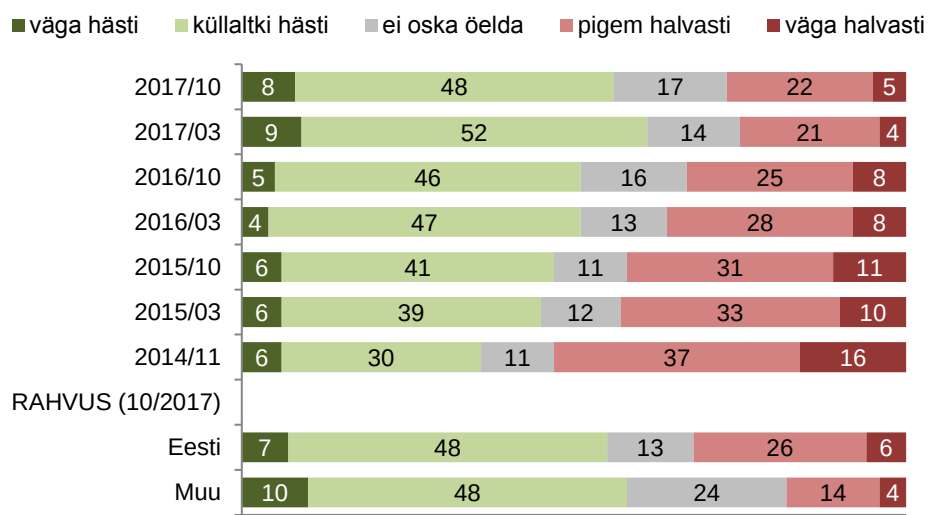
5.5 Hinnang Eesti piiri kaitstusele

2014. aastal tõusis seoses kaitsepolitsei ametniku Eston Kohveri röövimisega Vene eriteenistuse poolt Eesti-Vene piiril avalikkuse huvisfääri küsimus, kui hästi on valvatud Eesti ja Venemaa vaheline piir ehk täpsemalt - ajutine kontrolljoon.

Kui 2014 sügisel, kohe pärast intsidenti piiril, olid negatiivsed hinnangud Eesti välispiiri kaitstusele selgelt ülekaalus, siis juba 2016 kevadeks olid **positiivsed hinnangud jõudnud taas selgelt ülekaalu** (Joonis 32). Ometi ei hinnata Eesti riigipiiri kaitstust veel sugugi nii positiivselt kui riigi tegevust riigikaitse arendamisel. Riigipiiri kaitstusele annab positiivse hinnangu 56 protsenti ja negatiivse hinnangu 27 protsenti küsitletutest. Võrreldes kevadega on hinnangud taas pisut kriitilisemaks muutunud – selle põhjuseks võib olla ajakirjanduses ilmunud informatsioon piiri väljaehitamise takerdumisest.

Eestlastelt pälviv riigipiiri kaitse rohkem kriitikat kui venekeelsetelt vastajatelt. Kui eestlastest hindab piiri kaitstust negatiivselt 32 protsenti, siis venekeelsetest vaid 18 protsenti.

Joonis 32. Hinnangud Eesti välispiiri kaitstusele; 2014-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

6 Eesti riigikaitse korraldus

Kuues peatükk käsitleb erinevaid Eesti riigikaitse korraldusega seotud teemasid: kuidas suhtutakse ajateenistusse (sh kui vajalikuks peetakse noormeeste kohustuslikku ja neidude vabatahtlikku ajateenistust, kuidas suhtutakse ajateenistusest kõrvalehoidmisega ning kergemate tervisehäiretega noorte kaasamisega ajateenistusse), kas Eesti jaoks peetakse sobilikumaks praegust kaitsekontseptsiooni või kutselisele kaitsevägele üleminekut, kuidas suhtutakse riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse ning mida peetakse Kaitseleidu peamisteks ülesanneteks.

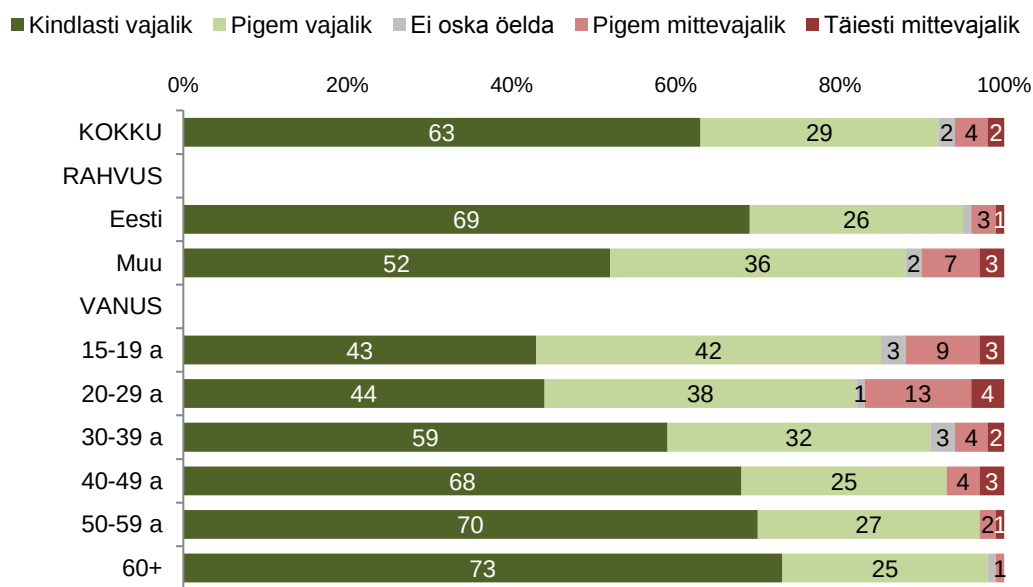
6.1 Suhtumine ajateenistusse

6.1.1. Ajateenistuse vajalikkus noormeeste jaoks

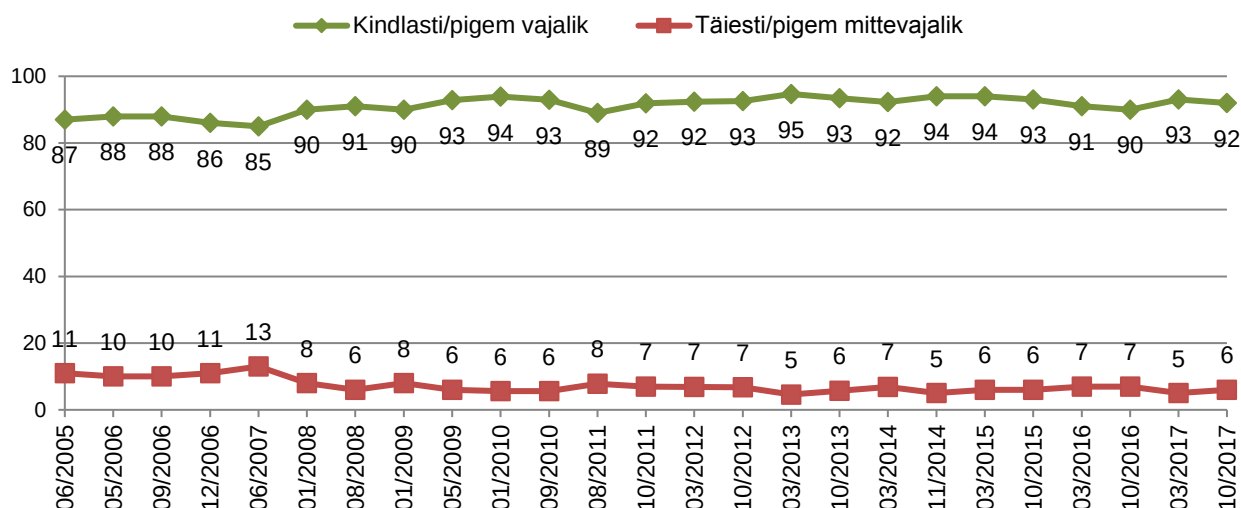
Eesti elanike toetus noormeeste ajateenistusele on läbi kõikide uuringuperioodi vältel läbi viidud küsitluste väga kõrge: ka **2017 oktoobris peab ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks vajalikuks 92% kõigist küsitletutest**. Vaid 6% elanikkonnast peab ajateenistust pigem või täiesti mittevajalikuks. Eestikeelsetest vastajatest hindab ajateenistuse läbimist kindlasti vajalikuks 69%, venekeelsetest vastajatest 52% (Joonis 33).

Kõige veendunud ajateenistuse pooldajad on üle 60 aastased inimesed, kellest 73% peab seda kindlasti vajalikuks. 40 aastaste ja vanemate seas on ajateenistuse vajalikkuses kindlalt veendunud üle kahe kolmandiku ja 30-39 aastaste seas enam kui pooled. Vaid alla 30-aastaste seas, keda ajateenistus kõige enam ka isiklikult puudutab, peavad seda kindlasti vajalikuks veidi üle 40 protsendi ning mittevajalikuks enam kui kümnendik.

Joonis 33. Suhtumine ajateenistuse vajalikkusesse, oktoober 2017 (%); N = kõik vastajad

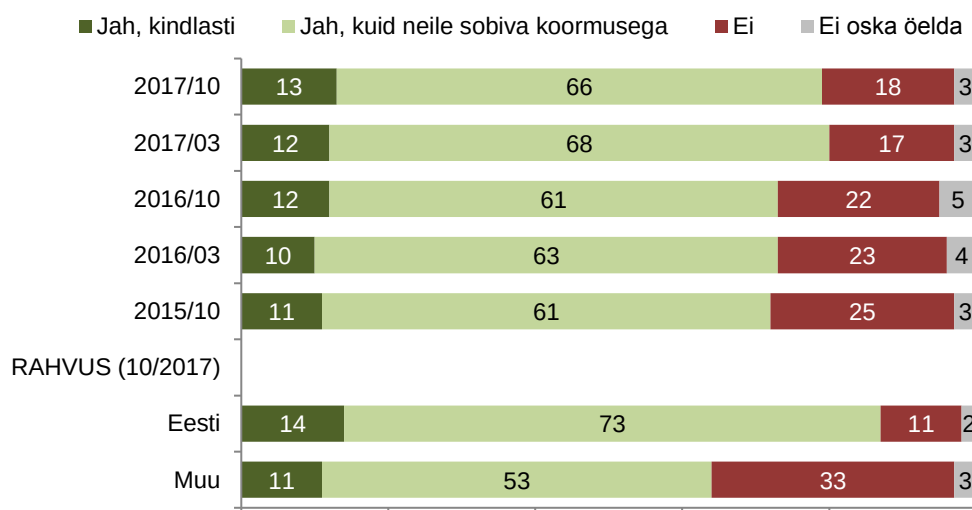
Ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks kindlasti või pigem vajalikuks pidavate inimeste osakaal on püsunud elanikkonna seas läbi aastate väga kõrgel tasemel - alates 2008. aastast on see olnud stabiilselt 90 protsenti ja rohkem (Joonis 34).

Joonis 34. Suhtumine ajateenistuse vajalikkusesse; 2005-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

6.1.2. Suhtumine ajateenistuse läbimisse väiksemate tervisehäiretega

Alates 2012. aastast on vastajatelt täiendavalt küsitud, kas kaitseväeteenistuse peaksid läbima ka need noormehed, kellel on väiksemaid tervisehäireid. 13 protsenti vastajaist leiab, et ka väiksemate tervisehäiretega noormehed peaksid kindlasti ajateenistuse läbima, **66 protsenti vastajaist aga peaks õigeks, et väiksemate tervisehäiretega noormehed võiksid läbida kaitseväeteenistuse neile sobiva koormusega** (Joonis 35). Ka selles küsimuses on inimeste arvamused viimase paari aasta jooksul olnud küllaltki stabiilsed, kusjuures viimases kahes küsitluses on märgatavalt kasvanud nende osakaal, kelle arvates tervisehäiretega noormehed võiksid ajateenistuse läbida enda jaoks sobiva koormusega.

Kas selles küsimuses ilmnevad teatud erinevused vastaja suhtluskeele lõikes. Venekeelsetest vastajatest on 33% arvamusel, et väiksemate tervisehäiretega noormehed ei peaks ajateenistust üldse läbima, samas kui eestikeelsetest jagab seda seisukohta vaid 11%. 73 protsenti eestlastest leiab, et väiksemate tervisehäiretega noormehed võiksid ajateenistuse läbida endale sobiva koormusega (venekeelsetest arvab nii 53 protsenti).

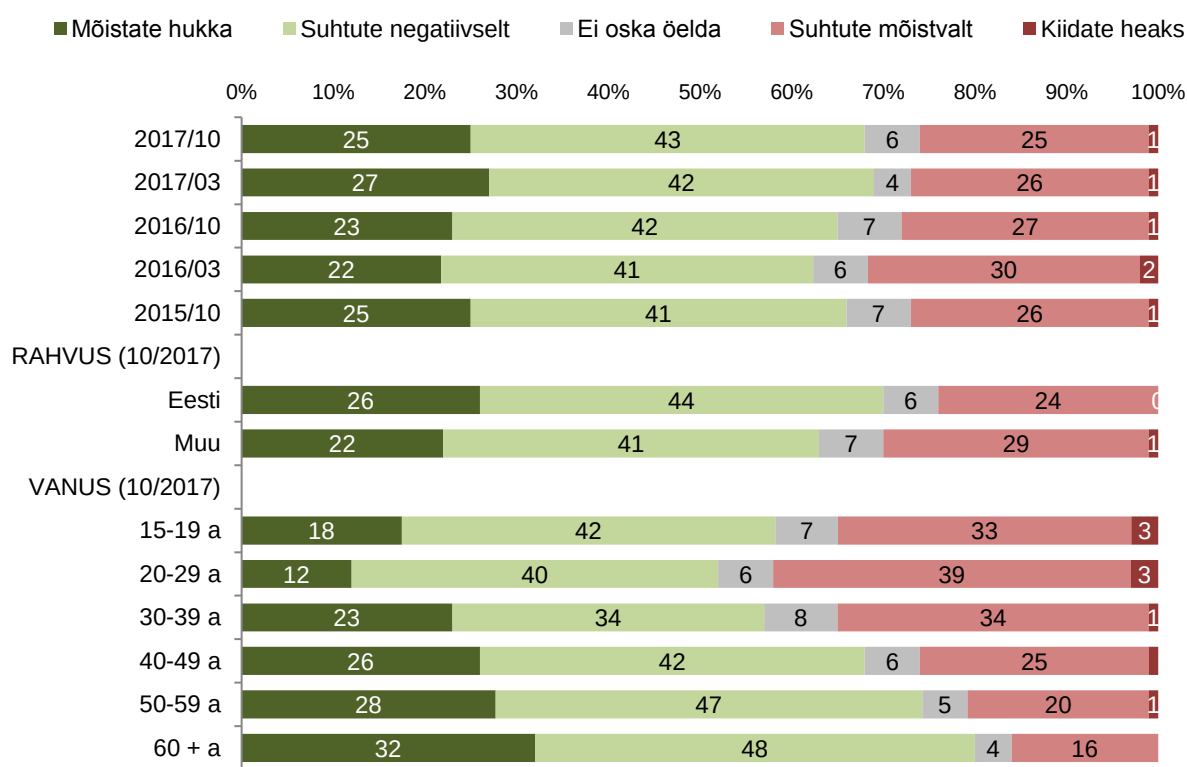
Joonis 35. Suhtumine kaitseväeteenistuse läbimisse nende noormeeste puhul, kel on väiksemaid tervisehäireid; 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

6.1.3. Ajateenistusest kõrvale hoidmine

Arvestades väga pooldavat suhtumist noormeeste kohustuslikku ajateenistusse on igati ootuspärane, et **suur osa Eesti elanikest suhtub taunivalt neisse, kes hoiavad ajateenistuse kohustusest kõrvale** – 25% mõistab taolise käitumise hukka ja 43% suhtub sellesse negatiivselt (Joonis 36). Mõistvalt suhtub ajateenistusest kõrvalehoidmisest 25%, heaks kiidab selle vaid 1% vastanuist.

Eesti- ja venekeelsete vastajate vahel selles küsimuses suuri erinevusi ei esine. Küll aga suhtuvad ajateenistusest kõrvale hoidmisest negatiivsemalt just vanemad inimesed. 20-29 aastastest väljendavad ajateenistusest kõrvale hoidmise suhtes mõistvat või heakskiitvat suhtumist 42 protsenti. Üle kolmandiku esineb soosivat suhtumist ka 30-39 aastaste ja 15-19 aastaste seas. Küllap mõjutab sellist suhtumist asjaolu, et nendes vanuserühmades võib paljudel olla isiklikke tuttavaid ja sõpru, kes ajateenistusest mingil põhjusel kõrvale jäänud ning see suurendab ka tolerantsi.

Joonis 36. Suhtumine ajateenistusest kõrvalehoidmisest, 2015-2017 võrdlus
(%; N = kõik vastajad)

6.1.4. Naiste ajateenistus

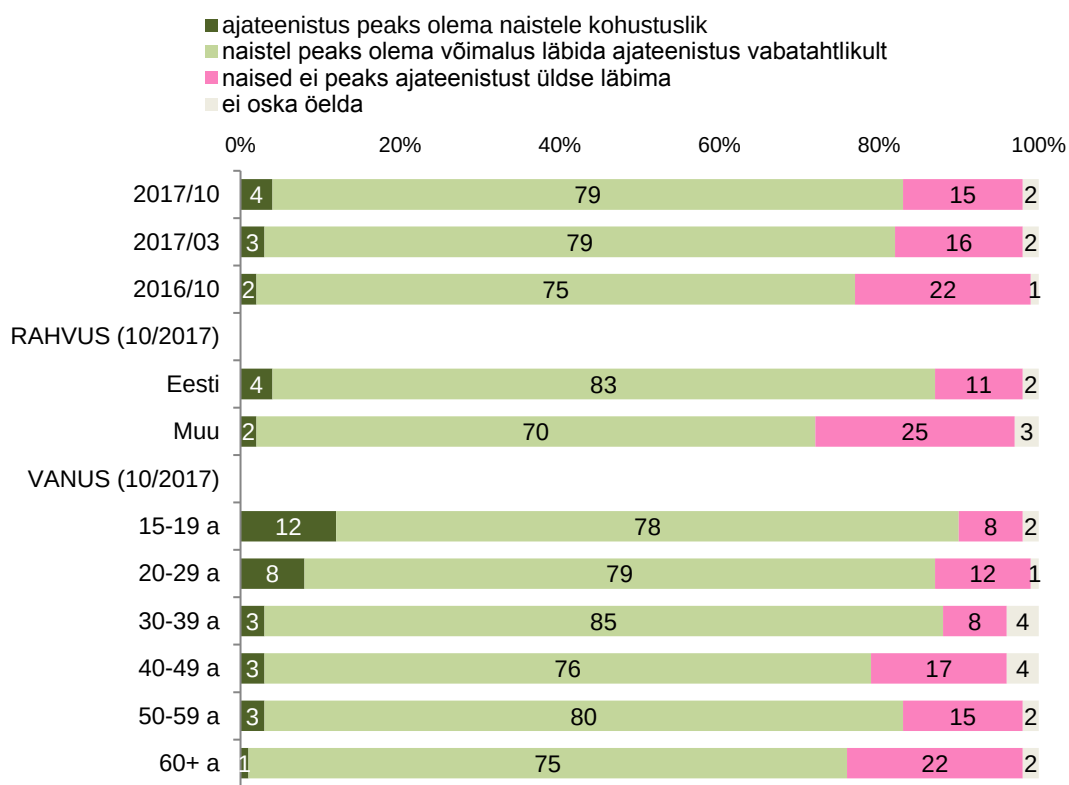
Naistele antud võimalus vabatahtlikult ajateenistust läbida leiab ühiskonnas järjest enam mõistmist – juba alates 2015. aasta märtsist **on seda pidanud kindlasti või pigem vajalikuks üle poole küsitletutest.**

Viimases kahes küsitluses on esitatud küsimus naiste ajateenistuse kohta järgmises formuleeringus:

Milline peaks Teie hinnangul olema naiste suhe ajateenistusega?

Võimalikke vastusevariante on välja pakutud kolm: kas ajateenistus peaks olema ka naistele kohustuslik, naistel peaks olema võimalus läbida ajateenistust vabatahtlikult või ei peaks naised ka vabatahtlikult ajateenistuses osalema (vt. [Joonis 37](#)).

Joonis 37. Suhtumine naiste ajateenistusse, 2016-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

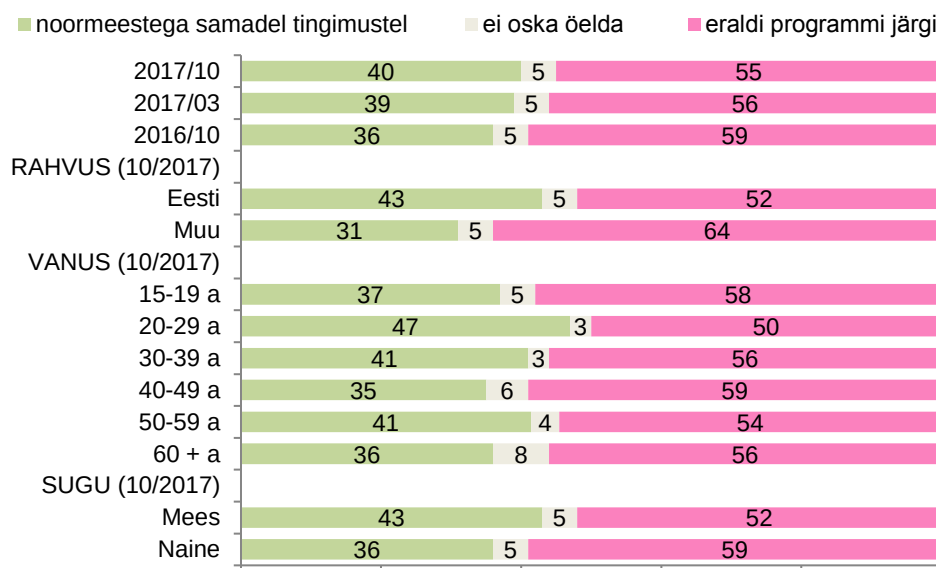

Nagu näha jooniselt, on **toetus naiste vabatahtlikule ajateenistusele** muutnud valdavaks – seda toetab **79 protsenti** küsitletutest.

Eestlastest pooldab naiste vabatahtlikku ajateenistust koguni 83 protsenti, venekeelsetest vastajatest 70%. Viimastest on 25% seisukohal, et naised ei peaks ajateenistusse ei kohustuslikus ega ka vabatahtlikus korras üldse tulema. Kuid ka venekeelse elanikkonna seas on toetus naiste vabatahtlikule ajateenistusele kiiresti kasvamas.

Neilt vastajailt, kes naiste vabatahtlikku ajateenistust kindlasti või pigem vajalikuks pidasid, küsiti, **mis vormis see ajateenistus peaks toimuma: kas noormeestega samadel tingimustel või eraldi programmi järgi?** Veel aasta tagasi oli enam-vähem võrdselt toetajaid mõlemal võimalusel (48% arvas, et ajateenistus peaks toimuma samadel tingimustel noormeestega ja 46%, et seda tuleks läbi viia eraldi programmi alusel). Koos toetuse tõusuga naiste vabatahtlikule ajateenistusele on suurenenud aga nende vastajate osakaal, kes peavad õigeks naiste ajateenistuse korraldamist eraldi programmi järgi ([Joonis 38](#)). Eriti tugev on selline arusaam venekeelsete vastajate seas (64%).

Joonis 38. Kuidas peaks toimuma naiste ajateenistus? 2016-2017 võrdlus
(%; N = need vastajad, kes pidasid naiste vabatahtlikku ajateenistust vajalikuks)

6.2 Suhtumine kutselisse kaitseväkke

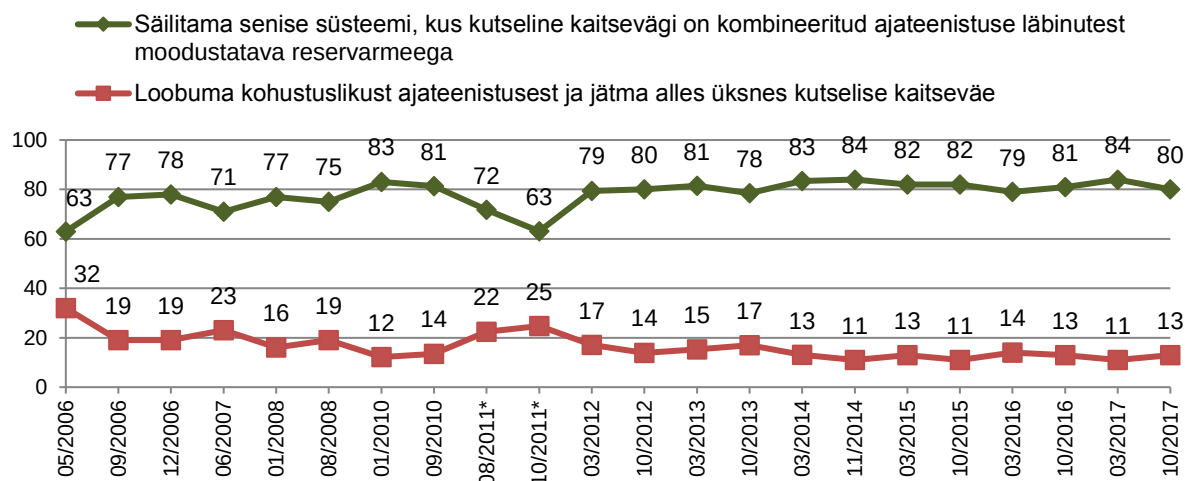
Ehkki ajateenistuse läbimist peab vajalikuks enam kui 90 protsenti küsitletutest, on poliitilises debatis aeg ajalt üles kerkinud ka kutselisele kaitseväele ülemineku teema – eriti aktuaalseks muutus see teema pärast Eesti liitumist NATO-ga, mil kutselist kaitseväge kalduti eelistama ka valitsuse tasemel.

Küsitletutel paluti hinnata, kas nende arvates peaks Eesti loobuma kohustuslikust ajateenistusest ja jätma alles üksnes kutselise kaitseväge või säilitama senise süsteemi, kus kutseline kaitseväge on kombineeritud ajateenistuse läbinutest moodustatava reservarmeeaga.

Küsitlustulemused näitavad, et **80% elanikkonnast eelistab praeguse ehk reservarmeel tugineva süsteemi säilitamist** (Joonis 39). Kohustuslikust ajateenistusest loobumist ja üksnes kutselisele kaitseväele üleminekut pooldab 13% Eesti elanikkonnast.

Kutselisele kaitseväele üleminekut toetavad rohkem venekeelsed vastajad (21%) ning vastajad vanuses 20-29 aastat (26%).

Joonis 39. Eelistatud variandid Eesti kaitsekontseptsiooni arendamisel; 2006-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

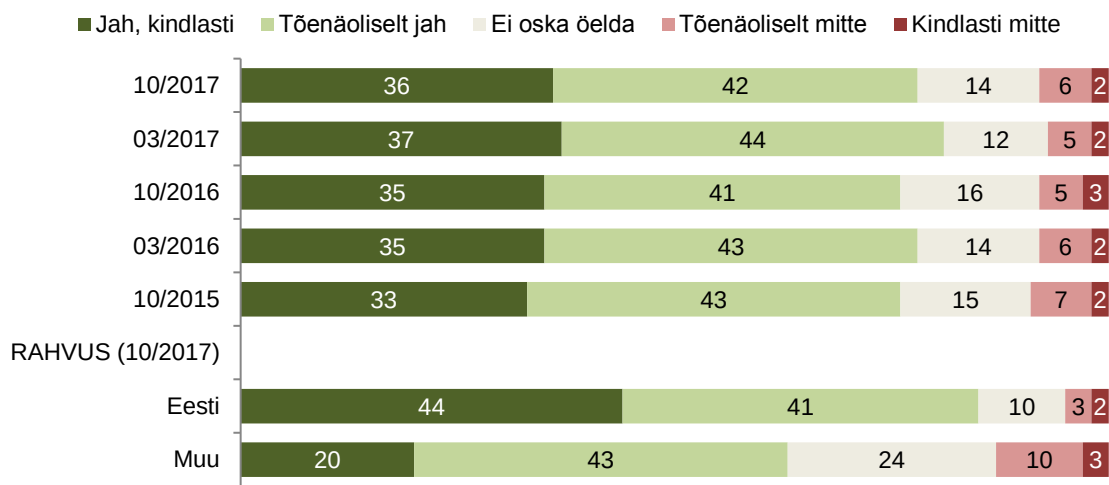

* Aastal 2011 läbi viidud uuringulainetes oli kasutusel teistsugune vastusevariantide sõnastus: „Eesti peaks jääma ajateenistusel põhineva üldise kaitseväekohustuse juurde” ja „Eesti peaks minema üle palgaarmeele”.

6.3 Suhtumine riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse

Alates 2014 kevadest on uuringusse lülitatud küsimus Eesti riigikaitse strateegias sõnastatud põhimõtete kohta, mille kohaselt ei ole riigikaitse mitte ainult kaitseväge ja Kaitseliidu, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne. Kohe algusest peale pälvis selline lähenemine valdava osa küsitletute toetuse. Oktoobris 2017 pidas sellist lähenemist õigeks **78 protsenti küsitletutest** (eestlastest 85 protsenti) (Joonis 40). Vastupidisel arvamusel on vaid kaheksa protsenti küsitletuist ja 14 protsenti ei oska selle kohta oma arvamust avaldada.

Joonis 40. Riigikaitse ei ole mitte ainult kaitseväge, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne. Kas selline laiapõhjaline lähenemine on Eesti jaoks sobiv? 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Paraku puudub vaatamata ühiskonna suurele toetusele laiapindse riigikaitse kohta avalikkuse jaoks üheselt arusaadav käsitus. Nagu eelnevast (ptk 4.4) selgus, on väga vähestel inimestel olemas ettekujutus, kuidas nad peaksid võimaliku kriisi korral käituma ning kuidas nad saaksid oma oskuste ja võimetega riigikaitsele kaasa aidata.

24 protsenti „ei oska öelda“ vastuseid venekeelsete vastajate seas osutab, et laiapindse riigikaitse kontseptsioon ei ole veel jõudnud piisavalt levida venekeelses inforuumis.

6.4 Kaitseliidu ülesanded

Riigikaitstes kuulub väga oluline roll Kaitseliidule. Vastajail paluti etteantud loetelust valida **kolm ülesannet, mida nad peavad Kaitseliidu tegevuses kõige olulisemaks**. Tulemused fikseeriti järjestusena: milline on olulisuselt esimene, milline teine ja milline kolmas ülesanne.

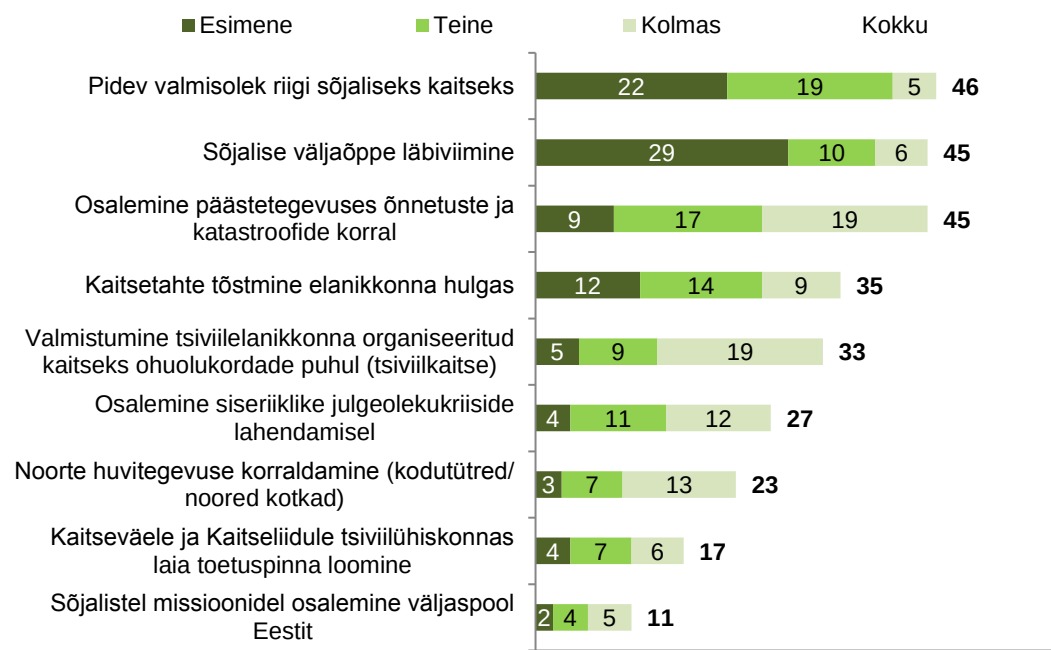
Kaitseliidu kõige olulisemateks ülesanneteks peetakse **sõjalise õppe läbiviimist ja pidevat valmisolekut riigi sõjaliseks kaitseks – need ülesanded paigutavad esikohale vastavalt 29% ja 22 protsenti küsitletutest**.

Kolme valiku kokkuvõttes asub esikohal **pidev valmisolek riigi sõjaliseks kaitseks (53%)**, kuid **sõjalise õppe läbiviimise** kõrvale tõuseb võrdselt **45 protsendiga päästetegevuses osalemine õnnetuste ja katastroofide korral**.

Neljandale kohale kolme valiku kogusummas platseerub **kaitsetahte tõstmine elanikkonna hulgas (35%)** ning viiendaks **valmistumine tsiviilkaitseks ohuolukordades (33%)**.

Kõige vähem tuuakse Kaitseliidu ülesannete seas esile osalemist sõjalistel missioonidel väljaspool Eestit (vt. [Joonis 41](#)).

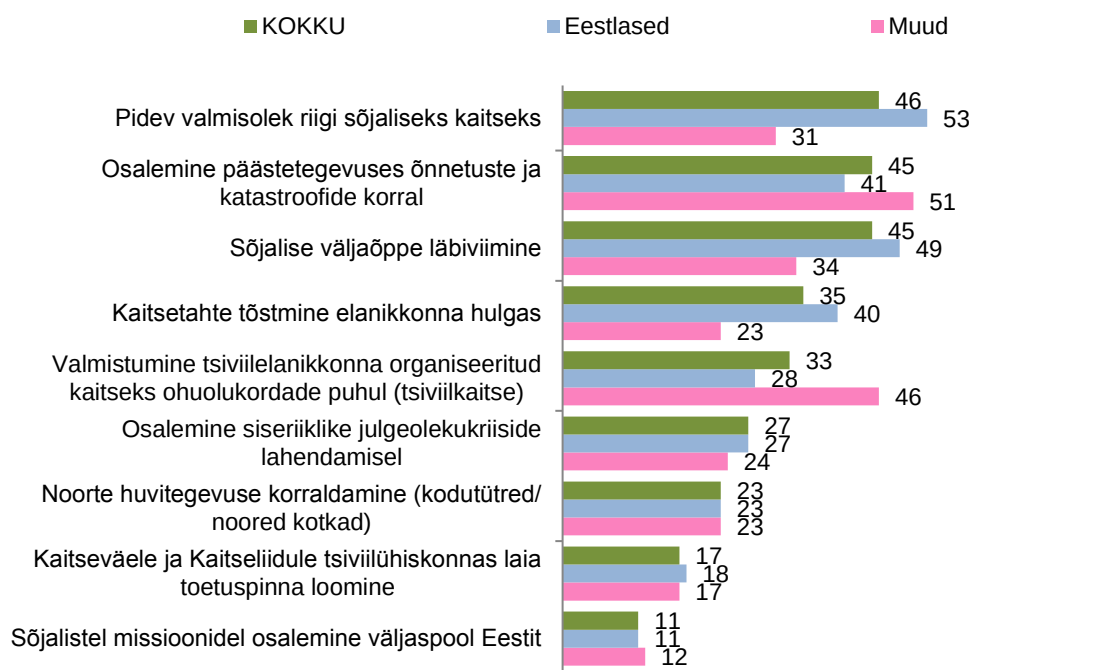
Joonis 41. Kaitseliidu peamised ülesanded, oktoober 2017 (%; N = kõik vastajad)

Eesti- ja venekeelsete elanike arvamustes on Kaitseliidu ees seisvate ülesannete mõistmises mõningaid erinevusi.

Kui eestlaste jaoks on Kaitseliit eelkõige riigikaitseline organisatsioon, mille olulisimaks ülesandeks on pidev valmisolek riigi sõjaliseks kaitseks (53 protsenti paigutab selle kolme olulisema ülesande hulka) ning sõjalise õppe läbiviimine (49%), siis venekeelne elanikkond näeb Kaitseliitu rohkem tsiviilkaitselike organisatsioonina, paigutades olulisimaks Kaitseliidu rolli õnnetuste ja katastroofide korral päästetegevuses osalemisel (kolme olulisema seas 51% venekeelsete vastajate arvates) ja tsiviilelanikkonna organiseeritud kaitsmine ohuolukordades (46%) ([joonis 42](#)).

Joonis 42. Kaitseliidu kolm peamist ülesannet vastaja suhtluskeeles lõikes, oktoober 2017
(%; N = kõik vastajad)

6.5 Suhtumine Kaitseliiduga liitumisse

Kaitseliidu tegevuses osaleb ise viis protsenti küsitletutest (eestlastest 6 protsenti; meestest 7 protsenti), mõne pereliikme või sõbra kaudu on kontakt Kaitseliiduga 22 protsendil (eestlastest 29 protsendil).

Venekeelsete vastajate seos Kaitseliiduga on väike – vaid kuuel protsendil on keegi sõpradest või pereliikmetest Kaitseliiduga seotud, ise osaleb Kaitseliidu tegevuses vaid kaks protsenti.

Neilt vastajailt, kes ei olnud ise Kaitseliidu või sellega seotud organisatsioonide liikmed, küsiti, kuidas nad suhtuksid ettepanekusse Kaitseliiduga liituda.

Ettepanekule ühineda Kaitseliiduga, annaks kindlasti positiivse vastuse 6 protsenti ning arvatavasti oleks valmis organisatsiooniga liituma 17% (Joonis 43).

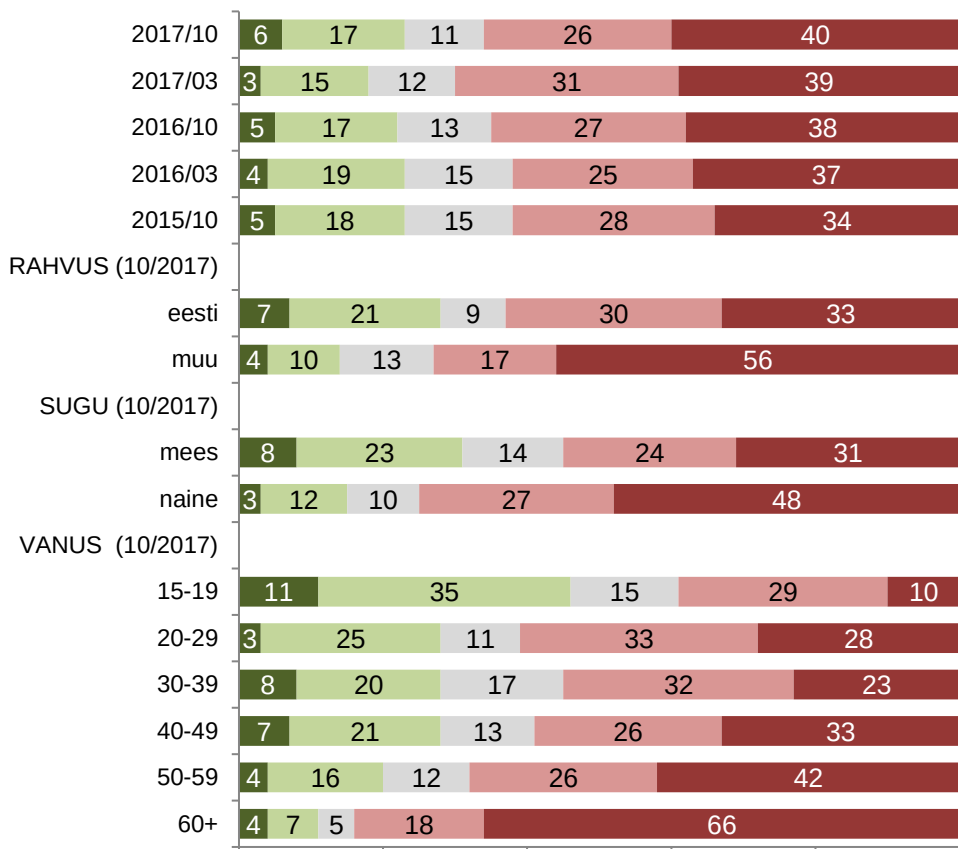
Venekeelsed vastajad jäävad ka liitumise küsimuses reserveerituks: kindlasti või arvatavasti oleks valmis liituma neliteist protsenti. Eestlastest oleks kindlasti valmis liituma seitse ja arvatavasti 21 protsenti küsitletutest.

Suuremat valmisolekut liitumiseks väljendavad nooremad vastajad: alla 20 aastastest 46% ning 20 – 49 aastastest 28 protsenti.

Joonis 43. Valmisolek liituda Kaitseliiduga; 2015-2017 võrdlus

(%; N = need, kes ei ole veel ise seotud Kaitseliiduga)

■ kindlasti liituks ■ arvatavasti liituks ■ ei oska öelda ■ arvatavasti ei liituks ■ kindlasti ei liituks

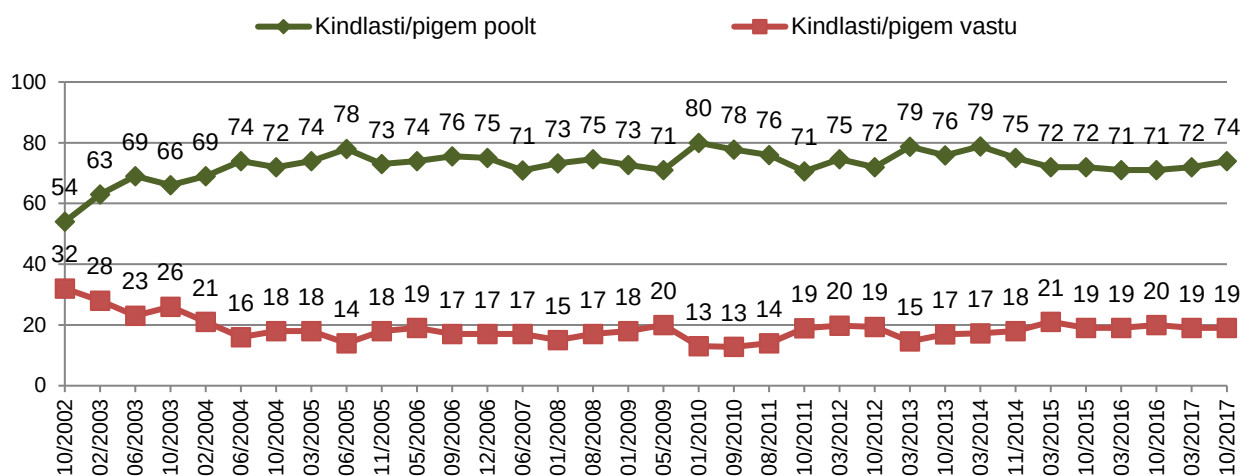
7 NATO

Seitsmes, NATO-t puudutav peatükk annab ülevaate, kuidas elanikud suhtuvad Eesti kuulumisse NATOsse, millist rolli nähakse NATO-l Eesti julgeoleku tagamisel ning kuidas hinnatakse neid samme, mida NATO on muutunud julgeolekuolukorras teinud Eesti turvalisuse tagamiseks.

7.1 Suhtumine NATO-sse kuulumisse

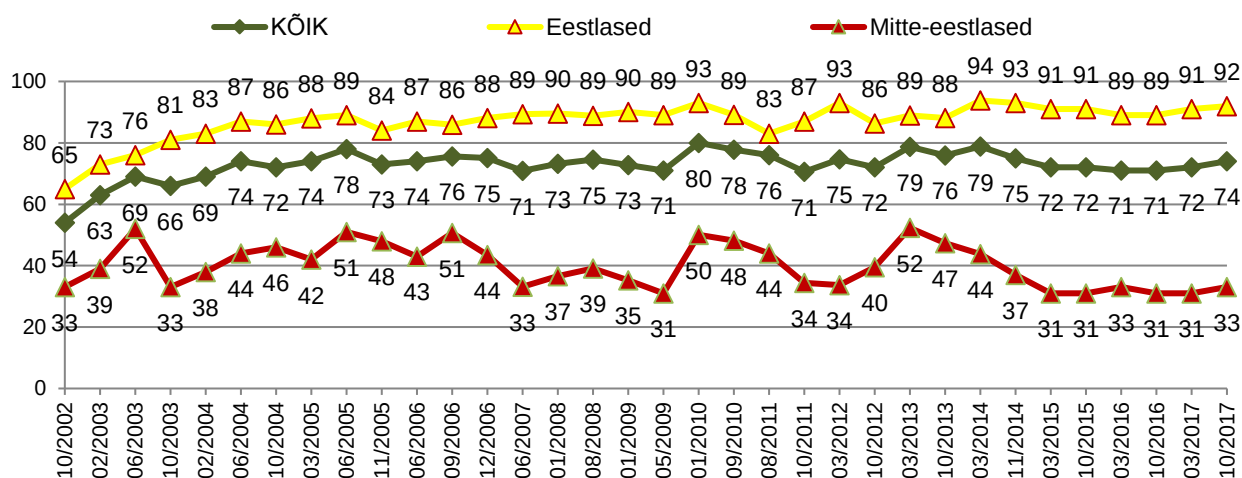
Eesti kuulumist NATO-sse pooldas 2017. aasta oktoobris 74% elanikkonnast, sh 43% on kindlasti ja 31% pigem NATO-sse kuulumise poolt. NATO-sse kuulumise vastu on 19% Eesti elanikkonnast; seisukohta ei oska võtta 8 protsenti (Joonis 44).

Joonis 44. Hoiakud NATO-ga liitumise/ NATO-sse kuulumise suhtes; 2002-2017 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

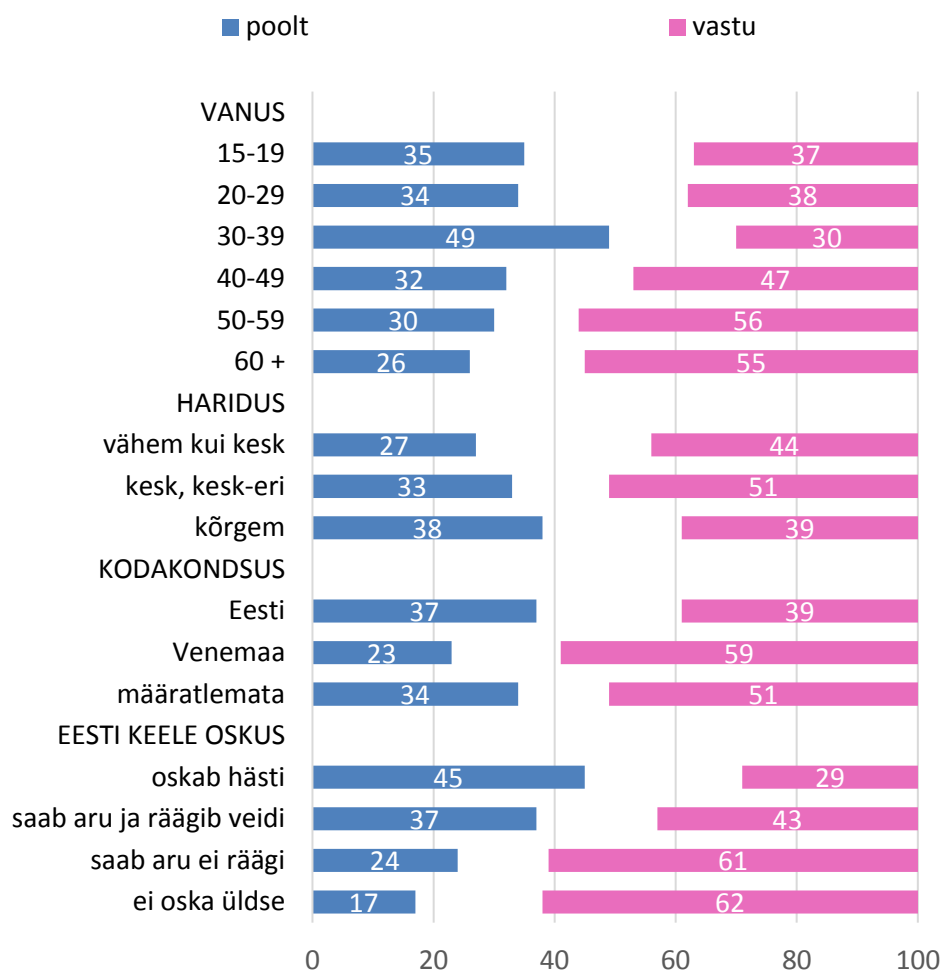

Kui eestlastest toetab Eesti kuulumist NATOsse 92 protsenti, siis venekeelsete vastajate toetus NATO-le on oluliselt madalam, vaid 33 protsenti. Venekeelsetest vastajatest on Eesti NATO-sse kuulumise vastu 48% ja viiendik ei oma antud küsimuses kindlat seisukohta (Joonis 45). Venekeelsete vastajate seas on toetus NATO liikmeks olekule juba alates 2015. aasta märtsist saadik madalseisus – nagu see oli ka pärast „pronksiööd“ 2007. aastal ja pärast „Araabia kevade“ sündmusi 2011. aastal.

Joonis 45. NATO-ga liitumise/ NATO-sse kuulumise pooldajate osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2002-2017 (kindlasti ja pigem pooldajate %; N = kõik vastajad)

Joonis 46. Suhtumine NATO-sse kuulumisse mitte-eestlaste erinevates gruppides – Oktoober 2017 (N = mitte-eestlastest vastajad)

Vaadates suhtumist NATO liikmesusse erinevates venekeelse elanikkonna gruppides, on näha, et mida paremini on inimene lõimunud ja oskab eesti keelt, seda positiivsem on tema suhtumine NATO liikmeks olekusse.

Kõige enam on NATO-sse kuulumise vastu eesti keelt üldse mitte või vähe oskavad ning vanemad kui 50 aastased mitte-eestlased, kellel puudub Eesti kodakondsus.

7.2 NATO abi Eestile võimaliku ohu korral

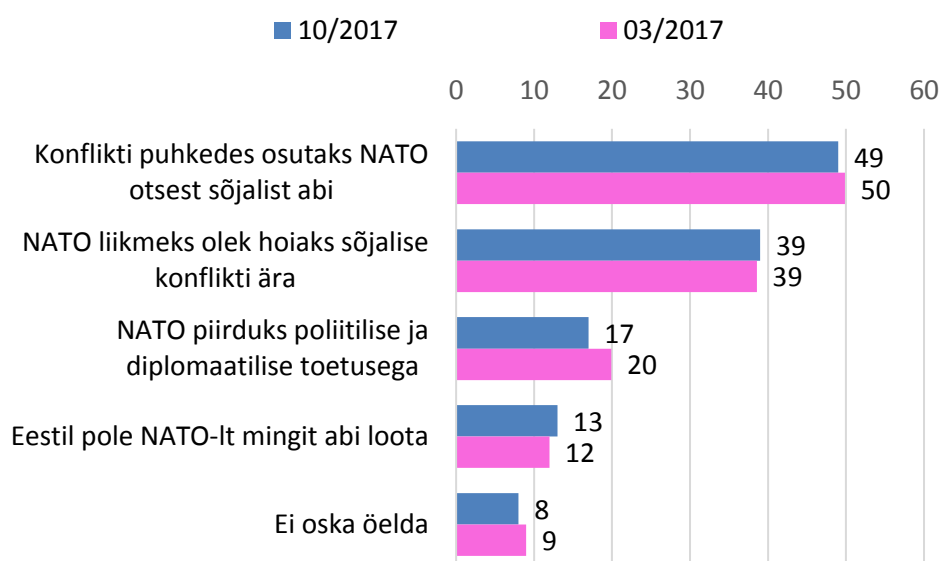
NATO-t peetakse elanikkonna enamuse poolt Eesti julgeoleku tagamise peamiseks garantiiks (vt. peatükk 3.5). Ometi on avalikkuses korduvalt esitatud küsimust, kas reaalse sõjaohu korral NATO artikkel 5 ikka käivitub? Aastate jooksul on inimeste veendumus selles, et NATO Eestile ähvardava sõjalise ohu korral realselt sõjalist abi osutab, järjest kasvanud. Kahtlemata on kindlustunde kasvule kaasa aidanud NATO liitlaste reaalse kohaloleku suurenemine Eestis.

Kui varasemates küsitlustes tuli neljast vastusevariandist välja valida vaid üks, siis alates sellest kevadest oleme andnud vastajatele võimaluse teha mitu valikut, kuna erinevad vastused ei välista üksteist täielikult.

Novembris 2016, kui vastates sai teha vaid ühe valiku, olid tulemused järgmised: **44 protsenti küsitluteest leidis, et Eestit ähvardava ohu korral osutaks NATO otsest sõjalist abi**, 21% uskus, et NATO liikmeks olek suudaks sõjalise konflikti ära hoida. Seda, et NATO piirduks poliitilise ja diplomaatilise toetusega leidis 14% ja 11% arvates ei oleks Eestil NATO-lt mitte mingit abi loota.

Seekord, kui oli võimalik pakkuda mitut vastust, leidsid pooled vastajaist, et NATO osutaks konflikti puhkedes otsest sõjalist abi ning 39% arvas, et NATO liikmeks olek hoiab sõjalise rünnaku võimaluse Eesti vastu hoopis ära. Seda, et NATO riigid piirduksid vaid poliitilise ja diplomaatilise toetusega, leidis viiendik küsitlenuist ning seda, et Eestil pole NATO poolt mingit abi loota arvas 12 protsenti (Joonis 47).

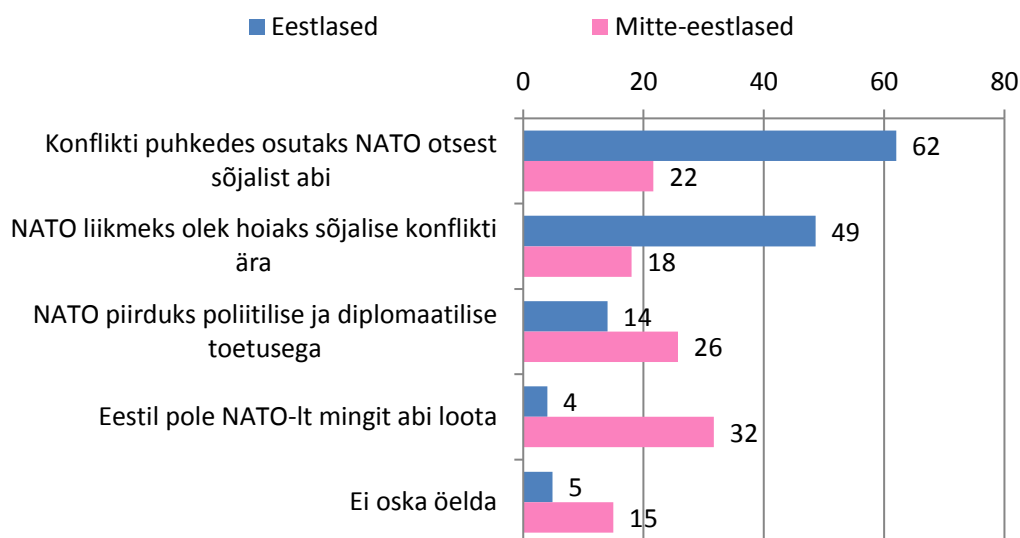
Joonis 47. NATO roll Eesti julgeoleku tagamisel, kui Eestit ähvardab sõjaline oht; 2017 märts/oktoober (%); N = kõik vastajad)

Eestlaste usk NATO toetusesse on märgatavalt tugevam kui venekeelsetel vastajatel, mis tuleneb juba suhtumisest alliansi liikmeks olekusse. Eestlastest pakkus neid kahte esimest vastusevarianti vastavalt 63% ja 49% (Joonis 48). Venekeelsetest vastajatest usub NATO sõjalisel abis vaid 22 protsenti, märksa suurem osa vastajaist leiab, et Eestil pole NATOlt abi loota (32%) või et NATO piirduks vaid poliitilise ja diplomaatilise toetusega (26%).

Eestlastest pelgab seda, et NATO kollektiivkaitse üldse ei toimi, vaid neli protsenti.

Joonis 48. NATO roll Eesti julgeoleku tagamisel, kui Eestit ähvardab sõjaline oht eestlaste ja mitte-eestlaste hinnangutes, oktoober 2017 (%) ; N = kõik vastajad)

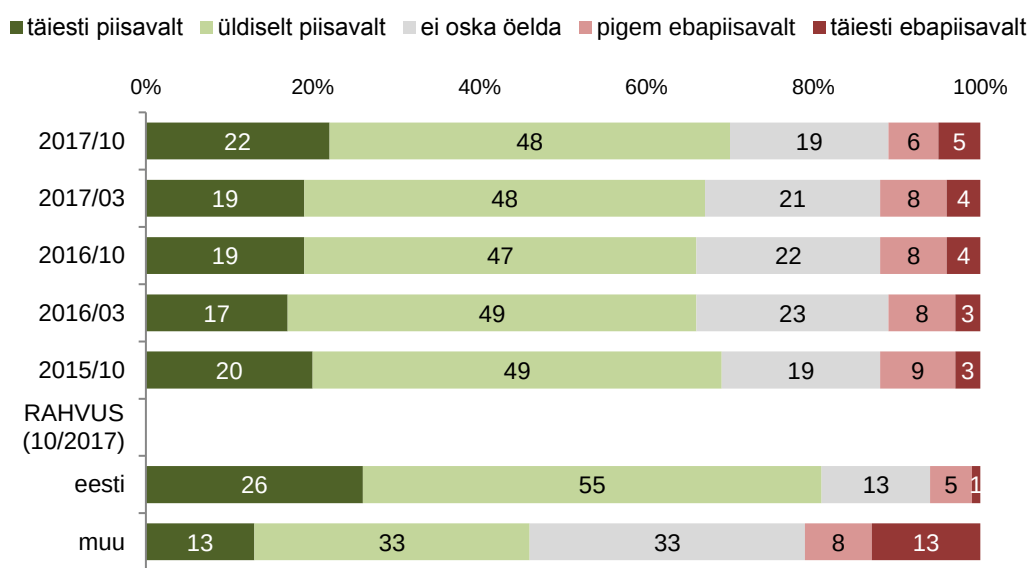

7.3 Hinnangud NATO poolt ette võetud sammudele

Alates 2014. aasta novembrist oleme uurinud ka seda, kuidas suhtuvad Eesti elanikud NATO poolt juba ette võetud sammudesse Eesti julgeoleku paremaks tagamiseks.

Küsimine, kas NATO on tänases julgeolekuolukorras teinud piisavalt (Joonis 49) ning kuidas suhtutakse NATO liitlasvägede kohalolekusse Eestis (Joonis 50).

Joonis 49. Kas NATO on teinud piisavalt Eesti julgeoleku tagamiseks? 2015-2017 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

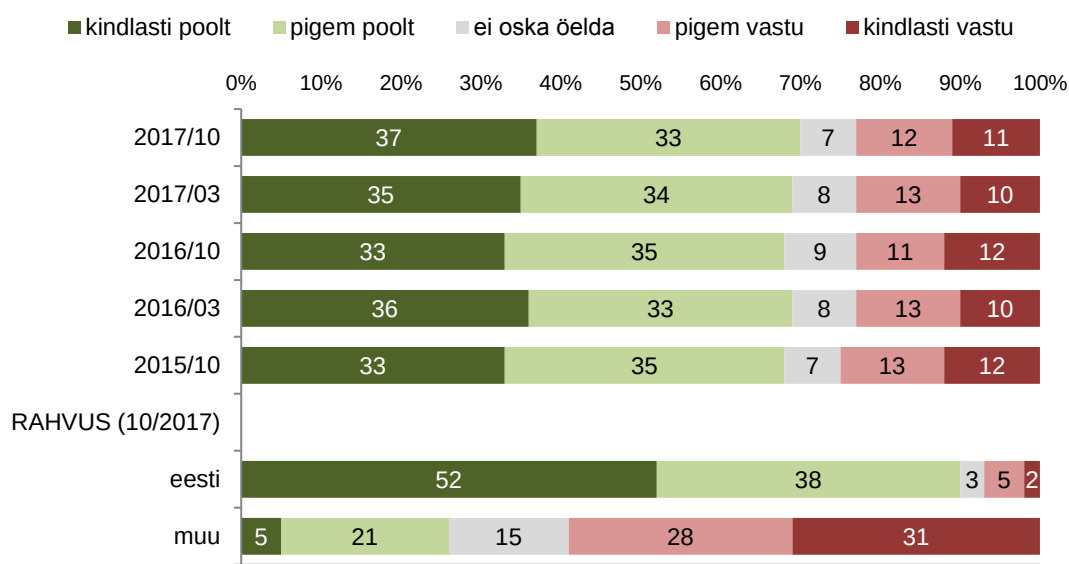

Hinnang NATO poolt ette võetud sammudele Eesti julgeoleku tagamiseks on olnud läbi kõikide küsitluste valdavalt positiivne, NATO tegevust peab **täiesti või üldiselt piisavaks 70 protsenti küsitletutest**, sh, 81% eestikeelsetest vastajatest.

Venekeelsetest vastajatest peab NATO tegevust piisavaks 46 protsenti, kuid tervelt kolmandik ei oska või ei soovi sellele oma hinnangut anda. Iga viienda venekeelse vastaja arvates on NATO teinud Eesti julgeoleku tagamiseks ebapiisavalt, eestlastest arvab nii vaid kuus protsenti.

Seevastu **NATO vägede kohalolekusse Eestis suhtuvad venekeelsed vastajad ülekaalukalt eitavalt (59%), samal ajal kui eestlastest pooldavad seda 90 protsenti** (Joonis 50). Taoline suhtumine haakub otseselt mitte-eestlaste domineerivalt negatiivse ja eestlaste positiivse hoiakuga NATO liikmesuse kohta tervikuna.

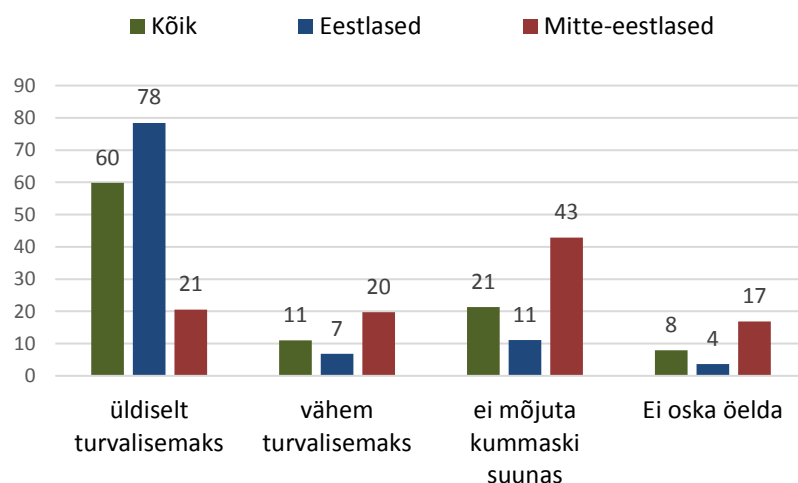
Joonis 50. Kuidas te suhtute NATO liitlasvägede kohalolekusse Eestis? 2015-2017 võrdlus (%)
N = kõik vastajad)

7.4 Hinnangud NATO lahingugrupi mõjule Eesti turvalisusele

Oktoobris 2017 lisandus veel küsimus, **kas Eestisse paigutatud NATO lahingugrupi sõdurid muudavad riigi üldiselt turvalisemaks või pigem vähem turvaliseks või ei mõjuta nad turvalisust kummaski suunas**. Kui eestlastest leiab 78 protsenti, et NATO lahingugrupp on muutnud Eesti turvalisemaks, siis mitte-eestlaste enamik selles Eesti turvalisusele mõju ei näe.

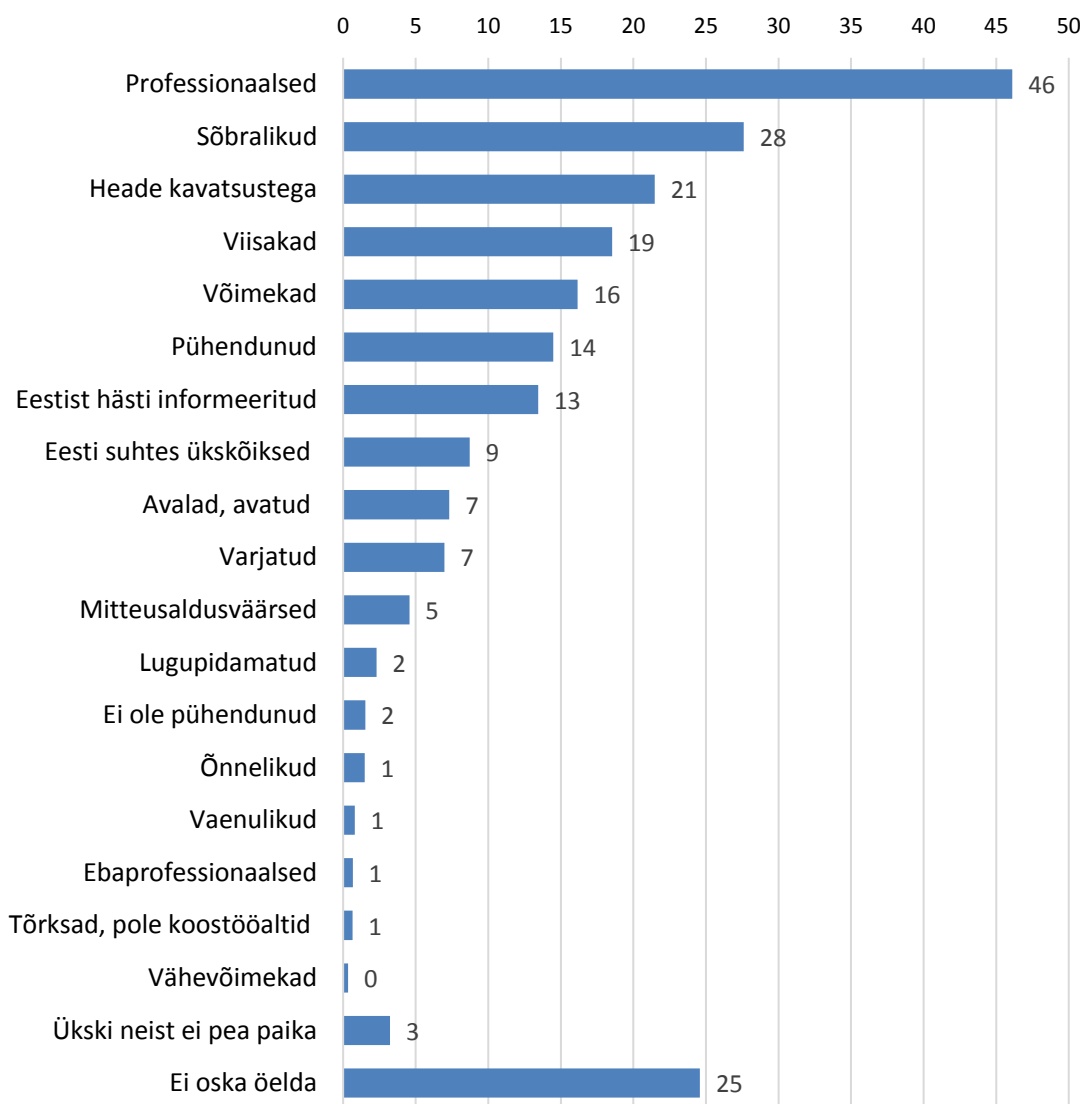
Joonis 51. Kuidas mõjutab NATO lahingugrupi sõdurite kohalolek Eesti turvalisust? Oktoober 2017 (%) (N = kõik vastajad)

7.5 Hinnangud NATO lahingugrupi sõduritele

Teises oktoobris 2017 lisandunud küsimuses palusime vastajatel etteantud omadussõnade seast valida neli, mis nende hinnangul kõige paremini iseloomustavad Eestisse paigutatud NATO lahingugrupi sõdureid.

Joonis 52. Milliseid järgmistest sõnadest või fraasidest peate sobivateks, et kirjeldada Eestis praegu paikneva NATO lahingugrupi sõdureid? Oktoober 2017 (%) ; N = kõik vastajad)

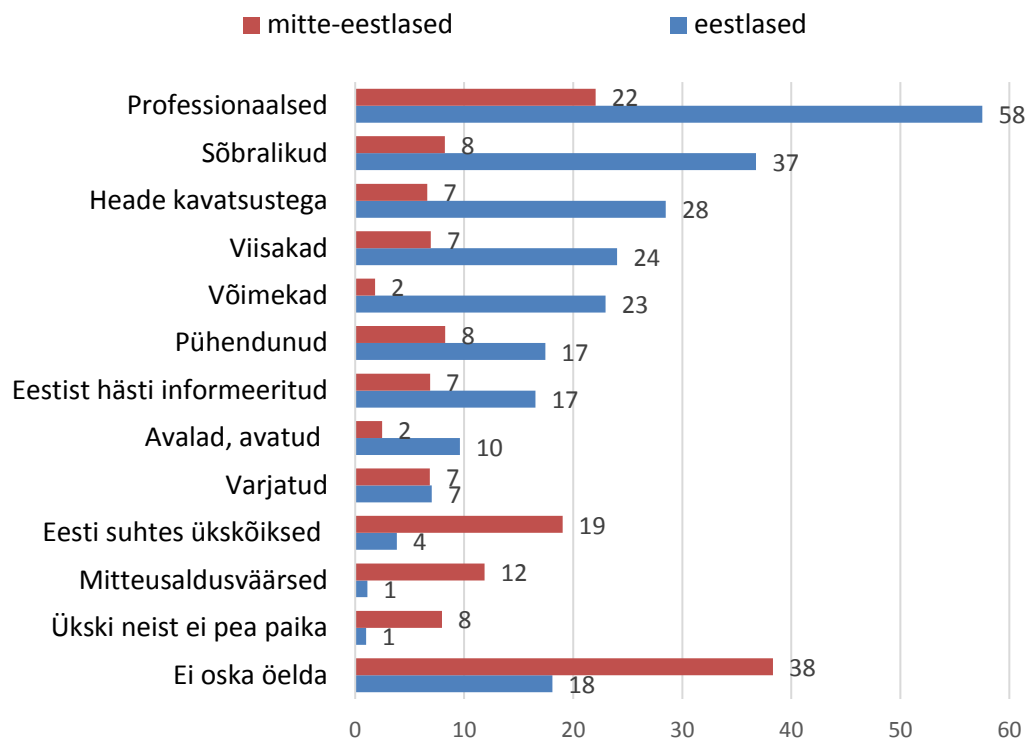
NATO lahingugrupi sõdurite kirjeldamiseks kasutatakse valdavalt positiivseid sõnu, millest kõige sagedamini kordub „professionaalsed“.

Järgnevad sellised iseloomustused nagu „sõbralikud“, „heade kavatsustega“, „viisakad“, „võimekad“, „pühendunud“ ja „Eestist hästi informeeritud“.

Eesti suhtes ükskõikseks peab liitlasvägede sõdureid vaid 9 protsenti, mitteusaldusväärseks viis protsenti.

Negatiivseid iseloomustusi annavad rohkem venekeelsed vastajad (Vt. [Joonis 53](#)).

Joonis 53. Milliseid järgmistest sõnadest või fraasidest peate sobivateks, et kirjeldada Eestis praegu paiknevaid NATO lahingugrupi sõdureid? Oktoober 2017 (%) ; N = kõik vastajad)

8 Rahvusvahelised sõjalised operatsioonid

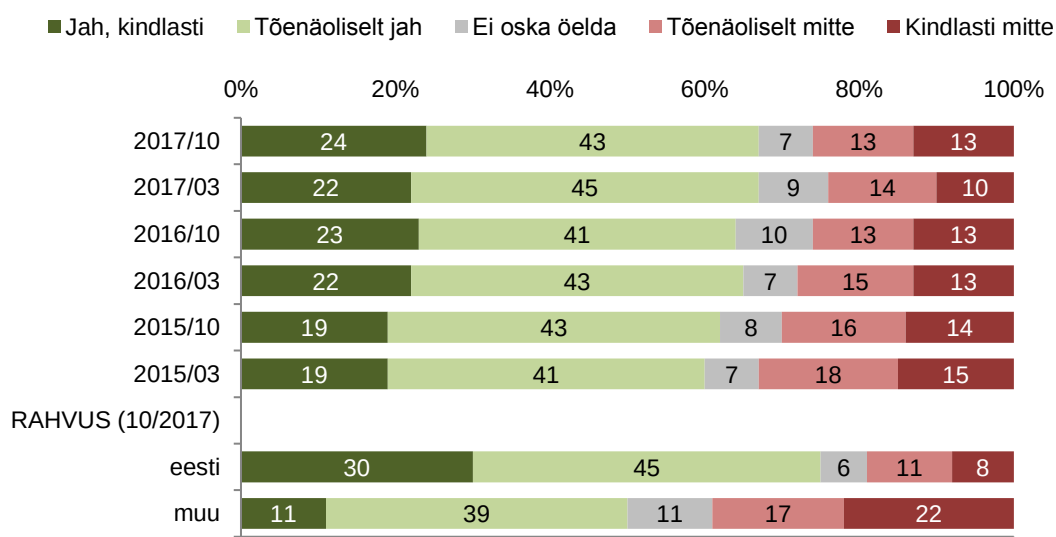
Kaheksandas peatükis kaardistame hoiakuid rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides osalemise suhtes: kui vajalikuks elanikud üldiselt peavad Eesti osalemist taolistes operatsioonides, mis põhjustel peaks Eesti välismissioonidel osalema ja kuidas suhtutakse välismissioonidel osalemisse NATO, Euroopa Liidu ja ÜRO üksuste koosseisus.

8.1 Suhtumine Eesti osalemisse rahvusvahelistes operatsioonides

Suhtumine Eesti osalemisse rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides näitab aeglast, kuid pidevat kasvutrendi. Viimases kahes küsitluses leiab **67% Eesti elanikkonnast, et Eesti kaitsejõudude üksused peaksid vastavalt oma võimalustele osalema rahvusvahelistes operatsioonides**, sealhulgas 24% vastajate arvates tuleks seda kindlasti teha (Joonis 54). Viimase kolme aasta jooksul läbi viidud küsitlustes on see kõrgeim toetustase.

Oluline erinevus missioonidesse suhtumisel on eesti- ja venekeelsete vastajate vahel. Eestlastest toetab missioonidel osalemist 75 protsenti, venekeelsetest vastajatest vaid 50 protsenti.

Joonis 54. Kas Eesti üksused peaksid osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides? 2015-2017 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

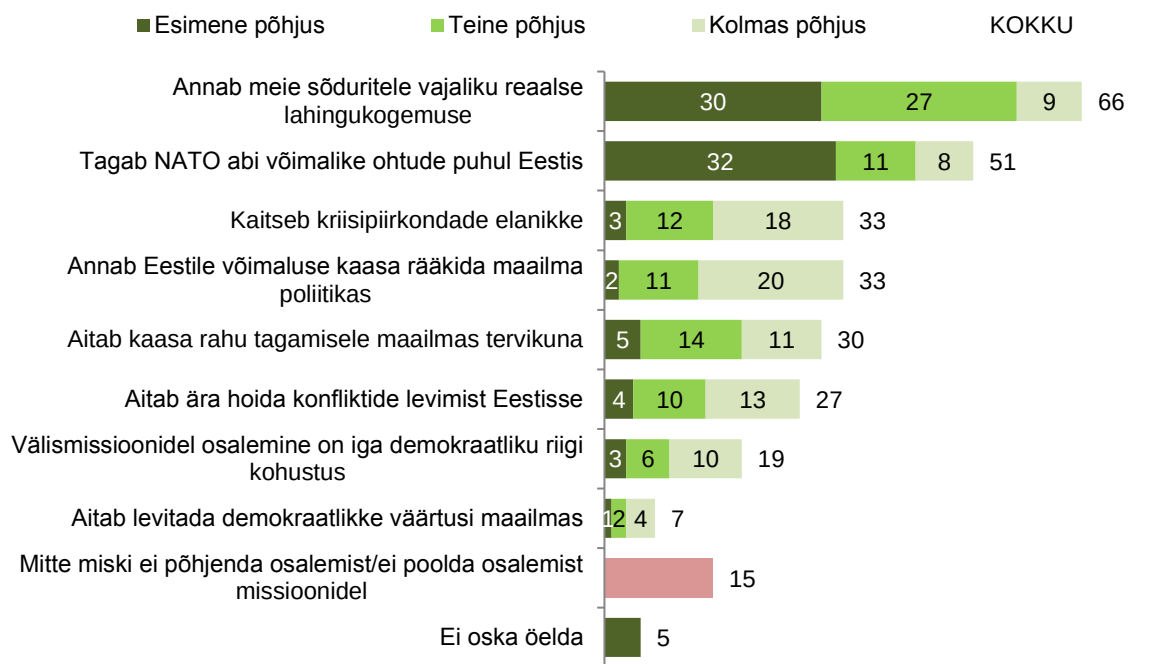
8.2 Rahvusvahelistel operatsioonidel osalemise argumendid

Vastajail paluti etteantud nimekirjast valida kolm kõige olulisemat põhjust, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides. Tulemused fikseeriti järjestatuna, st. milline on olulisuselt esimene, milline teine ja milline kolmas põhjus.

Kõige olulisema põhjusena nimetati kõige sagedamini, et **see tagab NATO abi võimalike ohtude puhul Eestis (32%)**, sellele järgnes põhjendus, et **missioonidel osamine annab meie sõduritele reaalse lahingukogemuse (30%)**, mis tõusis olulisuselt esikohale ka kolme olulisema põhjuse kogusummas (Joonis 55).

Ülejäänud argumentideks, miks osaleda välismissioonidel, peetakse vastajate hinnangul veel kriisipiirkondade elanike kaitsmist (kolme olulisema põhjuse hulgas 33%), Eesti võimalust maailma poliitikas kaasa rääkida (33%); kaasaaitamist rahu tagamisele maailmas (30%) ja konfliktide Eestisse levimise ennetamist (27%).

Joonis 55. Olulisemad põhjused, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides; oktoober 2017 (%) ; N = kõik vastajad)

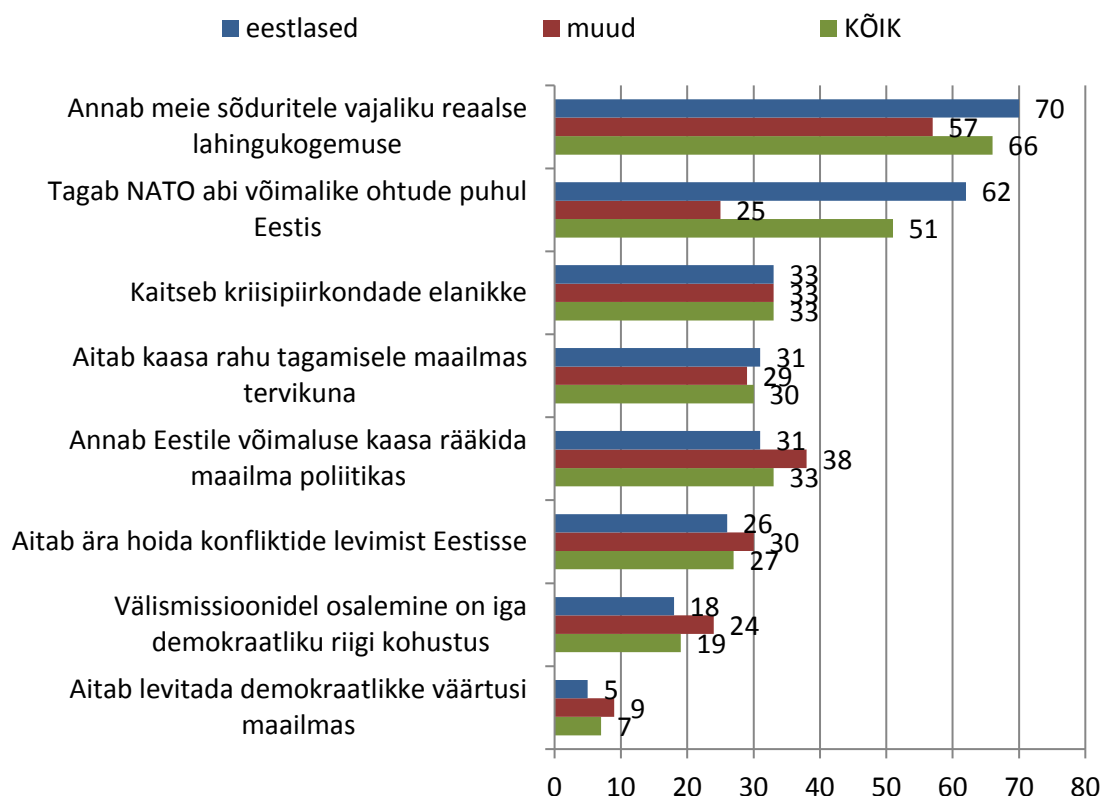

Nii nagu erines oluliselt eesti- ja venekeelsete vastajate suhtumine missioonidel osalemisse, on ka arusaamad missioonidel osalemise põhjustest mõnevõrra erinevad.

Kolme valiku kogusummas on nii eestlastest kui ka mitte-eestlastest vastajate jaoks olulisim kaitseväelaste lahingukogemuse saamine (vastavalt 70% ja 57%). Teisel kohal on eestlaste jaoks NATO abi tagamine Eestile (62%), millesse venekeelsed vastajad ju eriti ei usu (nii selgus peatükis 7.2, vt. joonis 48). Venekeelsete vastajate jaoks on teise põhjendusena esikohal hoopis Eesti võimalused kaasa rääkida maailma poliitikas (38%).

Sellised põhjendused nagu kriisipiirkondade elanike kaitsmine, maailmas rahu tagamisele kaasa aitamine ja konfliktide Eestisse levimise ärahoidmine saavad sarnaselt tähtsustatud nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste valikutes (Joonis 56).

Joonis 56. Olulisemad põhjused, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides, oktoober 2017 (kolm põhjust kokku %; N = kõik vastajad)

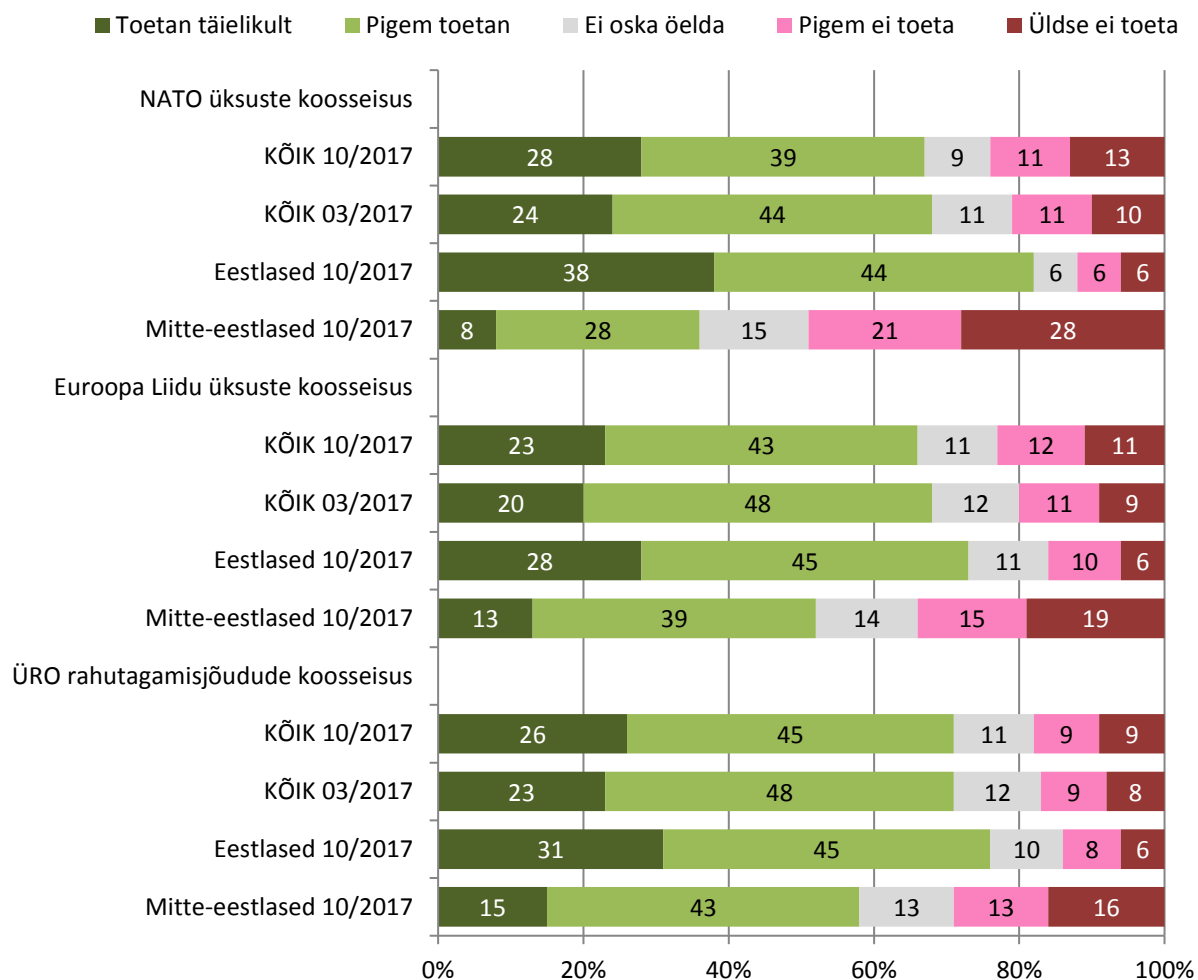
8.3 Suhtumine osalemisse NATO, EL ja ÜRO missioonidel

Kuna Eesti kaitseväelased on osalenud missioonidel nii NATO, Euroopa Liidu kui ka ÜRO üksuste koosseisus, tundsi huvi, kas avalikul arvamusel on erineva egiidi all toimuvatesse operatsioonidesse ka erinev suhtumine.

Alates 2015 oktoobrist, mil seda küsimust hakati esitama, et ole üldistes hinnangutes suuri muutusi toimunud – enam-vähem võrdselt toetatakse kõikidel missioonidel osalemist: NATO üksuste koosseisus osalemist toetas 2017 oktoobris 67%; Euroopa Liidu üksuste koosseisus 66% ja ÜRO rahutagamisjõudude koosseisus 71%.

Kui valdav osa eestlastest toetab kõigil missioonidel osalemist, seejuures kõige enam NATO missioone (82%), siis venekeelsete vastajate puhul on sellel, millise organisatsiooni egiidi all missioon toimub, suurem tähtsus. Kõige toetavam on venekeelsete vastajate suhtumine ÜRO missioonidesse (täielikult või pigem toetab 58%). Ka Euroopa Liidu missioone toetavad pooled venekeelsed vastajad (52%), kuid toetus NATO missioonidele jääb väga madalaks (toetab 36%, ei toeta 49%) (Joonis 57).

Joonis 57. Suhtumine Eesti kaitseväge üksuste osalemisse rahvusvahelistes operatsioonides; 2017 märts/oktoober (%) ; N = kõik vastajad)

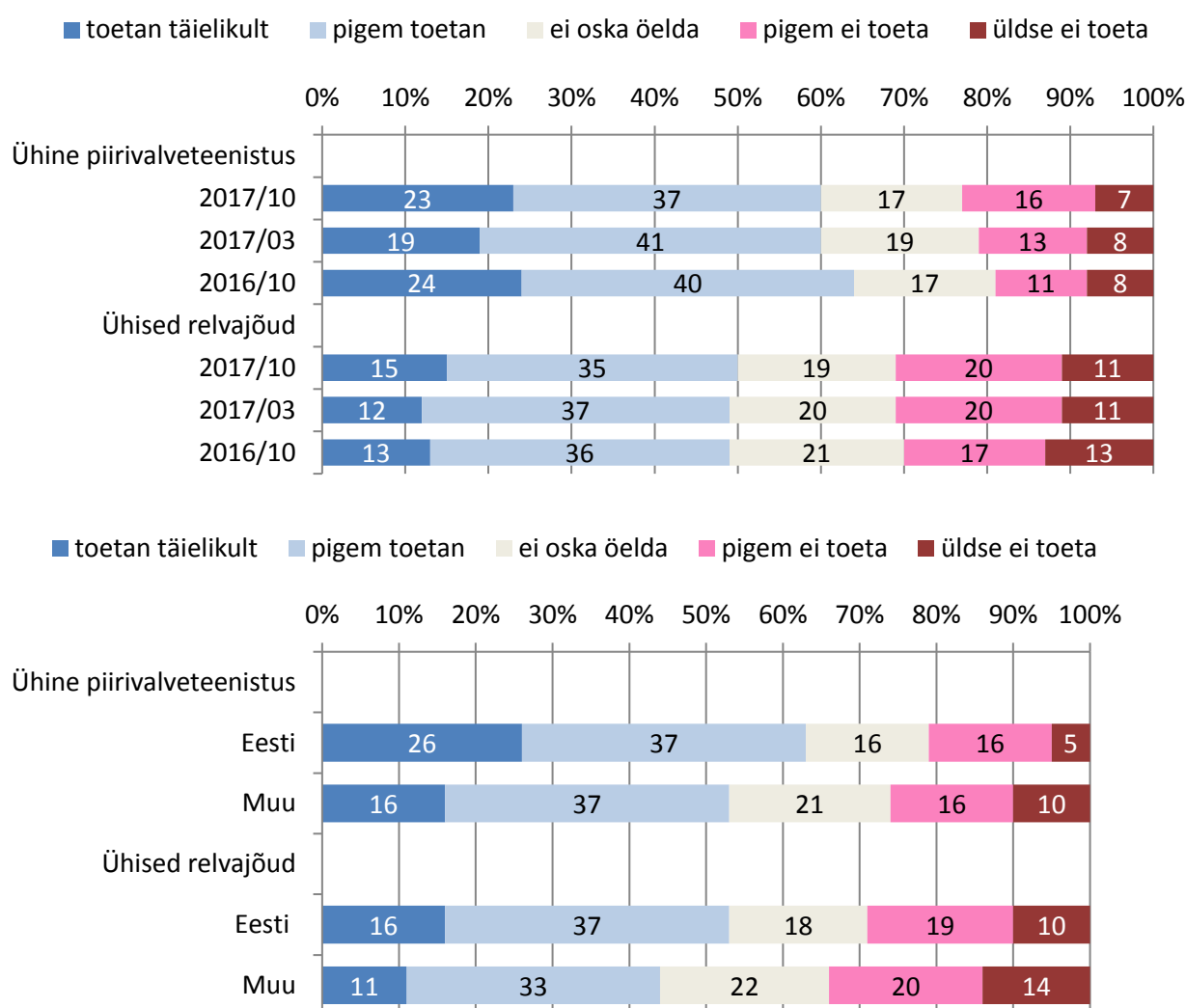

8.4 Arvamus Euroopa Liidu ühisest piirivalveteenistusest ja relvajõududest

Kuna Euroopa rändekriis on pannud liikmesriikide politsei- ja piirivalvejõude tegema senisest tihedamat koostööd, on järjest sagedamini hakatud rääkima ka Euroopa Liidu ühtse piirivalveteenistuse loomise vajadusest. Viimasel aastal on järjest enam teemaks olnud ka Euroopa Liidu ühiste relvajõudude moodustamine.

Avalik arvamus toetab tegelikult mõlemat ettepanekut: ühise piirivalveteenistuse loomist toetab 60 protsenti ja selle vastu on 23 protsenti küsitletutest; ühiste relvajõudude moodustamist toetab 50% ja selle vastu on 31% (Joonis 58).

Joonis 58. Suhtumine ettepanekusse luua Euroopa Liidu ühine piirivalveteenistus ja ühised relvajõud; võrdlus 2016-2017 (%) ; N = kõik vastajad

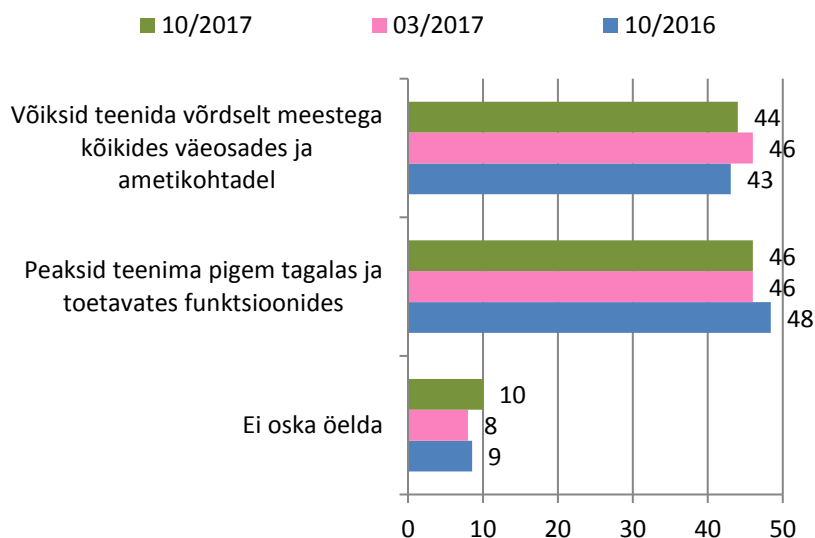

Eestlastest toetab ühise piirivalve loomist 63 protsenti, venekeelsetest vastajatest 53 protsenti; ühiste relvajõudude loomise poolt on 53 protsenti eestlastest ja 44 protsenti venekeelsest vastajatest. Seega on Euroopa Liidu ühiste relvajõudude idee venekeelsete vastajate seas vaid kümne protsendi võtta suurem kui nende toetus Eesti kuulumisele NATOsse.

9 Naiste rollist kaitseväes

Kui naiste vabatahtlikku ajateenistust on hakanud aja jooksul toetama ühe suurem osa Eesti elanikkonnast (vt. 6.1.4. käesolevas aruandes), siis naiste roll ja pädevus kutselise kaitseväelasena tekitab avalikus arvamuses veel üsna vastakaid arvamusi. (Joonis 59).

Joonis 59. Millistel ametikohtadel ja väeosades võiksid teenida naised kaitseväes? võrdlus 2016-2017 (%) ; N = kõik vastajad

Hindamiseks esitatud kahe seisukoha vahel jagunesid arvamused võrdselt pooleks: 46 protsenti küsitletutest leiab, et naised peaksid kaitseväes teenima pigem tagalas ja toetavates funktsioonides ning 44 protsenti leiab, et naised võiksid teenida meestega võrdselt kõikides väeosades ja ametikohtadel. Võrreldes oktoobris 2016 ja märtsis 2017 saadud tulemusi seekordsetega ei saa toimunud muutusi pidada statistiliselt olulisteks.

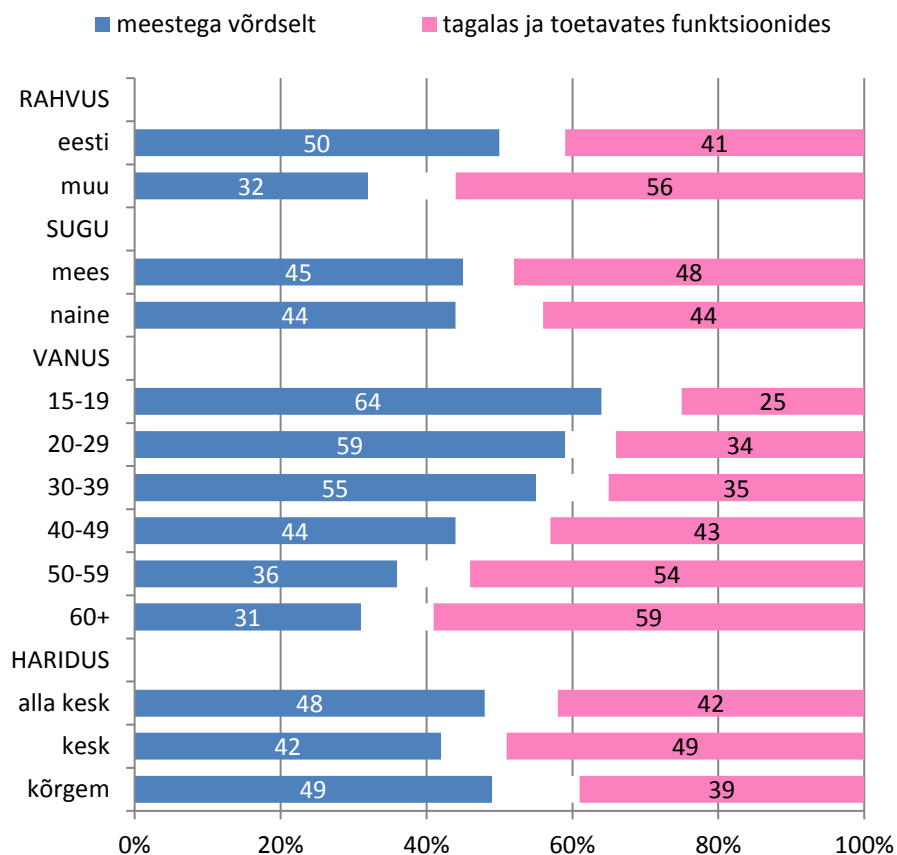
Tegemist on selge lõhega soorollide tänapäevase ja traditsioonilise käsitluse vahel.

Tagalas ja toetavates funktsioonides eelistaks naisi kaitseväes näha rohkem venekeelsed ning keskmisest vanemad vastajad: venekeelsetest vastajatest arvab nii 56 protsenti, üle 60 aastastest vastajatest 59 protsenti.

Naiste võrdseid õigusi ja võimalusi ka kaitseväes töötamisel toetavad aga rohkem eestlased (50%) ning vastajad vanusegruppides 15-19 (64%), 20-29 (59%) ja 30-39 (59%); samuti kõrgharidusega vastajad (49%).

Naiste ja meeste endi hoiakutes olulised erinevused puuduvad (Joonis 60).

Joonis 60. Millistel ametikohtadel ja väeosades võiksid teenida naised kaitseväes? Oktoober 2017; (%) ; N = kõik vastajad)

Küsimustikus oli vastajatele veel täiendavalt hindamiseks pakutud kuus väidet naiste rolli kohta kaitseväes, mille kohta sai väljendada oma nõustumist või mittedõustumist (Joonis 61).

Kõige üksmeelsema toetuse sai seisukoht, et **kaitseväes teenimine sobib vähestele naistele, kuid neile, kes seda soovivad, peavad kõik võimalused olema avatud** – selle väitega nõustus täielikult või pigem 82 protsenti küsitletutest.

Valdava toetuse pälvis ka seisukoht, et **naised saavad kaitseväes hakkama kõikide ülesannetega, kui neile on tagatud meestega nii võrdsed võimalused kui ka võrdsed nõudmised** – sellega nõustus 60% ning ei nõustunud 27 protsenti küsitletutest.

Seisukohaga, et **suurem osa naistest ja meestest on võrdselt võimelised osalema riigikaitstes**, nõustus 59 protsenti vastajaist (nõus ei olnud 35%).

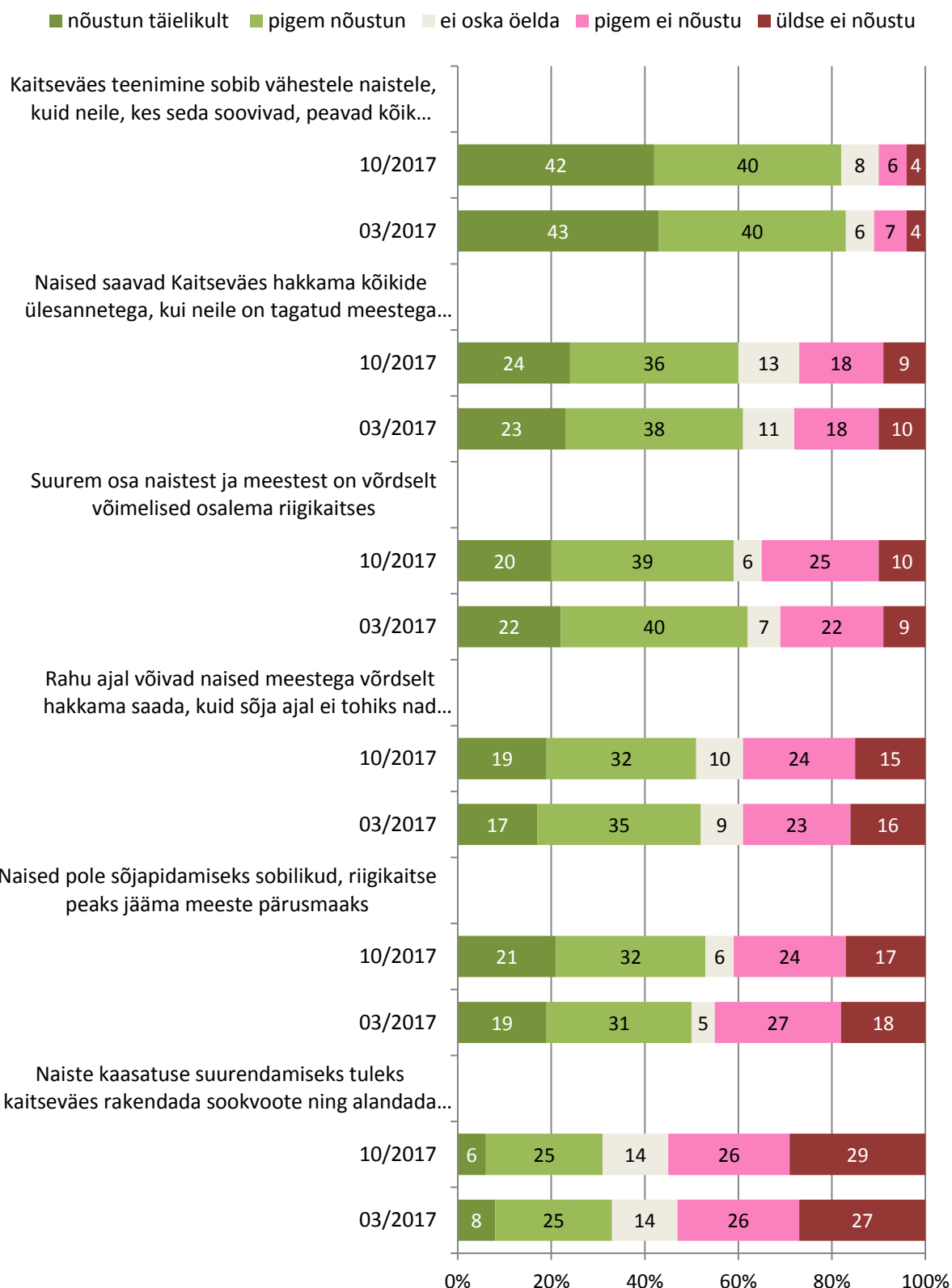
Seisukohaga, et **rahu ajal võivad naised küll meestega võrdselt hakkama saada, kuid sõja ajal ei tohiks nad lahingüksustes teenida**, nõustus 51% ning ei nõustunud 39%.

Seisukoht, mille kohaselt **naised pole sõjapidamiseks sobilikud ning riigikaitse peaks jääma meeste pärusmaaks**, kogus pisut enam pooldajaid kui vastaseid: 53% nõustus selle seisukohaga ja 41% ei olnud sellega nõus.

Väitega, et **naiste kaasatuse suurendamiseks tuleks kaitseväes rakendada sookvoote ning alandada naistele esitatavaid nõudmisi**, ei olnud aga enamik küsitluid nõus: sellega ei nõustunud 55% ja nõustus 31% vastanutest.

Hoiakud naiste rollist kaitseväes on viimases kolmas küsitluses olnud küllaltki püsivad.

Joonis 61. Nõustumine seisukohtadega naiste sobivuse kohta kaitsevähke; võrdlus 2017 märts/oktoober (%) ; N = kõik vastajad

Erinevate sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes tulevad nende seisukohtadega nõustumise/mittenõustumise analüüsimisel ilmsiks sarnased seaduspärasused nagu tänapäevaste soorollide mõistmise puhul üldiselt: naiste universaalse rolliga kaitsevähes ei nõustu keskmisest en am venekeelsed ja vanemaealised vastajad. Naiste suurema osaluse suhtes on positiivsemalt meelestatud eestlased, nooremad ja kõrgema haridusega vastajad.

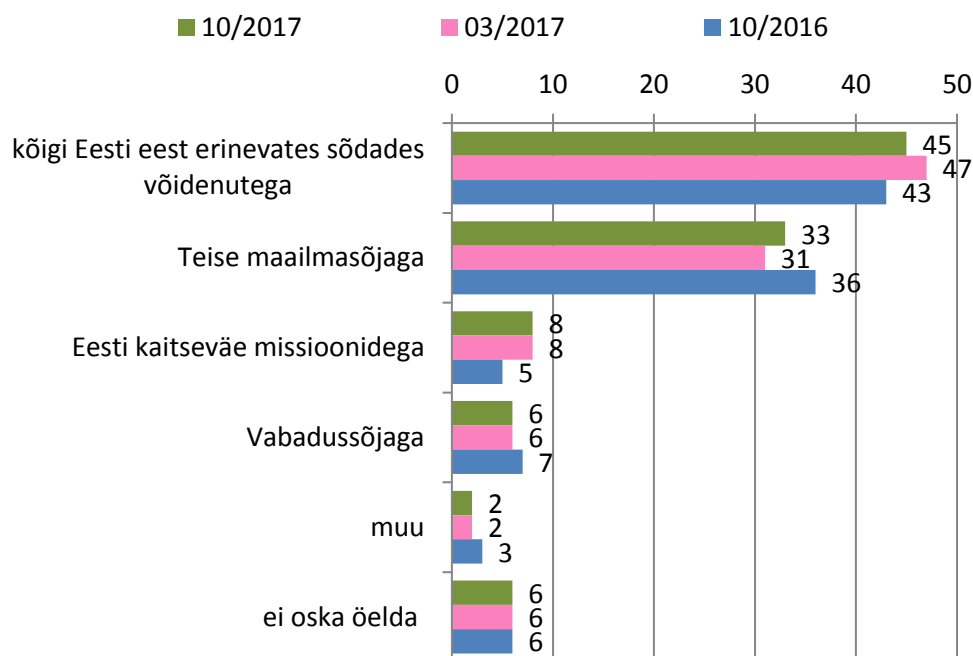
10 Veteranipoliitika

10.1 Veterani mõiste

Alates 2011. aasta novembrist on monitooringus sisaldunud küsimus, kas sõna „veteran“ seostub inimeste jaoks eeskätt Teise maailmasõjaga, Vabadussõjaga või Eesti kaitseväge välismissioonidega. Kuni 2016. aasta märtsini läbi viidud küsitlustest selgus, et enam kui poolele elanikkonnast **seostus sõna „veteran“ eeskätt Teise maailmasõjaga**. Samas valisid üsna paljud vastajad ka vastusevariandi „muu“, mille nad täpsustuseks lisasid, et nende jaoks tähendab veteran ükskõik millises sõjas osalenud isikut.

Sellest lähtuvalt lisasime oktoobris 2016 sellise vastusevariandi ka küsitletavatele ette antud valikutesse ning just see vastus saavutas ka kõige suurema toetuse. Selline tulemus on jäänud püsima ka täna: 45% küsitletutest leiab, et veteraniks tuleks pidada kõiki neid, kes on erinevates sõdades Eesti eest võidelnud; 33% jääb endiselt Teise maailmasõjaga seotud definitsiooni juurde ([Joonis 62](#)).

Joonis 62. Millega eeskätt seostub sõna „veteran“? võrdlus 2016-2017 (%) (N = kõik vastajad)

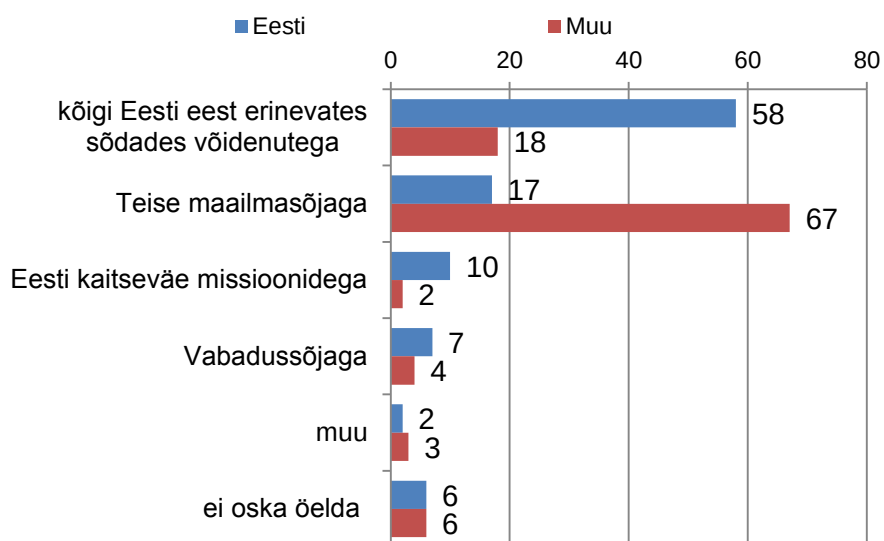

Venekeelsete vastajate jaoks jääb sõna „veteran“ siiski seotuks peamiselt Teise maailmasõjaga (mis nende jaoks tähendab eelkõige Suurt Isamaasõda) – selle vastuse annab 67%. Kõigis sõdades Eesti eest võidelnuid näeb veteranina 18% venekeelsetest vastajatest.

Eestlaste poolehoid kuulub aga 58 protsendiga just veterani sellele tähendusele, mis hõlmab kõiki erinevates sõdades Eesti eest võidelnuid ning teisele kohale jääb 17 protsendiga Teine maailmasõda.

Eesti kaitseväge missioonidel osalenuid liigitavad veteranide kategooriasse siiski vähesed vastajad: 10 protsenti eestlastest ja vaid 2 protsenti venekeelsetest ([Joonis 63](#)).

Joonis 63. Millega eeskätt seostub sõna „veteran“? Oktoober 2017
(% eesti- ja muukeelsete lõikes)

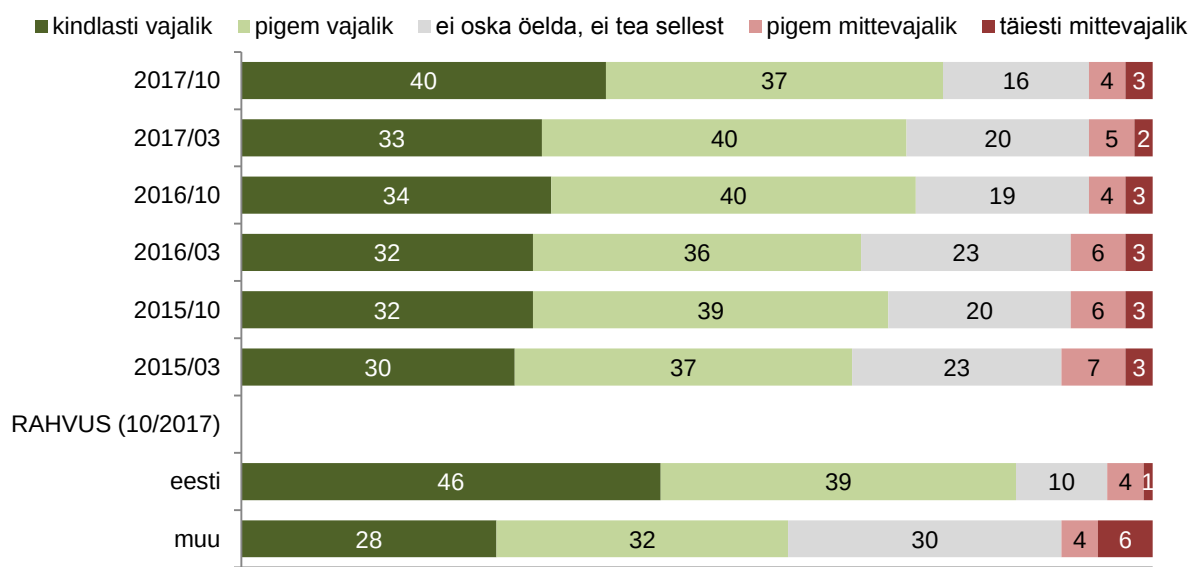

10.2 Veteranide päev

Alates 2012. aastast iga aasta 23. aprillil (*jüripäeval*) tähistatavat **veteranide päeva peab 77 protsenti küsitletutest kindlasti või pigem vajalikuks** – mida iganes nad siis sõna „veteran“ all ka ei mõtle (Joonis 64). Suhtumine veteranipäeva tähistamise vajalikkusesse on olnud läbi aastate positiivne, seekordne tulemus on aga senistest parim.

Venekeelsete vastajate teadlikkus sellise päeva tähistamisest jääb eestlastest madalamaks – sellest päevast ei tea midagi või ei oska öelda 30 protsenti vastanutest. Päeva tähistamise vajalikuks pidajaid oli venekeelsete vastajate seas siiski selge enamus - 60 protsenti. Eestlastest toetab veteranide päeva tähistamist 85 protsenti.

Joonis 64. Suhtumine veteranide päeva tähistamisse; võrdlus 2015-2017
(%; N = kõik vastajad)

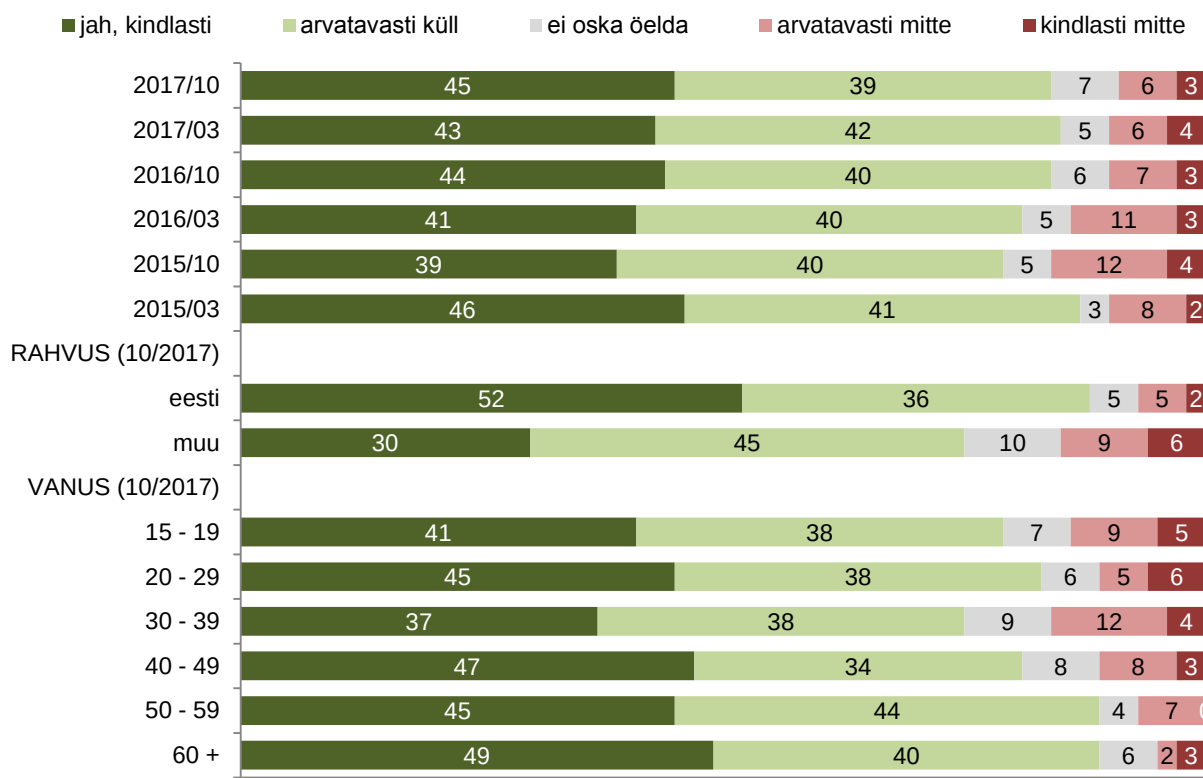
11 Riigikaitseõpetus koolides

Suhtumine riigikaitseõpetuse vajalikkusesse kooli õppeprogrammis on Eesti elanikkond olnud püsivalt positiivne – juba 2008. aastast alates on seda kindlasti või arvatavasti vajalikuks pidanud ca neli viiendikku küsitletutest.

2014 sügisel muutsime küsimuse sõnastust: „**Kas kõigis keskhariidust andvates õppeasutustes peaks olema võimalik õppida riigikaitseõpetust?**”

Riigikaitseõpetuse õpetamisele avalikkuse poolt avaldatavat toetust võib võrrelda noormeeste kohustusliku ajateenistuse vajalikuks pidamisega – see kogub väga kõrge ja stabiilse poolehoidu läbi kõikide küsitluste. **Võimalust õppida riigikaitseõpetust peab kindlasti või arvatavasti vajalikuks 84 protsenti küsitletutest** (Joonis 65). Eesti- ja venekeelsete vastajate toetus riigikaitseõpetusele erineb küll enam kui kümne protsendi võrra, kuid on mõlemas vastajate grupis selgelt domineeriv (eestlastest 88% ja mitte-eestlastest 75%). Ka erinevates vanusegruppides on toetus riigikaitseõpetusele valdav.

Joonis 65. Suhtumine riigikaitseõpetuse vajalikkusesse kõigis keskhariidust andvates õppeasutustes; võrdlus 2015-2017 (%) ; N = kõik vastajad)

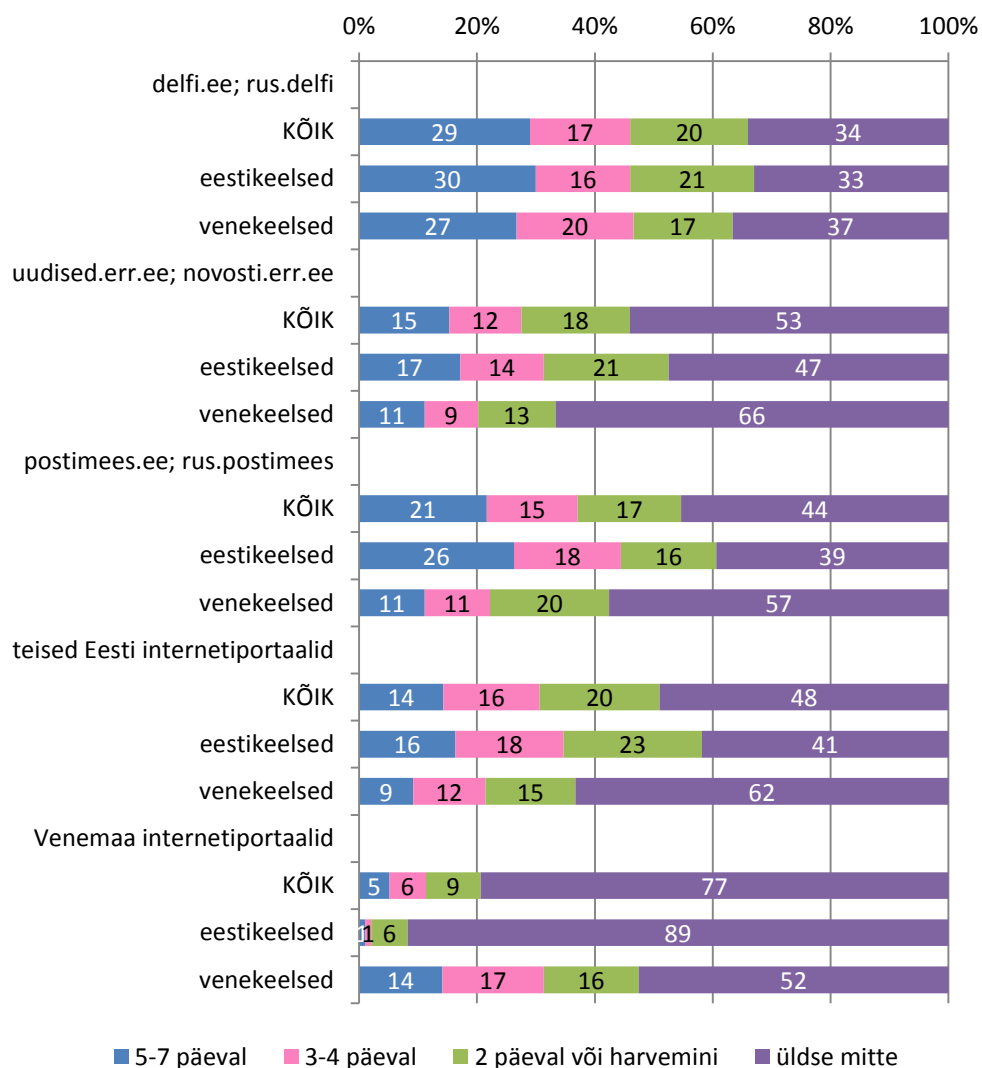

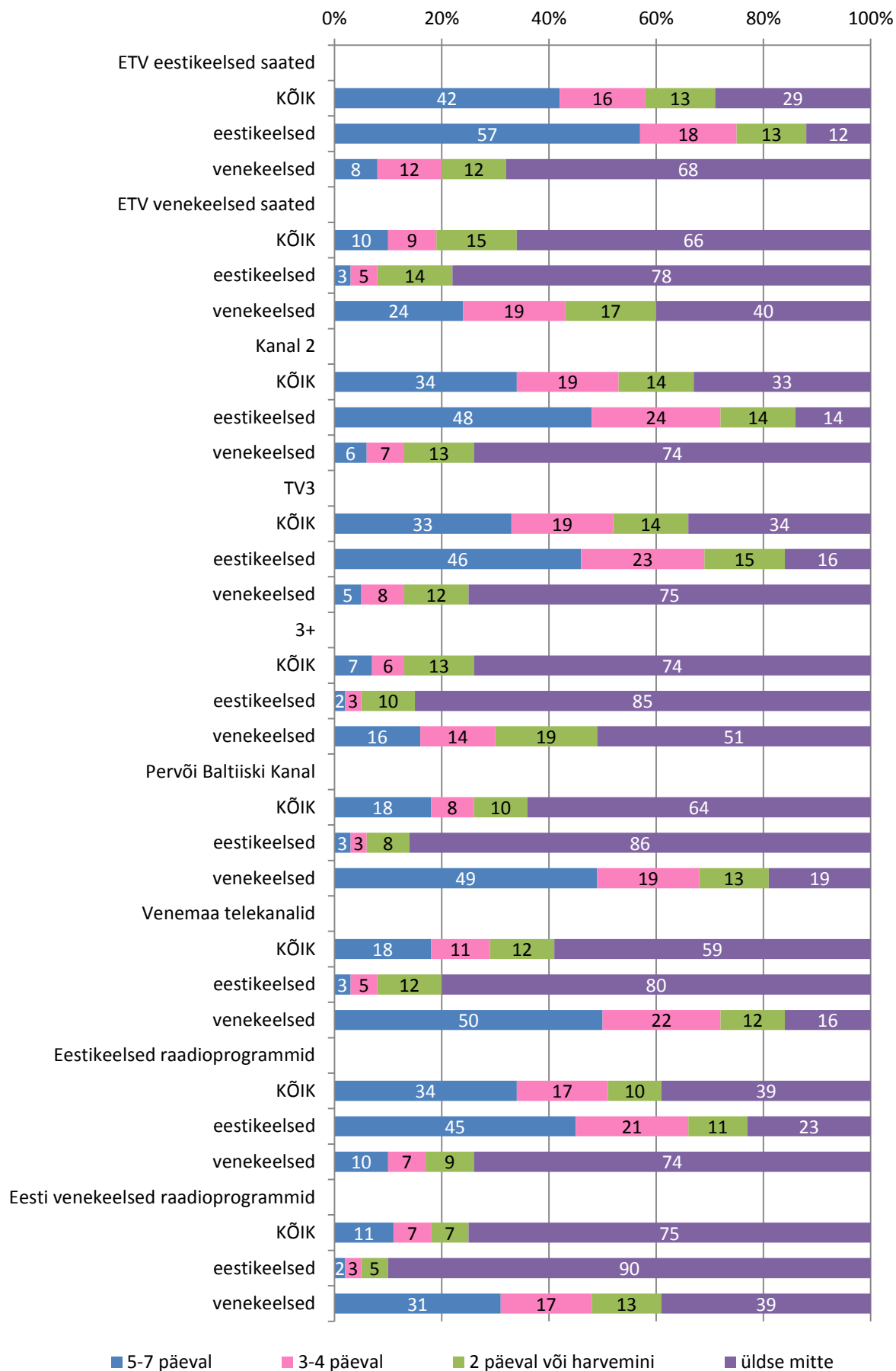
12 Meediatarbimine

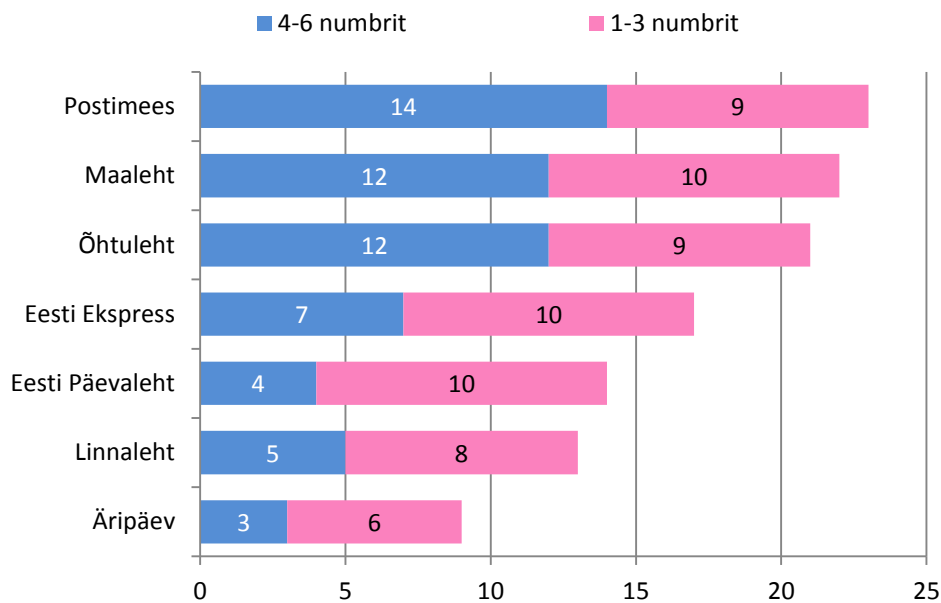
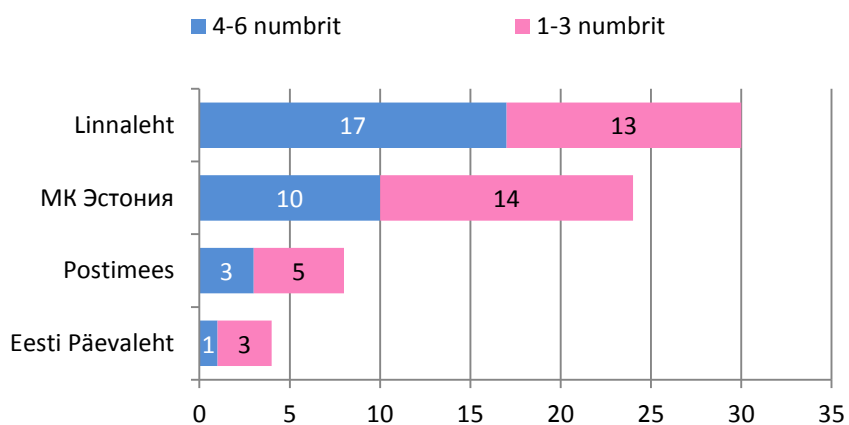
Küsimustikku oli lülitatud ka ulatuslik meediatarbimise plokk, mille eesmärgiks on eelkõige vaadelda, kuidas sõltuvad elanikkonna riigikaitseks hoiakud vastajate kontaktist erinevate meediakanalitega. Selle väljaselgitamine nõuab andmete teisest analüüsi, mis ei ole käesoleva aruande ülesanne.

Esitame alljärgnevalt erinevate tele- ja raadiokanalite vaatamist-kuulamist ning internetiportaalide jälgimist iseloomustavad küsitlustulemused sagedusjaotustena.

Joonis 66. Uudisteportaalide ja ajalehtede võrguväljaannete külastamine
(%; N = kõik vastajad)

Joonis 67. Tele- ja raadiokanalite vaatamine/kuulamine (%) ; N = kõik vastajad

Joonis 68. Ajalehtede lugemine viimasest kuuest numbrist (%) (N = eestikeelsed vastajad)**Joonis 69. Ajalehtede lugemine viimasest kuuest numbrist (%)** (N = venekeelsed vastajad)

LISAD

1 Küsimustik

2 Vastuste koondtabelid

3 Sagedustabelid eestlaste vastustega

4 Sagedustabelid mitte-eestlaste vastustega